

KARYS

1964 M.

LAPKRITIS - NOVEMBER

Nr. 9

1964

Nr. 9 (1406)

KARYS

Redaktorius —

Zigmas Raulinaitis

Redaktoriaus pavaduotojas —

Jonas Rūtenis

Kalbinę dalį redaguoja —

Kazys Kepalas

Dail. literatūros dalį redaguoja —

Vincas Jonikas

Administratorius —

Leonas Bileris

Leidžia —

L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:

P. Petrušaitis — Tremties Trimitas

Balys Brazdžionis —

Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

Kunigunda Kodatienė —

Šaulė Tremtyje

TURINYS

Prezidentas Antanas Smetona lanko 1 p.p. Ukmergėje	viršelis
J. Miškinis — 90 metų nuo A. Smetonos gimimo	257
P. Žilys — Vilniaus operacijos 1919 m.	259
A. Budreckis — Dar kartą ties Vorksla	262
K. Nikodemus — Nepasisekęs sukilimas prieš kar. Plechavičių	264
Z. Raulinaitis — Vaidevutis	266
B. B. — Partizaninis karas	272
Tremties Trimitas	275
Šaulė Tremtyje	282
V. Mingėla — Degančiai svarbus reikalas	284
K. Č. — Karai be pergalės	285
K r o n i k a	285

ATSTOVAI: Baltimore	M. ŠIMKUS	Los Angeles	O. ŽADVYDAS	Toronto, Canada	VL. RUŠAS
Chicago	A. REKLAITIS	Philadelphia	A. IMPULEVIČIUS	Australija	V. ŠALKŪNAS
Cleveland	L. LEKNICKAS	Rochester	P. SALADZIUS		

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — "Baltic Florists"
 Brockton, Mass. — A. Mantautas
 Brooklyn, N. Y. — J. Pašukonis
 Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai", H. Naujoks, "Parama", K. Rožanskas, G. Šilingaitė, J. Virpša
 Detroit, Mich. — V. Perminas
 — S. Malinauskas
 Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
 Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
 Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas
 Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius
 Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas — 9 Cowper Street, St. Hilda, Vic.
 A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia
 P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.
 A. Klimaitis — 71 Tate St. W. Leederville, Perth, W. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB — Escuelas Prof. Salesianas Avda. Miranda, Boleita, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription \$6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka

093 00523774 8

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 9 (1406)

LAPKRITIS - NOVEMBER

1964

90 METŲ NUO LIETUVOS PREZIDENTO ANTANO SMETONOS GIMIMO

JONAS MISKINIS

Šiomet, rugpjūčio 10 d. suėjo 90 metų nuo pirmojo Lietuvos prezidento Antano Smetonos gimimo. Gimė jis vargingoje Užulėnio kaimo pirkioje. Savo jėgomis ir pastangomis išėjo augštus mokslus. Jo jaunystės kelias buvo vargingas, sunkus, dygliuotas. Tačiau dar būdamas gimnazijoje jis išitraukė į tautinį lietuvių darbą, suprasdamas, kad lietuvių tautai reikia sąmoningų, gerai išmokslintų žmonių. Būdamas Mintaujos gimnazijos VIII-je klasėje uoliai mokėsi, ruošėsi brandos egzaminams. Anais laikais tas nebuvo lengva. Reikėjo ir uždariauti kitus mokant ir pačiam spaustis.

RUSŲ PRIEŠPAUDA

Rusai anuomet stengėsi surusinti Lietuvą. Visur bruko rusų kalbą ir stačiatikių tikybę. Atimdinėdavo iš lietuvių bažnyčias ir paversdavo jas rusų cerkvėmis. 1893 m. Kražiuose įvyko negirdėtos skerdynės: kazokai nagaikomis, kardais ir šautuvų buožėmis puolė beginančius savą bažnyčią lietuvius. Trejiems metams po Kražių skerdynių praslinkus, Mintaujos gimnazijoje taip pat iškilo įvykis, kurį anuomet lietuvių laikraščiai lygino su Kražiais. Lietuviams moksleiviams buvo įsakyta prieš pamokas kalbėti rusišką maldą. Mokiniam subruzdus ir atsisakius kalbėti iš gimnazijos liko pašalinti 33 mokiniai, kurių tarpe ir Antanas Smetona, uoliausias kurstytojas. Studijuodamas Petrapilio universitete A. Smetona su kitais studentais buvo suimtas ir dvi savaites laikomas kalėjime, o iš ten išstremtas Vilniun. Nors po mėnesio rusų valdžia vėl leido išstremtiesiems studentams grįžti Petrapilin, tęsti mokslo, tačiau tais metais egzaminų laikyti jiems neleido. Tad visi metai praėjo veltui, susitrukdė mokslas.

NEPALAUŽTA DVASIA

Taigi, jau jaunystės metais A. Smetona rūpinosi tautos reikalais, įvairiais būdais priešindamasis rusų valdžios lietuvių nutautinimo akcijai. Užtat jam teko skaudžiai nukentėti, bet tas netik nepalaužė jo kovos dvasios, bet ją dar labiau sustiprino ir užgrūdino. Nuo to laiko jis pasidarė dar uolesniu lietuvių tautos laisvės kovotoju, jos tautinės sąmonės formuotoju. Gyvu ir spausdintu žodžiu, visuomenės susirinkimuose ir spaudoje, jis skatino lietuvius organizuotis, šviestis, mokytis, visur burti savo jėgas į vieną tikslą: laisvą ir nepriklausomą gyvenimą. Jis redaktorius, publicistas, mokytojas ir profesorius; jis lietuvių tautos vienytojas, jos ateities gyvenimo kūrėjas, jo ugdytojas ir stiprintojas. Jis jau lietuvių tautos gyvenime prieškariniais laikais buvo centrinė ašis, aplink kurią būrėsi lietuvių tautinis ir politinis veikimas.

VEIKLA VILNIUJE

Audringais I Pasaulinio karo metais A. Smetonos veikla Vilniuje drąsiai, tiesiai ir ryžtingai, ėjo tuo keliu, kuris lietuvių tautą vedė į nepriklausomybę. Kai sąžiningai ir nesroviniai išskaitome į anuometinę lietuvių tautinės veiklos eigą, matome, kad ji buvo didvyriška. Juk tautos savarankiškas kūrimas karu metu reikalavo visų veikėjų asmeninio gyvenimo išsižadėjimo, tauraus pasiaukojimo, gilaus idealizmo, tačiau kartu ir didelės politinės nuovokos, aiškaus takto, nepaprastos energijos, nepalaužiamos valios ir tvirto tikėjimo didžiaja kuriamos valstybės idėja. A. Smetona buvo viso to veikimo siela. Lietuvos valstybės atigijimo reiškėjas ir žymiausias kovotojas dėl jos laisvės. Todėl suprantamas ir neužmirštamas jo pasiaukojimas Lietuvos idėjai ir vi-

sos tautos ateičiai. Dėlto ne kas kitas, o tik jis buvo išrinktas Lietuvos Tarybos pirmininku. Tada jo politinį autoritetą pripažino visos mūsų visuomeninės ir politinės srovės ir visa lietuvių tauta.

PIRMASIS LIETUVOS PREZIDENTAS

Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe, A. Smetona išrenkamas pirmuoju Lietuvos prezidentu. Ant jo pečių uždedama pati sunkiausia valstybės gynimo ir administracijos organizavimo našta. Jis valstybei sėkmingai vadovavo beveik per visus Nepriklausomybės karus. Tada dar Valstybės tarybos pirmininko, A. Smetonos, įsakymu atkuriamą Lietuvos kariuomenę. Jis pirmas priėmė kariuomenės priesaiką ir pirmuosius Lietuvos karių - savanorių iššlydėjo į kautynių lauką...

KLAIPĖDOS KRAŠTO VALDYTOJAS

A. Smetona, pravedęs Lietuvą ligi nepriklausomybės paskelbimo, laikinai pasitraukė iš viešojo politinio gyvenimo. Bet neilgam. Atėjus sunkioms valandoms, jis vėl kviečiamas prie pirmosios eilės reikšmės politinio darbo. Kai 1923 m. Klaipėdos kraštas prisijungė prie Lietuvos, jis skiriamas pirmuoju krašto gubernatorium. Savo politiniu taktu jis darniai to krašto gyvenimą įjungė į Lietuvos valstybės organizmą. Be to, eilė ir kitų svarbių valstybinio gyvenimo momentų neapsiėjo be jo patarimo, dažnai turėjusio ta ar kita linkme lemiančios įtakos. Jo balsas nuolat buvo gir-

dimas laikraščių skiltyse, kur jis pasisakydavo visais svarbiausiais tautinio ir valstybinio gyvenimo klausimais. Pasitraukęs iš valstybės gyvenimo, jis neužsidarė mokslininko kabinete, bet gyvai stebėjo valstybės gyvenimo reiškinius.

TAUTA NEUŽMIRŠO

Po Steigiamojo seimo ėjo kiti seimai. Partijų rietenos kas kart aštrėjo. Ši nesantaika iš miestų pasklido ir po kaimus.

Trečiąją seimą išrinkus ir valdžios vairą paėmus kairiosioms partijoms, pairimas pasiekė augščiausio laipsnio. Neramusis gaivalas ėmė kelti netvarką visame krašte, o valdžia buvo bejėgė jį sudrausti. Tada įsikišo kariuomenė ir padarė partijų saivaliai galą. Seimas, atsidūręs tokioje būklėje, neberado kitos išeities kraštui nuraminti, kaip vėl šauktis Antano Smetonos. 1926 m. gruodžio 17 d. A. Smetona vėl išrenkamas Lietuvos valstybės prezidentu. Čia tenka pažymėti, kad jis buvo išrinktas prezidentu net keturis kartus. Taigi, bendrai paėmus, Antanas Smetona respublikos prezidento pareigas ėjo beveik 15 metų. Per tą laikotarpį lietuvių tautai teko išgyventi visokių įvykių. Skaudžiausias įvykis buvo bolševikų okupacija. Prezidentas A. Smetona siūlė jėga okupantams priešintis, bet negavęs ministerių kabineto pritarimo, pasitraukė iš Lietuvos.

Pasirinkęs tremtinio kelią, jis atsidūrė Amerikoje. Laisvame krašte gyvendamas, tikėjosi savo darbu ir autoritetu padėti kenčiančiam Lietuvai, bet, deja, nelaboji gaisro ugnis per anksti atėmė jo gyvybę...

MIELI KARIAI, GINKLO BROLIAI, RAMOVĖNAI,

Jau 20 metų praėjo nuo II pasaulinio karo, o taikos dar neturime ir nieks negali pasakyti, kada turėsime. Daug kalbama apie taiką, bet nieko nedaroma jai įgyvendinti, o slapčia dar daugiau ja trukdoma. Raudonoji hidra — pasaulio komunizmas, saldžiomis svajonėmis migdo neryžtingą laisvąjį pasaulį. Eilė kultūringų tautų, su sena istorine praeitimi ir valstybinio patyrimu, jų tarpe ir mūsų tėvynė Lietuva, vis dar neša sunkų maskolių jungą, kai tuo tarpu, savarnikiškam gyvenimui nepribrendę Afrikos tautelės, tampa nepriklausomomis valstybėmis. Teisybė netik akla, bet ir įkalinta.

Savanaudiškumas, pridengtas valstybingumo ar patriotizmo skraiste, bujoja visur ir vėrš v.sko. Principas: "svarbu, kad šiandien man gerai, o po manęs, kad ir tvanas" — vyrauja daugumos politikų galvose.

Tačiau šio sumaterializėjusio pasaulio dienoje yra ir idealizmo prošvaisčių, kurios nors ir retai, bet vistik pasirodo. Reik nenustoti vilties, kovoti ir tikėti ateitimi. Tik nenugalimas ryžtas ir tikėjimas šviesia ateitimi, išlaisvins mus nepalaužtus ir greičiau priartins mūsų Tėvynei laisvės rytojų.

Tironų sostai griūva anksčiau, nei jie patys numato. Pavergtųjų žmonių laisvės troškimas auga milžinišku greičiu, kuris nesiskaitydamas su jokiais priemonėmis, vieną dieną sutraukys ir storiausius geležinius pančius ir tautos vėl bus laisvos.

Lietuvos Kariuomenės minėjimo šventės — lapkričio 23 d. proga, LVS C. Valdyba sveikina visus karius ramovėnus, išsiblaškičius po visą platusį pasaulį ir linki kiekvienam, apsišarvojus nepalaužiamu ryžtu, dirbti ir kovoti dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės.

Teisė ir teisybė yra mūsų pusėje. Mes laimėsime.

L. V. S. RAMOVĖS CENTRO VALDYBA

VILNIAUS OPERACIJOS

1919 metų balandžio - gegužės mėnesiais

P. ŽILYS

BENDROJI PAĖTIS

1919 m. kovo pabaigoje ir balandžio pradžioje, lenkai gana sunkiai kovojo su ukrainiečiais Mažojoje Lenkijoje, ypač trikampyje: Lvovas - Rava - Ruska - Pšemyslis. Tos kovos tęsėsi jau nuo 1918 m. lapkričio mėnesio. Tuo pačiu metu lenkai susikovė su ukrainiečiais ir Volinijoje.

Šiaurės fronte, lenkų kariuomenės dalys, tuo metu, buvo sąlytyje su rusų-bolševikų kariuomenės dalimis linijoje: upė Jasiolda - Oginskio kanalas, į rytus nuo up. Ščaros, toliau, į šiaurę, up. Ditva.

Kairiajame lenkų sparne, Gardino rajone, veikė vokiečių kariuomenės dalys.

Tuo pačiu metu, rusų-bolševikų jėgos buvo išdėstytos sekančiai: bare Vilnius - Panevėžys veikė Pskovo divizija; jos priekiniai daliniai buvo riboje: Marcinkonys, Perloja, Aukštadvaris, Žaslai ir t.t., sąlytyje su lietuvių kariuomenės daliniais. Tik Marcinkonių apylinkėje esantieji rusų-bolševikų daliniai buvo nukreipti prieš lenkus, frontu į pietus.

Kita rusų-bolševikų grupė — vakarų divizija, veikė bare Lyda - Baranovičiai. Toliau į pietus, Luninico rajone veikė 17. šaulių divizija. Rezerve, Borysovo - Rochačevo rajone, buvo 8. šaulių divizija. Tos divizijos sudarė bolševikų Vakarų armiją, kurios būstinė buvo Smolenske.

Pažvelgus į rusų jėgų išdėstymą matome, kad tarp Vilniaus ir Lydos rajonuose veikiančių divizijų buvo susidariusi didelė tuštuma—spraga, kurioje yra svarbūs keliai vedantieji į Vilnių.

Lenkų kariuomenės vadovybė, ruošdama Vilniaus puolimo planą, nusprendė išnaudoti tą bolševikų kariuomenės išsidėstyme susidariusią spragą.

LVOVAS AR VILNIUS?

Kaip jau sakiau, tuo metu lenkai sunkiai kovojo su ukrainiečiais Lvovo rajone. Jie neturėjo tiek jėgų, kad tuo pačiu metu galėtų pulti ukrainiečius ir rusus. Reikėjo pasirinkti Vilnių arba Lvovą, kur buvo susidariusi gana rimta būklė.

Po ilgų svarstymų, buvo nuspręsta pulti Vilnių. Priežastis buvo ta, kad Pilsudskis buvo re-

alistas, įvykdytų faktų politikos šalininkas. Kadangi artinosi Versalio konferencija, tai Pilsudskis norėjo pastatyti ją prieš įvykusius faktus. Nors tuo metu Lvovo apylinkėse lenkams buvo susidariusi labai kritiška būklė, tačiau Pilsudskis tikėjo, kad gen. Ivaškevičiaus vadovaujamos kariuomenės dalys atsilaikys prieš ukrainiečius. Jis nusprendė pulti Vilnių, kad susirinkus Versalio taikos konferencijai lenkų rankose būtų ir Lvovas ir Vilnius, apie kuriuos lenkai ir dabar dar vis rašo ir kalba.

PUOLIMO PLANAS

Ruošdama Vilniaus puolimo planą, lenkų kariuomenės vadovybė nusprendė išnaudoti bolševikų kariuomenės dispozityve esančią tuštumą—spragą, trikampyje Marcinkonys - Vilnius - Lyda.

Buvo nuspręsta sutelkti į vakarus nuo Lydos kavalerijos ir pėstininkų rinktinės, kurios, aplenkiant Lydą iš šiaurės vakarų, turėjo išeiti į kelią Vilnius - Lyda ir forsuo tu žygiu tuo keliu pulti Vilnių iš pietų bei rytų. Tos rinktinės turėjo įsibrauti į Vilnių trijų-keturių dienų bėgyje. Pirma turėjo įsibrauti į Vilnių kavalerija, o ją tuojau paremti turėjo pėstininkai.

Kad pridengtų Vilniaus grupių žygi, kita grupė, gana stipri artilerija, tuo pačiu metu turėjo pulti Lydą ir ją paimti.

Kad bolševikų jėgos, veikiančios į pietus nuo Nemuno, neateitų pagalbon Lydos rajone veikiančioms jų jėgoms, lenkų dalys turėjo pulti visu frontu nuo Baranovičių iki upės Pripetės.

Speciali lenkų grupė, vadovaujama plk. Freja, sutelkta Skidliaus rajone, turėjo dengti lenkų operacijas nuo netikėtumų iš vokiečių kariuomenės dalių, esančių Gardino apylinkėse.

Lenkų kariuomenės dalių sutelkimas ir pasiruošimas veiksmams turėjo būti baigtas iki balandžio 15 d.

Kadangi tai buvo pirmoji didesnio masto lenkų kariuomenės operacija vykdoma prieš rusus-bolševikus, be to, labai svarbi politiniu požiūriu, tai jos vadovavimą paėmė į savo rankas pats Pilsudskis, kuris balandžio 15 d. atvyko į Skribonis (į p. vakarus nuo Lydos).

KAUTYNIŲ EIGA

Balandžio 16 d. gen. Lasockio grupė, susidedanti iš dalies Užnemunės grupės ir 2 p. leg. div. dalių, puolė Lydą.

Tuo pačiu metu, kavalerijos grupė, 9 eskadronai ir būrys raitosios artilerijos, vadovaujama gen. Belina-Pražmovskio iš Papernės, aplenkdamą Lydą iš š. vakarų, pradėjo žygiuoti link vieškelio Lyda - Vilnius, o paskui ją sekė gen. Smigly Rydz vadovaujama pėstininkų grupė, kurią sudarė 1 p. leg. d. 3 batalionai ir 2 artilerijos baterijos.

Pagal numatytą planą, Lyda turėjo būti paimta balandžio 16 d., bet bolševikai parodė toki stiprų pasipriešinimą, kad Lyda buvo paimta tik balandžio 17 d., sustiprinus puolančiąją grupę dviem batalionais 1 p. leg. d., kurie pavėluotai atvyko iš krašto gilumos ir nespėjo prisijungti prie gen. Smigly-Rydz pėstininkų grupės.

Tuo pačiu metu paaiškėjo, kad žygiuojančios Vilniaus kryptimi dalys susiduria su sunkumais. Blogas kelių stovis sunkina žygį ir dalių aprūpinimą maistu bei pašaru. Buvo sunkus ir ryšio palaikymas. Nežiūrint, tačiau, visų sunkumų, Vilniaus kryptimi žygiuojančios grupės savo uždavinius vykdė gana patenkinamai.

Balandžio 18 d. kavalerijos grupė buvo jau susitelkusi Turgeliai - Paulovas rajone, o pėst. grupės priekiniai daliniai pasiekė Benekainių apylinkę. Žygis buvo vykdomas nesutinkant jokio pasipriešinimo iš rusų pusės.

Balandžio 19 d. auštant, lenkų eskadronai, bolševikų visai nepastebėti, priartėjo prie Vilniaus ir vienu šuoliu užėmė geležinkelio stotį ir didesnę dalį miesto, sukeldami paniką ir visišką Vilniaus rusų įgulos nesusivokimą susidariusioje būklėje.

Rusams-bolševikams pasisėkė atsispirti tik šiaurinėje ir vakarinėje miesto dalyje. Tačiau, laikui bėgant, bolševikai atsipeikėjo, persitvarkė, pradėjo planingiau veikti ir vietomis net spausti lenkus atgal. Lenkų kavalerija, išsklaidyta miesto gatvėse, neįgudusi kautis mieste, atsidūrė gana kritiškoje būklėje. Tuo kritiškuoju momentu jai pagalbon atėjo dalis pėstininkų, kurie buvo paimti pakelyje ir atvežti specialiai iš Vilniaus pasiūstu traukiniu.

Galutinai lenkams užimti Vilnių tepasisėkė tik balandžio 21 d., apie vidurdienį, kai atvyko gen. Smigly-Rydz su likusiais pėstininkais ir artilerija, puldamas tas miesto dalis, kuriose buvo įsitvirtinę rusai. Sumušti rusai pasitraukė Pabradės ir Maišiagalos kryptimis.

Tuo pačiu metu, kai buvo puolama Lyda, gen. Mokšickio vadovaujama lenkų grupė (9 batalionai, 7 eskadronai ir 3 baterijos) puolė Nau-

garduką ir Baranovičius, kuriuos rusai bolševikai labai atkakliai gynė. Lenkams pasisėkė užimti Naugarduką balandžio 18 d., o Baranovičius balandžio 19 d.

Dėl dalių nuovargio, nuo tolesnio puolimo lenkai susilaikė — gen. Smigly-Rydz vadovaujama grupė linijoje: Trakai - Rykantai - Maišiagala - Nemečinė - Bezdonyš - N. Vilnia; gen. Lasockio (Lydos) grupė, kad užkimštų susidariusią spragą (tarp Vilniaus ir Lydos grupių) išmetė savo kavaleriją į Bagdanavas - Alšėnai liniją, o gen. Mokšickio (Baranovičių) grupė užėmė senus vokiečių (I Pasaulinio karo) apkasus į rytus nuo Baranovičių ir toliau up. Servecz iki Nemuno.

RUSŲ-BOLŠEVIKŲ PRIEŠPUOLIS

Po gana didelių pasisėkimų kautynių lauke, lenkų kariuomenės vadovybė buvo sugalvojusi platesnio masto operacijas, būtent — užimti svarbių kelių mazgą Maladečiną, o po to suorganizuoti kavalerijos žygį į Minską. Šiuos lenkų kariuomenės vadovybės planus, tačiau, sutrukdė rusai.

Vilniaus netekimas rusams buvo gana didelis smūgis kariniu ir politiniu požiūriu. Bendrai, lenkams užėmus Vilniaus - Lydos - Baranovičių liniją, tolesnis jų puolimas sudarė didelį pavojų svarbiam punktui Maladečinai, per kurį eina geležinkelis iš Daugpilio į Minską ir Homelį.

Rusų kariuomenės vadovybė todėl nusprendė pereiti priešpuolin ir pirmoje eilėje atsiimti iš lenkų Vilnių. Tam tikslui pradėjo telkti jėgas apie Vilnių iš Pagirio ir iš Latvijos.

Balandžio pabaigoje rusai-bolševikai jau turėjo sutelkę jėgų trijuose punktuose: Širvintos, Pabradė ir Salos - Ašmena. Tos jėgos, sutelktos pusračiu apie Vilnių, turėjo koncentriškai pulti miestą ir jį užimti.

Kai lenkai užėmė Vilnių, ten tuojau atvyko Pilsudskis. Vilniaus grupė tuojau buvo sustiprinta iki 8 batalionų, 4 baterijų ir 8 eskadronų. Be to, balandžio 27 d., išvykdamas iš Vilniaus Varšuvon, Pilsudskis pažadėjo prisiūsti dar du batalionus pėstininkų.

Gen. Smigly-Rydz, patyręs apie bolševikų planus, nusprendė neleisti jiems susijungti, ir sumušti tas grupes atskirai. Pirmiausia jis puolė Pabradės rusų-bolševikų grupę, ją sumušė ir nubloškė Švenčionių kryptimi. Po to persigrupavo ir puolė Salų - Ašmenos rusų-bolševikų grupę, kuri jau artėjo prie miesto; ją sumušė ir nubloškė į rytus. Po to, puolė Širvintų rusų grupę, kurios priekiniai daliniai jau veržėsi į miestą. Ją irgi sumušė ir nubloškė š. vakarų kryptimi.

Iki gegužės 1 d. bolševikų mėginimai atsiimti Vilnių buvo atremti ir jų pavojus buvo pašalintas.

Vilniaus puolimo schema (iš lenkų šaltinių)

Po to, lenkai, persekirodami bolševikus, pasiekė ribą: Maišiagala - Giedraičiai - Pabradė - Smurgainys. Tuo pačiu metu, gen. Lasockio (Lydos) grupė iki gegužės 8 d. pasistūmėjo pirmyn ir užėmė senus vokiečių apkasus (I Pas. karo), kurie randasi į rytus nuo Ašmena - Bagdanavas. Gen. Smigly-Rydz grupė, iki gegužės vidurio, pasiekė Linkmenų - Ignalino - Adutiškio - Naročio ež. ribą.

Gen. Listovskio vadovaujamos Pagirio lenkų grupės mėginimai užimti Luninecą, dėl turimų tik silpnų jėgų, nepasisekė. Toji grupė laikėsi up. Jasiolda ir Oginskio kanalo linijoje, tik jos dešiniajam sparnui pasisekė pasistūmėti iki Styro upės.

Lenkų frontui pailgėjus ir dalių skaičiui padidėjus, frontas buvo pertvarkytas sekančiai: gen. Listovskis liko Pagirio baro vadu, kurio kairysis sparnas baigėsi Oginskio kanalo susijungime su upės Ščaros augštumi. Baras į šiaurę nuo Baranovičių buvo pavadintas lietuvių-baltgudžių frontu. Jo vadu buvo paskirtas gen. Šeptickis. Lietuvių-baltgudžių frontas buvo paskirstytas į keturis barus: Baranovičių, vadas gen. Mokšickis, Naugarduko — gen. Lasockis; Lydos — plk. Zažickis; Vilniaus, visas likusis baras iki demarkacijos linijos su Lietuva, — vadas gen. Smigly-Rydz.

Be to, lietuvių-baltgudžių fronto vadovybei priklausė lenkų dalys saugančios demarkacijos liniją su Lietuva.

DAR KARTĄ TIES VORKSLA

ALGIRDAS BUDRECKIS

Žalėirio mūšis palaidojo kryžiuočių siekimą užkariauti rytus, o Vorkslos pralaimėjimas buvo Lietuvos kunigaikštijos smukimo pradžia.

Šitas nelaimingas įvykis neleido Vytautui anksčiau sutvarkyti kryžiuočių gresmę. Po mūšio pralaimėjimo, Vytautas buvo priverstas taip pat duoti ir Jogailai nuolaidas, kurios prisidėjo prie įvykių, kurie galų gale pririšo Lietuvą prie Lenkijos. Bet, turbūt, lemtingiausioji pasekmė Rytų Europos istorijoje buvo ta, kad Vytautui pralaimėjus ties Vorksla, Rusija turėjo laukti Petro Didžiojo, kol, pagaliau, nusikratė rytiečių įtakos ir papročių.

Užtat, šito mūšio istorija, jo priežastys ir pasekmės — mums lietuviams yra išstudijuotinos. Sveikintina yra dr. Anyso studija apie Vorkslos mūšį (KARYS Nr. 4, 1964 m.). Reikia daugiau tokių veikalų apie žilosios Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos karžygių laimėjimus ir . . . pralaimėjimus. Atvirai rašant, dr. Anysas man užbėgo už akių su savo rašiniu. Vadinas, jo rašinys pirmas pateko į spaudos lankas negu mano.

Dalys, saugančios dem. liniją Vilniaus apylinkėje priklausė gen. Smigly-Rydz; dalys, saugančios dem. liniją palei geležinkelį į pietus nuo Vilniaus, sudarė plk. Dzievulskio grupę, o toliau buvo Gardino tvirtovės dalys.

Šia proga reikia pastebėti, kad apie Ašmenos rusų-bolševikų grupę, teko užtikti šiek tiek žinių komunisto V. Savickio atsiminimuose "Kaip mes vargelį kopcjom". 1919 m. bolševikams užėmus Mažeikius buvo suorganizuota lietuvių raudonarmiečių kuopa, kurios vadu buvo Kopūstas. Bolševikus vejant iš Lietuvos, toji kuopa buvo įjungta į raudonąją armiją ir traukėsi per Žagarę, Mintaują iki Bauskės. Iš čia ji buvo pasiūsta į Rygą. Iš Rygos, per Daugpilį, ji buvo pasiūsta į Polocką, kur turėjo įsijungti į 7 pulką, bet to pulko ten nerado, nes buvęs pasiūstas į Augštaitiją. Iš Polocko, su 146 pulku, toji kuopa buvo pasiūsta į Maladečiną.

Maladečinoje, iš kalbų, buvę sužinota, kad ten buvęs vokiečių spartakiečių pulkas, raudonųjų lenkų 4 pulkas, kiniečių savanorių būriai ir kitos dalys. Rytojaus dieną į Maladečiną, iš Minsko, buvęs atvežtas 5 Minsko baltgudžių-lietuvių pulkas iš 1700 vyrų, siunčiamas į Vilnių. Mažeikių kuopa kaip tik ir buvusi įjungta į tą pulką ir pavadinta 5 kuopa.

Tačiau, galiu tenkintis tuo, kad jo buvo praleista svarbių šio epizodo momentų, kuriuos galėčiau papildyti.

Visų svarbiausia, tai Vytauto kryžiaus karo tikslas. Lenkai mėgina jo priežastį šiaip konstatuoti: Vytauto megalomanija viršijo jo valstybės pajėgumą. Prelegentas dr. Anysas nenagrinėja Vytauto priežasties, dėl kurios 1399 metais jis nutarė duoti Aukso ordai mirtiną smūgį.

1385-1386 m. netoli nuo Samarkando Aukso ordos chanas Tochtamišas buvo totorių Didžiojo chano Tamerlano (Timur Link) sumuštas, paskiau antrą kartą nugalėtas prie Kodurgos upės. Tuomet Tamerlanas paėmė Aukso ordą, ją apiplėšė ir su dideliu grobiu grįžo į Samarkandą. 1392-93 metais nusiplėš Tochtamišas kreipėsi į Vytautą, siūlydamas Didžiajam Lietuvos kunigaikščiui puolimo-apsigynimo sąjungą ir teisę Lietuvai prekiauti su Aukso orda. Mat, tada Vytauto tarptautinės politikos svoris buvo didelis. Jis tiesiog kišosi į totorių vidaus reikalus nuo 1395 m., o 1397 m. gruodžio mėnesį Vytautas nužygiavo iki Juo-

kiečių kuopa kaip tik ir buvusi įjungta į tą pulką ir pavadinta 5 kuopa.

Kitą dieną 5 Minsko pulkas, dar su dviem pulkais ir kavalerijos brigada, išvykę į Smurgainis; juos lydėjęs šarvuotas traukinys. Smurgainyse sužinota, kad Vilnius esąs užimtas lenkų. Gyventojai pasakoję, kad Salų kryptimi girdėję stiprų sprogimą.

Is Smurgainių raiteliai dviem vorom, palei geležinkelį, žygiavę Salų kryptimi, o 5 pulkas žygiavęs geležinkeliu. Taip žygiuodami jie sutikę bėgančius iš Vilniaus Angarietį ir Kapsuką. Tai buvę balandžio 24 d. Angarietis ir Kapsukas iš Vilniaus važiavę traukiniu, kurį prie Salų lenkai susprogdinę, todėl toliau jie ėję pėsti. Angarietis ir Kapsukas išlikę gyvi tik dėl to, kad važiavo paskutiniam vagone.

Tą pačią dieną pulkas pasiekęs Salų miestelį. Kadangi V. Savickis kautynių metu Ašmenoje buvo sužeistas ir pateko nelaisvėn, tai daugiau apie kautynių eigą jis nieko ir neberašo.

L I T E R A T Ū R A :

- A. Przybylski, kapitan dyplomowany — "Wojna Polska [1918-1921]
Vincas Savickis — "Kaip mes vargelį kajojom."

dosios jūros, pakeliui sumušdamas totorių kariuomenes. Totorius belaisvius jis apgyvendino Vilniuje, Trakuose, Ašmenoje, pietų Ukrainoje ir kairiajame Dniepro krante. Vytautas taipogi pastatė visą eilę pasienio pilių, į kurių įgulas skirdavo ištikimus totorius.

1398 m. vėl iškilo Aukso ordoje neramumai. Tochtamišo priešininkams, Timurui Kutlugui ir Edigėjui, pagaliau pavyko nuversti chaną. Totorių didikų dauguma apleido savo valdovą ir pasikelbė Timurą Kutlugą nauju ordos chanu. Edigėjus tapo chanu kartu su Timuru. Abudu chanai siuntė greitininkus pas Tamerlaną pareikšti jam savo vasališką ištikimybę. Tuo tarpu Tochtamišas kartu su keletu tūkstančių sekėjų išjojo Kievan, kur prašyte prašė Vytauto pagalbos atgauti prarastą sostą. Timuro Kutlugo pasiuntiniai, tačiau, pareikalavo, kad Tochtamišas būtų jiems išduotas. Štai, tada Vytautas buvo priverstas padaryti svarbų politinį sprendimą.

Pasitaręs su savo bajorais, Vytautas kartu su savo patarėjais nusistatė stoti už Tochtamišo bylą. Iš tikrųjų Vytautas buvo atidžiai sekęs totorių politikos raidą. Iš pasikalbėjimų su totoriais belaisviais Vytautas žinojo, kad Aukso orda buvo atsiskyrusi nuo Didžiojo chano Azijoje. Įsidėmėtina, jog daugelis lietuviškųjų rusinų kunigaikščių Aukso ordą laikė Rusios (*Rus'*) didžiausiu priešū. Jie buvo pasiruošę remti ar Maskvos, ar Lietuvos pastangas kovojant prieš totorius. Prie šios grupės priklausė Polocko kunigaikštis Andrius Algirdaitis, Briansko Dimitrijus ir Dimitrijus Bobrokas. Dabar Vytautui atsiskleidė naujų perspektyvų: panaudodamas Tochtamišą, kaip marionetę, Vytautas galėtų perimti visą Aukso ordos valdžią.

Anot Vytauto: "Mes išeisime nugalėti carą Timurą Kutlugą, užimsime jo sostą, ant kurio pasodinsime Tochtamišą, o aš pats įsėsiu į Maskvos sostą valdyti visas rusų žemes!"

Pasiruošimą karui ir Vytauto derybas su Kutlugu neverta čia pasakoti. Tačiau kyla klausimas apie kariuomenių skaičių. Sakoma, jog Vytauto kariuomenė buvusi "pati didžiausioji rusų žemėse." Kaikurie metraščiai mini, jog Vytauto kariuomenė siekusi per 200,000. Aišku, tas skaičius yra perdėtas. Bet, vistiek, po Vytauto vėliava tada galėjo susitelkti šimtatūkstantinė kryževija. Visi šaltiniai mini, kad jo kariuomenė buvo gerai suorganizuota ir aprūpinta patrankomis. Aukso ordos valdovai, tačiau, irgi buvo pasiruošę kovai. Jie buvo sutraukę iki 150,000 karių, jų tarpe milžinišką raitininkiją. Skubėdamas Kievo link, Timuras Kutlugas vedė 50,000 kariuomenę. Pastebėjęs, jog Vytauto kariuomenė gausesnė už jo, jisai panaudojo delsimo taktiką, t.y., pradėjo

derybas, kol Edigėjus atskubės su pagrindinėmis jėgomis. Klaidinga manyti, kad Edigėjus vadovavo Tamerlano veteranams. Tuo metu Tamerlanas buvo pradėjęs Indijos invaziją. Tam geniališkam žygiui jis sutelkė arti pusės milijono karių. Taigi, tik maži Tamerlano karių daliniai galėjo prisidėti prie Edigėjaus armijos.

Totorių taktika ties Vorksla yra įsidėmėtina. Totorių karo rikiuotė buvo penkerių eilių; rinktinės buvo atskirtos plačiais protarpiais. Priešakinės dvi eilės turėjo šarvus, kardus ir ragotines. Užpakalinės trys eilės nedėvėjo šarvais, buvo apginkluotos lankais bei jietimis. Totorių taktika buvo išleisti pro savo rikiuotės tarpus užpakalinius raitininkus, kurie tik erzindavo puolantį priešą. Kai priešas priartėdavo prie pirmųjų eilių, užpakalinių eilių šauliai jį apšaudydavo strėlėmis ir svaitydavo jietimis pro tarpus rikiuotėje. Kai puolančio priešą rikiuotė pakrikdavo, tai priešakiniai totorių šarvuoti raitininkai ją puldavo. Žodžiu, totorių pagrindinė taktika buvo ugnies (arba šūvio) ir smūgio kombinacija.

Vytauto kariuomenė buvo išsirikiavusi trikampio rikiuote. Smaigaly buvo sunkiai šarvuoti vyčiai, tarp jų von Salcbacho kryžiuočiai.

Vytautas, matydamas tik Edigėjaus vadovaujamus totorius, bet nepastebėjęs užpakaly paslėptų stiprių jėgų, juos puolė. Totoriai, negalėdami atremti tokio smūgio, kuris pralaužė jų eiles, pasitraukė. Besitraukdami jie užvedė lietuvius ant paslėptų savo pagrindinių jėgų. Štai, tuo metu, kai lietuviai drąsiai vydami bėgančius totorius iškrikdė savo kovos tvarką, Timuras Kutlugas aprietė Vytauto kariuomenę iš užpakalio...

Apie pasekmes dr. M. Anysas teisingai rašo ("Vytautas šiame mūšyje buvo nustojęs savo nenugalimumo aureolės, kas labai neigiamai paveikė ne tik lietuvių, bet gudų ir rusiškų kraštų visuomenę.") Nelaimingas Vorkslas mūšis buvo didelis smūgis Vytauto rytų politikai. Pirmučiausia, nuo Vytauto atsimetė Smolenskas. Tačiau, Vytautas turėjo užtektinai atsparumo atsigauti nuo smūgio ir jis atgavo atskilusias sritis. Jam pasisekė atsiimti Smolenską, kai buvo sutvarkyti reikalai su Lenkija ir padaryta nauja taika su ordinu 1404 m. Surošus naują didelį žygį 1405 m., Smolenskas vėl buvo lietuvių paimtas, ir ši kartą išbuvo Lietuvos valdžioje daugiau kaip šimtą metų.

Nors Vytautas buvo ir sumuštas, jo įtaka totoriuose, tačiau, nekiek nenusilpo. Ligi 1410 m. Vytautas nesikišo į Aukso ordos reikalus. Bet 1411-12 m. jis parėmė Tochtamišo sūnų, kuris atgavo savo tėvo sostą. Po to, Vytautas dar dešimtį metų kišosi į Aukso ordos reikalus paremdamas sau palankius kandidatus į chano sostą.

NEPASISEKĘS SUKILIMAS PRIEŠ KAR. PLECHAVIČIŲ

KUPSTAS NIKODEMAS

1919 m., pačiame vėlybame pavasaryje, Sedon atvyko Lietuvos kariuomenės Pirmoji naujokų ėmimo komisija. Toji komisija atvyko visiškai nelauktai. Žinoma, vietos gyventojams tai buvo didi staigmena. Ne tik staigmena, bet ir netikėtumas. Kas galėjo tikėti, kad po kelių šimtų metų vėl atgis Lietuvos kariuomenė, ir, kas svarbiausia, štai, tos kariuomenės naujokų ėmimo komisija, pasirodys ir Sedoje. Sąryšy su komisijos atvykimu pasklido visokiausių gandų. Gandus skleidė apylinkėje pasižymėję peštukai, ir miesto "pasileidę ponaičiai". Gandų būta visokiausių. Vieni sakė, kad lenkų kariuomenė greitai laiku užims Kauną, girdi, "peowiakai" jau senai pasiruošę sutikti, senai lauktą, lenkų generolą Želigautską. Sako, girdi, jis atėmė Vilnių, tai atims ir Kauną. O kas tada? Kiti, gi, tvirtino, kad ruskis sumuš generolą Želigautską ir atims iš lenkų pagrobtą Vilnių. Na, o dar kiti tikino, kad Sedon atvykusios naujokų ėmimo komisijos viršininkas, karininkas Plechavičius, nieko nebijąs, esąs labai griežtas, bet ir teisingas. Sako, jei jis ką panorą, tai tas turi ir būti. O jei ne, na, tai, broilai, savo tartam žodžiui paremti jis mokėdavo stalan kumščiu trenkti taip, kad jo trenkimas neklaužadų kupromis nuaidėdavo perkūno griausmais. O jei ir to neužtekdavo, tai pagrasindavo ir "puštalietu". Na, bet gandai lieka gandais, ir niekas gandams, žinoma, netikėjo, tačiau jau tada visi gerai žinojome, kad su karininku Plechavičium "šposų" nepakrėsi.

Ar jo asmeninei apsaugai, ar lietuviškosios Trispalvės garbės sargybai, Lietuvos karinė valdžia Sedon atsiuntė dar ir du, vokiškais šautuvais ginkluotus, Lietuvos karius. Šie du kariai pakaitomis nešdavo sargybą prie tautinės Trispalvės. Netrukus jau visoje apylinkėje visi tik ir šnekėjo, kad Sedon atvyko ir apsisotojo Lietuvos kariuomenė, ir kad tos kariuomenės vadas yra Lietuvos karininkas Plechavičius.

Pasiekė ta žinia ir mane. O man tada buvo 14 metų. Gyvenau pas tėvus netoli Sedos, gal už kokių 12 varstų. Ir man ir visiems namiškiams taip tada norėjosi pamatyti Lietuvos kariuomenę ir Lietuvos karininką Plechavičių, kad sykį tėvo tartas žodis - pažadas, vykti Sedon, tapo didžiausiu man džiaugsmu. "Na, sūnau, kinkyk bėrius vežiman. Ryt važiuosime Sedon, naujokų ėmimo komisijon". Aš bematant išbė-

gau ir jau norėjau kinkyti, bet tėvas sustabdė: "Ryt", sako, "ryt iš ryto".

Kitą rytą aš, šmikštum - pokštum, per dešimtį minučių pakinkau bėrius vežiman. Atsi sveikinę su namiškiais, mes keturiose: mano tėvas, aš ir šaukimus gavę du broliai išvykome Sedos kryptimi. Važiuoti nelengva: pavasario keliai nekoki. Sniegas vietomis ištirpęs, bet vietomis ir ne. Tad nei rogemis, nei vežimu. Tačiau apie vidurdienį laimingai įvažiavome visi keturi Sedon. Pačioje Sedoje didžiulė minia, suplaukusi iš visos apylinkės, lyg į Šiluvą atlaidų, skubėjo užimti geresnes vietas turgavietėje. O vežimų, vežimų, netrūko. Pilna miestelio aikštė buvo pristatyta vežimų.

Broliams padedant, iškinkiau arklius, padaviau jiems pašaro ir, pririšęs prie vežimo, pats skubėjau su tėvu ir broliais pamatyti pirmus Lietuvos kariuomenės karius. Šiaip taip prasišverbėme pro didžiulę naujokų ir jų namiškių minią ir atsidūrėme naujokų ėmimo komisijos patalpoje. Įėję vidun pamatėme tikrai gražią mūsų lietuvišką trispalvę vėliavą, o šalia jos augštą, stambų, šautuvu ginkluotą lietuvi-kareivį. Man iš karto patiko mūsų trispalvė vėliava ir tas milžinas karys. Kas labiausiai man patiko, kad jis į mane žiūrėdamas šypsojosi ir, laiks nuo laiko, mirktelėdavo akimis. Vėliau iš brolių sužinojau, kad sargybą nešant prie vėliavos, nei judėti, nei kalbėti nevalia, o šypsotis ir akimis mirktelti nedraudžiama. Aš vis laukiau Lietuvos karininko, bet jis nepasirodė. Jo šiame kambaryje nebuvo. Pavargęs iš kelionės iš Kauno, jis dar ilsėjosi kitame kambaryje. Prie pailgo stalo sėdėjo keli raštininkai ir vis kažką tai rašė į storą knygą. Vienas iš jų vis atsikeldavo ir paėmęs nuogą naujoką matavo nuo galvos ligi kojų centimetru. Pamatavęs vis sakydavo: "tinkamas". Nė sykio negirdėjau, kad pasakytų: "netinkamas". Vis: tinkamas ir tinkamas. Ir taip atėjo eilė ir mano broliams. Ir juos tas pats raštininkas, pamatavęs centimetru nuo galvos ligi kojų, garsiai sušuko: "tinkami". Kai mano broliai apsirengė, patenkinti, kad priimti Lietuvos kariuomenėn ir išėjo į kiemą, aš likau viduje ir stebėjau, kaip naujokai vienas po kito nusirengdavo, kaip jie būdavo matuojami; apsidžiaugdavo, kad priimti ir nepasitebėjau, kaip ir aš pats nusirengčiau ir kaip jau

tas pats raštininkas, ir mane išmatavęs, sušuko: "per jaunas!".

Aš susigėdau, atsimenu, paskubomis apsi-
rengiau, bet neišsigandau savo žygio pabandyti
stoti kariuomenėn be šaukimo lapelio. Gaila,
kad buvau per jaunas, o taip, ko gero ir priim-
tų. Apsirengęs, išskubėjau pro duris pas savo
brolius. Savo broliams nieko nesakiau, nes jie
iš manęs būtų juokėsi ir šaipėsi. Ir taip jie ir
nežino ligi šiai dienai, kad kadaise aš, jaunas
būdamas, bandžiau be šaukimo lapelio užsirašy-
ti Lietuvos kariuomenėn.

Sedos turgaus aikštėje jauni vyrai stovinėjo
susitelkę būriais, kai kas palypėjo į vežimus ir
ištraukę duonos riekę ir dešros gabalą, užkan-
džiavo, kai kurie užkandžiaudami gurkšnodavo
mažais gurkšneliais iš pusbuteliuko.

Užkandžiaudami ir besišnekėdami jauni vy-
rai pripasakodavo ištisus kalnus apie Lietuvos
kariuomenę. Taip bešnekėdami neapsiėjo ir be
ginčių. Vieni įtikinėjo, kad naujokams plaukus
skuta, kiti, kad kerpa, vieni tvirtino, kad Lietu-
vos kariuomenėj būdami, turės visi marširuoti
žąsies žingsniu, o kiti sakė, kad žąsies žingsniu
vaikšto tik vokiečių kareiviai, o ne lietuviai.
Taip besišnekučiuojant, atsimenu, nė iš to, nė
iš šio, vežiman palypėjęs, man niekad nematy-
tas vyras, gal kokių 40 metų, odine kurtke ap-
sirengęs, su pakelta apykakle, ir sugniaužta
kumštis, šitaip tarė į visus susirinkusius: "Vy-
rai, ar jūs žinote, ko jūs čia susirinkote? Ar
jums aišku, ko nori iš jūsų tasai dvarponis Ple-
chavičius? Ką, ar aišku?". Susirinkusi jaunų vy-
rų minia nurimo. Visų dėmesys nukrypo į tą,
niekur nematytą šioje apylinkėje, vežiman paly-
pėjusį vyrą. "Visus jus, kaip tuos avinus, tasai
dvarponis Plechavičius suvarys į kareivines ir
jūs tapsite patrankų mėsa. Jūs žūsitate, jei ne ka-
reivinių rajone užguiti ir alkani, tai fronte.
Tūkstančiai žuvo tokių, kaip jūs, kariaudami
prieš galingą raudonąją armiją. Dar ne vėlu.
Šalin su tuo dvarponiu Plechavičiumi ir ta lie-
tuviška kariuomene. Eikime ir nuginkluokime
tą, tenai bestovintį, kareivį, ką su amerikonišku
švarku ir lopytom civilėm kelnėm. Nuginklavę,
suimkite jį ir, vis dar lovoj begulintį, dvarpo-
nį. Suėmę juos perduokite man, o aš jau ži-
nosiu, ką su tokiais reiks padaryti. O patys ga-
lėsite laisvai sau išsivaikščioti į namučius, iš kur
esate atėję. Kam žudyti savo jaunas dieneles?"
Nustojus jam kalbėti, naujokų tarpe kilo mai-
šatis — vieni prieš, kiti už. Nors dauguma pa-
smerkė agitatoriaus siūlymą nuginkluoti lietuvių
sargybinių, bet atsirado ir tokių, kurie pritarė.
Ir, štai, vienas vietinis žinomas peštukas, su ke-
leta tokių, kaip ir jis pats, susibūrę nužygia-

vo naujokų ėmimo komisijos patalpų kryptimi.
Visi kiti liko stebėtojai. Priėję prie patalpos,
apėję aplinkui, išoko pro pradarą langą, be-
matant ir nuginklavo kareivį, nes jų buvo gal
koks tuzinas, o kareivėlis tik vienas. Tačiau,
tuo pat metu, pabudęs iš miego ir gerai pailsė-
jęs iš kelionės karininkas Plechavičius, prada-
ręs duris, įėjo į kambarį. Jam nereikėjo aiškin-
ti, jis iš karto suprato, kad čia įvyko sukilimas.
Karininkas Plechavičius buvo šaltas kaip ledas.
Nespėjęs dar nukreipti atimto šautuvo prieš jį,
jis žvilgsniu apžvelgęs sukilėlius nuginklavo
juos be jokio ginklo, tačiau savo rankos nebuvo
nei sekundės nuleidęs nuo savo pistoleto. Gra-
žiai atrodė tas karininkas Plechavičius, su sa-
vo ruda barzdele, lyg rusų caras Nikolajus Ant-
rasis. Kai visi aprimo, jis šaltai įsakė perduo-
ti šautuvą Lietuvos kariui, o visiems pasakė, kad
dabar nelaikas išdykauti, kai Tėvynei grėšia pa-
vojus.

Tuo tarpu tasai odine kurtke apsirengęs vy-
ras šmirktį pro duris ir dingo tarp vežimų. Kol
čia kiti susigriebė, jis jau zovada lėkė pasigrie-
bęs svetimą arklį, girios kryptimi. Tada, atsime-
nu, Plechavičius sušuko: "Vyručiai, pasivykime
tą, kuris jus sukiršino ir išprovokavo". Ir tik
šmirktum, užšokęs ant žirgo, patsai karinin-
kas Plechavičius, miške pasivijęs raudonųjų
agentą, nuginklavo jį ir pasodino kalėjiman.

Taip ir nepavyko Sedoje sukilimas prieš ka-
rininką Plechavičių. Užsirašę "tinkami" naujo-
kai ir mano du broliai, po kiek laiko, išvyko Lie-
tuvos kariuomenėn. Mano du broliai atitarnavo
raiteliais, berods, gusaruose.

LŠST Centro Valdybos Vicepirmininkui broliui
VLADUI IŠGANAIČIUI,
liūdesio dienose, mylimai žmonai JADVYGAI
mirus, reiškiamo giliausią užuojautą.

*"Šaulė Tremtyje"
ir visos šaulės moterys*

LŠST CV Vicepirmininkui ir ilgamečiui trem-
ties šaulių jaunimo vadovui Vladui Išganaičiui,
jo dukterims ir palikuonims, žmonai, motinai
ir močiutei

JADVYGAI IŠGANAITIENEI
mirus, reiškiamo gilią užuojautą.

Aleksandras ir Sofija Mantautai

VAIDEVUTIS

Z. RAULINAITIS

(Pradžia KARIO Nr. 6)

Vienuolis domininkonas Simonas Grunau iš Tulkimychių, Prūsuoze, laikomas pagrindiniu Vaidevutis legendos šaltiniu. Ir jam Vaidevutis yra kilęs iš svetur, tačiau ne iš alanų-iranėnų tautos, o iš skandinavų, gyvenusių Gotlando saloje, kronikos vadinamoje Kimbrija (*Cymbria*).

Valdant imperatoriui Justinianui ir Romoje popiežiaujant Vigilijui I, pagal vyskupo Kristijono kroniką, 500-taisiais metais, pasakoja Grunau, gotų tauta užkariavo Lombardiją. Netrukus, tačiau, iš ten Bizantijos kariuomenės buvo išvyta į Vestfaliją. Iš to krašto gotai patekė į Daniją, kurios valdovas pasiūlęs jiems apsigyventi Kimbrijos saloje, arba Gotlande, išvarant iš ten tautą, kuri, savo keliu, buvo išvaryta iš Skandinavijos ir ten gyveno, bet nepripažino Danijos valdovo savo suverenu. (Pagal L. Davidą, gotams buvę pasiūlyta keltis tiesiai į Scandiją—Skandinaviją).

Gotai su tuo sutiko ir jų kunigaikštis Visbas (*Wisboo*) pasiuntė į Kimbriją pasiuntinius klausdamas ar kimbriečiai užleis jiems salą geru noru, ar kariaus? Kimbriečiai, gi, tuo metu buvo valdomi dviejų valdovų *welche sie vor konige hiltten*.²¹ Tų dviejų karalių vardai buvo Prutenis (*Bruteno*) ir Vaidevutis (*Widowuto*). Jiedu, pasitarę su dievais ir savo didikais, nusprendė nekariauti prieš karingus gotus, nes pralaimėsią. Dievų patarimu jie nusprendė palikti Kimbriją ir keltis gyventi į geresnį kraštą, kur tapsią net galingesni kaip toje saloje.

Kaip tarė, taip ir padarė. Prutenis su Vaidevutis pakrovė savo tautą, viso 46 tūkstančius vyrų ir moterų su vaikais ir visu kilnojamu turtu ant plaustų (*floesser*²¹), persikėlė per jūrą *Crono* (*Chronos*²²) ir buvo nuplukdinti į prėskaus vandens jūrą *haalibo*,²² arba *Haillibo*.²¹ (L. Davidas paaiškina, jog tai reiškia „*frische haab*“, t.y. Aismarės.) Išsikėlę į krantą tremtiniai rado *schlechte, einfeltige und frey lebende volck*, kurią Dominus Christianus vadino ulmiganais.²² Tas įvykę 514 metais.

Atvykėliai pradžioje apsigyveno palapinėse, bet netrukus įsikūrė kaimais ir pradėjo statyti net pilis. Darbams jie, kartais draugišku būdu, kartais apgaule ir net jėga, pasitelkdavo vietinių gyventojų. Taip pasidarydami net jų ponais.²¹ Tokiu būdu Prutenis ir Vaidevutis (kaikur vadina-

mas *Witoudo*) pasistatė Aunedos pilį (*Honeda*), vėliau Balga vadinamą, Šventapilę (*Peilpeillo*), vėliau vadinamą *Heiligenbeil*), *Nangast*, *Wustoppos* (*Neustops*²²) ir *Gallons* (*Gallens*²²) pilis (Perlbachas aiškina, kad *Nangast* pilis esanti *Tvankstė*, *Wustoppos* tai *Vaistotepilis*, o *Gallons* yra *Galindija*).

Radę krašte apščiai medaus, atėjūnai pradėję gamintis skanų gėrimą—midų ir juo vaišinti vietinius gyventojus, kurie iki tada tik vandenį, pieną ir išrūgas žinoję. Pagal Luką Davidą tas naujai išrastas gėrimas padėjęs atėjūnams ir vietiniams gyventojams susidraugauti ir net susigiminiuoti, o pagal S. Grunau, girtuokliavimas, laikui bėgant, padaręs juos žiauriais kariais.²¹

PRUTENIS IR VAIDEVUTIS IŠRENKAMI PRŪSŲ VALDOVAIS

Prutenis ir jo brolis Vaidevutis sušaukę protingiausius vyrus ir pasitarę, nusprendė išsirinkti vieną bendrą vietiniams ir ateiviams valdovą—karalių. Kokia priežastis vertė juos tai daryti, nei Grunau, nei Davidas, sakosi, tikrai nežina, nes to nenurodanti ir Kristijono kronika, tačiau jie abu spėja, jog, greičiausiai, buvo prisibijoma kaimynų mozūrų, kurie galėjo iš prūsų pareikalauti duoklės ir pavaldumo.

Visų susirinkusiųjų balsai nukrypo į Prutenį, kad jis būtų tas bendras visų karalius. Tačiau, šis atmetė pasiūlymą, pasiteisindamas, jog esąs pasišventęs dievų tarnybai. Vieton savęs jis pasiūlė išrinkti savo brolių Vaidevutį. (. . . *do is mein bruder Wytowudo ein beherzter man, diesen nemptt vor einen konigk und er wirdt euch biderlich regiren*.)²¹ Susirinkusieji tą pasiūlymą tuojuo priėmė. Taip Vaidevutis pasidarė visos tautos karaliumi ir buvo, *do noch ihrer weisen*,²¹ vainikuotas 521 metais. Tačiau, visa tauta, kartu su naujuoju karaliumi, augščiausiu valdovu po dievų, pripažino Prutenį, kuris krivių krivaičio titulu (*crywo cyrwaito*²¹ ir *Kriuo Kirwaito*, arba *Kriwaito*²²) pasižadėjo būti tarpininku tarp tautos ir dievų, be kurių valios niekas neprivalo būti daroma.²¹ Jis, gi, iš savo pusės, paskatino juos, kad jie niekam netarnautų ir duoklės nemokėtų, o tik laisvi savo dievų teklautų ir jiems priklausančias aukas aukotų.²² Tuo būdu Prūsuoze buvo įvesta dva-

sininkų valdžia—teokratija, kuriai pasaulinė vyriausybė—karalius, turėjo paklusti. Nuo tada kraštas gavęs ir naują vardą Prūsai (*Brutenia*²¹), arba Prutenia, nuo Prutenio vardo.

Vyriausią valdžią įkūrus, Prutenis įrengė šventyklą su pastatais krivėms ir vaidiloms prie šimtamečio ažuolo, kuriame stovėjo įkelti vyriausių trijų dievų stabai. Tą vietą jie vadino Rikajotu (*Rickoyto*²¹; *Rokaito*, arba *Rokoite*²²). Čia turėjo būti aukojama dievams ir vaidilų renkami krivių krivaičiai.

Vaidevutis pasistatė sau pilį tarp “*Crono ir Hailibo*”²¹, kurią pavadino Naita (*Noytto*²¹, *Naito*, *Neito*²²), būk tai vėlesnįjį Neidenburgą, prie Nerijos (*Neringhe*²¹). Jis ilgai ir gerai valdęs ir buvęs visų mylimas.²¹

Pagal vyskupo Kristijono kroniką, pasakoja Grunau, prūsai 523 m. susirinko prie Aunedos pilies. Ten karalius Vaidevutis ir krivių krivaitis paskelbė jiems savo įstatymus, kurių tikslas buvo perduoti tautai dievų valią ir sustiprinti savitarpį, taikų gyvenimą. Tų įstatymų straipsnių, pagal Grunau, buvę 13, o pagal Davidą net 17. Įstatymai tvarkė valstybinį ir šeimos gyvenimą, nubrėždami pagrindines Prūsų bendruomenės santvarkos linijas: buvo uždrausti bet kurie svetimi dievai; vyriausias valstybės galva pripažintas krivių krivaitis; kaimynų kraštai, kurie aukos prūsų dievams, bus mylimi, tačiau tie, kurie jų dievus paniekins *sollen von uns mit feuer, mit koylen getoedet werden und wir froinde nimme werden*.²¹ Kiti nuostatai tvarkė šeimos reikalus, kuriems ypač daug dėmesio kreipta, dievų tarnų apsaugą ir bausmes vagims.

L. Davido nuomone šiuos įstatymus prūsai gavo vėliau, po sukilimo prieš atėjūnus skandinavus, kas atrodo įtikinamiau kaip Grunau aiškinimas.

PRŪSŲ SUKILIMAS PRIEŠ ATEJŪNUS

Prūsų tauta, prieš atvykstant pas juos skandinavams kimbrams, buvusi paprasta, anot Grunau, nepažinusi svaiginamųjų gėrimų, gėrusi tik pieną ir išrūgas ir sūrius valgiusi. Vaidevutis, gi, radęs krašte gausiai medaus, išmokęs juos pasigaminti midaus. “. . . o tai buvo skanus gėrimas, kuriuo karalius ir krivaitis Prutenis vaišindavo pas juos apsilankančius; gėrimas gi buvo piktas (*gemeine*) ir prūsai jo prisigėrė iki kvailumo. Taip jų tarpe, t.y. tų, kurie buvo atvykę iš Kimbrijos ir tų kuriuos šie rado Prūsuoje, atsirado visiška nesantaika ir sujudimas; ir kai kimbrai kitus norėjo paversti tarnais, nes kimbrai įsivaizdino esą kilnesni ir visiems savo kilmingiesiems, pagal seną paprotį, duodavo vardus kurie baigėsi “o” raide; o tiems kuriuos Vaidevutis pakėlė į

kilminguosius iš tų, kuriuos jis čia rado, davė vardą besibaigiantį raide “s”, tada įvyko sukilimas.”²¹ Mat atėjūnai, pradžioje draugiškai ir gražumu, o vėliau prievarta ir mušimu vertė vietinius gyventojus jiems dirbti, pilti kalnus, namus statyti, nes vietiniai iš prigimties buvę stipresni vyrai kaip atėjūnai. Tačiau, nuo priverstinio kasdieninio darbo jie nusilpo ir sunkūs žemės kasimo darbai iššaukė jų nekantrumą. Taigi, jie nenorėjo daugiau dirbti svetimiesiems ir pradėjo daugiau gretintis prie savųjų kilmingųjų ir jiems pastatė daug kiemų.²¹ Kai kimbrai norėjo panaudoti prievartą, jie sukilo, padegė kimbrų namus ir kiemus, taip sudegindami apie 100 jų žmonių ir vaikų.²¹

Kiek kitaip sukilimo priežastis aiškina Davidas: “Kadangi krivių krivaitis ir karalius buvo išrinkti iš skandinavų, tai skandinavai iškilo, ypač dar ir dėlto, kad jie mokėjo skaityti ir rašyti, o jų papročiai buvo mandagesni ir kariniuose reikaluose jie buvę apsukresni ir daugiau įgudę, kaip tie krašte rasti ulmigeriai, kurie bloga, prasta ir neišmintinga tauta buvusi, nes nežinojo jokio rašto nei karinių reikalų neišmanė. Todėl taip laikui bėgant pasidarė, kad skandinavai pradėjo rastus gyventojus niekinti, manydami kilnesni ir geresni esą, kaip tie.”²² Taip jėga norėdami priversti juos dirbti, skandinavai iššaukė jų sukilimą, o ypač, kad vietiniai *viel Meths gesoffen und nun toll und voll wahren worden*.²² Sukilėliai, anot Davido, sudegino daugiau kaip 100 kiemų su visais žmonėmis juose. Užspyriais, ar kuolais užkalę duris ir vartus, kad niekas neišbėgtų, jie tuo būdu manė nieko pikta nepadare, nes savo rankomis nežudė.²² Tiek apie sukilimą Davidas, kuris toliau pasakoja, kad tą nelemtą sukilimą numalšinti norėdamas Vaidevutis ir išleido tuos, jau minėtus, įstatymus.

Viena iš priemonių numalšinti sukilimą, pasak Grunau, Vaidevučio ir Prutenio panaudota, buvo prūsų kėlimas į kilmingųjų luomą. Sukilimo reikalu ir kitais, jiedu sušaukė tautą, graudino visus, kad dėl dievų baimės susitaikytų ir laikytų vienybę. Įtikinėjo juos, kad būdami vieningi, jie ne tik geriau gyvens, greičiau dauginsis, bet bus saugesni ir nuo priešų. Atimtu iš savo priešų grobiu labai praturtėsia, be to, svetimų tautų tarpe įsigysią gerą vardą. Antraip dievai bausią juos įvairiomis bausmėmis, atsiųsiai jiems karą su aplinkiniais kaimynais ir net atiduosią juos jų valiai; o tie, ne tik žudysią, bet ims juos nelaisvėn, apdės duokle, vers badauti ir sunkiai dirbti.²²

Valdovai taip pat patvarkė, kad atėjūnų kilmingieji, jei nori patarnavimų, ar pagalbos iš vietinių, turi jos prašyti draugiškai, vaišinti midumi, o patarnavimą gavę — padėkoti.²¹ Valdovai suprato, jog sukilimas buvo ypač pavojingas atei-

Romuvos šventovė su šventuoju ąžuolu ir dievų statulomis. (Petro Dusburgo kronika, 1659 m. laida)

viams, nes vietiniai prūsai buvo ne tik stipresni kūnu, bet ir daug skaitlingesni.²²

Savų kilmingųjų kūrimui prūsų tarpe buvo panaudota labai paprasta, bet ir reikšminga priemonė. Karalius nustatė, kad tas bus paskelbtas kilmingu, bajoru, kuris savo nuosavu žirgu pirmas atjos pas jį. Davidas sako, kad kėlimo į bajorus reikalą tvarkė Vaidevučio 15tas įstatymas: *Zum Funfftzenden, das der sollte vor Edill gehalten werden der mit seinem Pferde schneller und hurtiger wehre. Auss deme den erfolgte, das die Ulmiganer sich auch auf gutte Pferde und fechten auf Ire Art ubeten, und die vorhin gar einfeltige frome leuthe wahren gewesen tueckisch und verschlagen auf alle Schlackheit.*²² Be šios priemonės buvo vartojamos dar ir kitos subajorinti vyrus raitelius, *und wurden so geadilt vil der, die do im lande wurden gefunden...*²¹

Kodėl Vaidevutis kreipė dėmesį į gerus raitelius ir greitus žirgus? Grunau į tai atsako: "Tie kilmingieji (su greitais žirgais) taip pat pratinosi kautis, kaip ir joti, tai ką ir kitos tautos daro, ir tie, kurie pirma buvo prastuoliai—neišmanėliai, pasidarė gudrūs ir apsuokrūs—pasalūnai."²¹ Galų gale vietiniai gyventojai įgudo taip greitai jodinėti, kad ateiviai pradėjo su jais net nebesusilyginti.²²

Iš viso šito matome, kad Vaidevutis ruošė iš vietinių gyventojų karių — raitelių kadrus, nes

numatė, jog geri kariai bus reikalingi. Jis jautė kaimynų slavų—mozūrų betarpį pavojų.

Tuo pačiu metu buvo atkreiptas didelis dėmesys ir religiniams reikalams. Abu valdovai pamatė, kad sutaikinti ir dar suvienyti abi tautos dalis nebus taip lengva nes... *jtzt woll gelernet auss der erfahrung, das sie bey dem unbesonnen tummen volck wenig ansehens und viel weniger gehoer hatten, aber dennoch dabey vormerckt, das diess rohe und viehische (!) volk mit keinem Dinge besser zugewinnen und zam zumachen were, denn durch die furcht der Goetter.*²² Tam tikslui buvo sugalvotos išpūdingos religinės apėigos, kad... *den hauffen also in eine furcht bringen.*²² Krivaitis, todėl, parinko seną storą ąžuolą (*mehr denn sechs Klaffter*²²) Nadruvos srityje. Ten turėjo būti dievų gyvenvietė ir šventovė, praminta Rikajotu (*Rickaiten*), arba Romuva (*Romaue*).²² Iš tos vietos dievai skelbs savo valią tautai. (K. Būgai Rikajotas reiškė "ponų sėdybą", arba Grunau žodžiais sakant, "Herrensitz", arba "eine Stelle der geistlichkeit"—kunigija. K. Buga, Medžiaga Lietuvių, Latvių ir Prūsų Mytologijai, 1908, 1909 m.).

Tokiom priemonėm abiem valdovams, pagaliau, pavyko tautą sutaikinti ir suvienyti, net padaryti paklusnią (*Durch diese haben der Kriwo Kirwaitto und Koenig dass volck mit der Zeit sampftiglich in gehorsam bracht*²²).

PIRMASIS KARAS SU MOZŪRAIS

Nebereikalo Vaidevutis skubiai pradėjo ruošti raitelius ir karių kadrus, nors, iš tiesų, buvo jau per vėlu. Neparuoštą karui tautą ištiko nelaimė.

Grunau kronikos vienas skirsnis pavadintas „Acta anni 550. Wie man ein streit hette mitt den Masones umb den zins“. Jame, sekdamas vysk. Kristijono kroniką, autorius rašo apie ištikusį karą su mozūrais. Priežastis iššaukusi karą buvusi duoklė mozūrams. Pagal Kristijoną, kuris rėmėsi kita, žuvusia, senesne kronika, kurioje buvo minima kokio tai Divonio kelionė (imper. Oktaviano laikais) iš Bitinijos į šiaurės kraštus ir aplankiusio Prūsus, to krašto žmonės mokėję mozūrams duoklę vaikais: „Jau augščiau, pagal Kristijono aprašymą iš Divonio knygų, esu sakęs, kaip kunigaikštis Maso (Matzo)²² kas metai atvykdamas į Ulmiganiją, dabar Prūsais vadinamą, ir duoklės vieton imdavo iš jų švariausių vaikus, nes tie prastuoliai jokio kito darbo neišmanę,

kaip tik vaikus auginti. Tačiau, atvykus iš Kimbrijos skandinavams, padariusiems Ulmiganiją karalyste ir suteikusiems jai pastovų Prūsijos (*Brutenia*) pavadinimą, sekant jų vyriausio valdovo vardu, jie griežtai atsisakė mokėti mozūrams bet kokią duoklę...“²¹

Davidas kiek papildo apie duoklę, tardamas, prūsus ją davusius dovanomis, pagarbos, ar pavaldumo pareiškimui, o gal tik dėl kaimynų draugiškumo jie tą darę, nes gerieji žmoneliai laikė sau didele garbe, kad jų vaikai yra draugiškai priimami ir išvyksta į Mozūrus. Atvykėliai kimbrai, tačiau, atkalbėjo vietinius daugiau nieko mozūrams nebeduoti, nes tokios dovanos, esą, tarnauja tik pavaldumo ir vergystės pareiškimui. Jie ragino prūsus priešintis ir, jei reikės, mirti kovojant, bet duoklininkais nebūti.²²

“Tokiais ir panašiais žodžiais senieji krašto gyventojai buvo paraginti ir kartu su ateiviais, vieningai pasiryžę ir apgalvoję, kaip augščiau jau buvo sakyta, griežtai nusprendė, jokių kitų po-

Kravis veda ožį aukoti dievams; XVII a. raižinys.

ny, kaip vien tik savo dievus, neturėti ir jokių dovanų, nei duoklių neduoti; ir taip praslinko beveik 40 metų, ar daugiau, kai jie jokios dovanos Mozūrų kunigaikščiams daugiau nebedavė”.²² Tuo tarpu, mozūrai aiškiai matė, kaip prūsų tauta vis geriau ir turtingiau gyveno, žmonių skaičius didėjo, padaugėjo ir visokio turto, raguočių, net sidabrinių ir auksinių pinigų prūsai išsigijo. Visa tautos gerovė kilo ir kariniai tauta lavinosi. Davidas toliau dėsto: “Tuos augščiau nurodytus dalykus apsvarstę, mozūrai pasiryžo per pasiuntinius išreikalauti iš prūsų visą skolingą duoklę už daugelį praėjusių metų. Į tai prūsai jiems atsakė, jog nežiūrint to, kad keletu atvejų, jie savo mielam kaimynui, Mozūrų ponui, kai jis pas juos atvykdavo, parodė visą pagarbą ir pagal išgales net dovanų davė, jie dėl to nėra jo pavaldiniai ir neprivalo mokėti jam jokios metinės duoklės, nes prūsai yra laisva tauta, niekeno nepavergtą, išpareigojusi tarnauti ir duoti tik saviems visagalintiems dievams. Taip mielių dievų per jų tarnus jiems yra apreikšta ir isakyta. Todėl jų laisvu noru duotas dovanas, jei tokias gavo, mozūrai turi priimti draugiškai. Tačiau jei jie jas laiko skolinga jiems duokle ir jų pareiga, tai norėtų, kad mozūrai gražintų prūsams vaikus. Jei jie taip nepadarys, tai mozūrai, nedėkingi kaimynai, duos jiems, prūsams, priežastį pareikalauti padovanotus vaikus gražinti. Todėl jie prašo savo mielus kaimynus mozūrus duoti draugišką atsakymą ir paaiškinimą”.²²

Neilgai trukus iš Mozūrų kunigaikščio vardu Antonis (*Anthones*,²¹ *Anthonius*, arba *Andislaus*)²² atėjo atsakymas, kuriuo jis pagrasino Pruteniui ir Vaidevučiui, jog pats ateisias pasiimti jam iš prūsų priklausančios duoklės (...*sint dem mole sie viel mol hetten angesagtt den zins in su geben und nicht gewult hetten, sie solten itzundt wissen, er wolt in hollen, was vorsessen were, und solcher worte viel*).²¹

Kautynės prie Mozūrų sienos

Karui su prūsais Antonis - Andislavas pasitarkė rytų slavų, kronikoje vadinamų rusų, pagalbą (*Roxolania itzundt Reuslandt genant...*).²¹ Vaidevutis, tačiau, nelaukdamas mozūrų įsiveržimo, su greitomis surinkta kariuomene, išžygiavo pasitikti priešo prie savo valstybės pakraščio — prie Mozūrų sienos. L. Davidas duoda smulkesnį ir vaizdesnį kautynių aprašymą kaip S. Grunau, kuris yra jau labai schematiškas.

“Su greitomis sutelktomis jėgomis, skubėdamas kiek galėdamas, Vaidevutis išžygiavo pasitikti mozūrus, bet tik iki krašto sienos, tikėdamas, jog jo stabai bus galingesni jam padėti sa-

vame krašte kaip svetimame, be to, jis nenorėjo būti apkaltintas, jog pradėjęs karą, ar davęs jam priežastį savo drąsa, o yra tik priverstas save ir savuosius apsaugoti ir gelbėti nuo mozūrų prievartos, ir gintis. Tačiau netrukus atvyko ir Mozūrų kunigaikštis Antonius, dar vadinamas Andislavu, kartu su Roksolanijos karalium Čembeku (*Ctziembach*, *Ctziembach* arba *Czienbech*)²¹ atsivesdami labai galingą kariuomenę. Jie ten susigrūmė ir mūšis truko gerą laiko tarpą, nes nė viena pusė nenorėjo pasiduoti. Bet, galų gale, prūsai buvo nugalėti priešų gausybės ir didelio ginklų nelygumo. Mozūrų pusėje buvo daugybė atvykėlių (*Reisiger*, svetimtaučių talkininkų). Jie daugiausia buvo ginkluoti kardais, ilgais lankais, su strėline pilna ilgų strėlių, lygiai taip, kaip ir totoriai kad turi. Šitie mozūrų kunigaikščio ir roksolanų karaliaus kariuomenės šauliai darė didelius nuostolius prūsams, nes pastarieji jokių kitokių ginklų neturėjo kaip ilgą kuoką, kurios storgalis buvo pripildytas švino, be jos dar turėjo aštuonias ar daugiau buožes, kurių storgaliai irgi buvo pilni pripildyti švino, kiekvienas turėjo jų tiek kiek apie save už diržo galėjo užkišti. Su tomis buožėmis jie buvo apsukrūs ir sugebėjo labai taikliai jas svaidyti. Tačiau šauliai su savo ilgais lankais ir žaibiškais strėlėmis neprisileisdavo prūsų taip arti, kad jie galėtų buožes sviesti ir pradėtų juos stumti. Taigi, nors prūsai ir greitai bėgdavo norėdami priartėti, tačiau šauliai ant savų arklių, savo papročiu, lengvai pasitraukdavo tiek, kad nebūtų sugrūsti tarp užpakalinių eilių ir minios. Tokiu būdu Prūsų karalius Vaidevutis buvo sumuštas ir priverstas bėgti, o mozūrai ir rusai (*reussen*) plačiai išnaudojo savo pasisekimą įsiverždami keletą mylių gilyn į Prūsus. Užtiktus ten žmones, ypač gražius jaunuolius, raguočius ir kitą turtą jie grobė ir gabenosi su savim, tokiu būdu Mozūrų kunigaikštis atsiėmė neišmokėtą jam duoklę ir su dideliu laimikiu, bei turto išvyko atgal į savo kraštą.”²²

Šių kautynių aprašymas yra įdomus, nes autorius gana smulkiai aprašo abiejų pusių kautynių taktiką: prūsų — pėstininkų — vartojančių masinio smūgio taktiką ir primityvius ginklus, kuokas ir svaidomas buožes (kurios kronikose minimos žemaičių raitelių vartotos net iki XIII a. pabaigos), ir mozūrų — vartojančių lengvųjų raitelių taktiką ir tolumo veikimo ginklą — lanką su strėlėmis. Geresnė mozūrų taktika ir modernesni ginklai, nulėmė prieš prūsų narsumą. Deja, kronika nepasako tiksliau, kurioje vietoje kautynės įvyko, nei nenurodo jokių skaičių: nei kovotojų, nei nuostolių.

Mūšis Mozūrų krašte

Pralaimėjimas ir patirti nuostoliai sukėlė prūsuose ne tik gėdą, bet ir norą atkeršyti mozūrams.

Kada Vaidevutis surengė keršto žygį į Mozūrus, nežinia. Pagal abi kronikas atrodo, jog prūsų isiveržimas įvyko netrukus po nelaimingų kautynių pasienyje, gal net tais pačiais metais. Teisingiau, atrodo, būtų nukelti šį įvykį bent keletą metų vėliau. Vaidevutis negalėjo su ta pačia kariuomene ir ta pačia senąja taktika vėl stoti prieš mozūrus dar vienam pralaimėjimui. Jam reikėjo laiko kariuomenę atstatyti, perorganizuoti ir net perginkluoti. Kad taip galėjo būti, aiškėja dar ir iš to, kad, anot abiejų kronikų, patekę mozūrų nelaisvėn prūsų jaunuoliai kai kurie pabėgo ir grįžo į namus išmokę mozūrų kovos meno, kurio pamokė ir savuosius: ... *und viel jungling gefangen wegk furte und diese bey in lerneten den schertz des streitis und im entliffen und sie is ihren brudern auch lehrnten, wie man streitte.*²¹ Panašiai rašo ir L. Davidas: ... *und weil sie (nelaisvėn patekusieji) dort waren gelernt worden, wie man in Kriegsgeschefften sich helten solte, auch ihre Ruestung und Waffen zu brauchen, da sie kommen ware wiederumb in Preussen lehreten und underweiseten sie solches auch andere.*²² Davidas toliau dar pridėda, kad prūsų kilmingieji stropiai to naujo karo meno mokėsi ir pratinosi.

Taigi šis antrasis karo žygis negalėjo įvykti dar tais pačiais 550 metais. Belaisviams pažinti priešo kariavimo būdus ir, pasprukus iš nelaisvės, išmokyti jų savuosius reikia daugiau laiko, bent keletos metų. Tą paliudija ir triuškinanti pergalė, kurią netrukus Vaidevutis laimėjo, aišku, tik atlikęs rūpestingus pasiruošimus ir suorganizuavęs naują kariuomenę, greičiausiai, raitelių.

Žygiui pasiruošęs, Vaidevutis paprašė krivių krivaitį Prutenį auškauti visus tautos kilminguosius šventei į Rikajotą, prie šventojo ažuolo. Susirinkimo metu, labai palankiu Vaidevučiui momentu, kilusi audra su perkūnija ir žaibais (*mit Donner und Plixen*²²). Susirinkusiems tai buvęs aiškus ženklas, kad dievai tuo būdu kalba su kriviu, kuris netrukus ir pranešęs jiems audros metu pareikštą dievų valią — atkeršyti mozūrams už Prūsų krašto apiplėšimą: *Solches an den Masuren wieder zu rechnen, solten sie ein-trechtlich auf Anthonium und sein Volck ziehen und dass vorgossene Bludt rechnen, auch des empfangenen schadens wiederumb erhalten* ...²²

Toks dievų valios apreiškimas prūsų kariuomenei, be abejo, buvo didelis dvasinis sustiprinimas ir paskatinimas į karo žygį. Žinoma, ne-

buvo apsieita ir be puotos, kurios metu buvo apsčiai išgerta midaus. Leiskime pačiam kronikininkui toliau nupasakoti šį prūsų žygį:

“Po to jie išžygiavo su savo karalium Vaidevučiu į Mozūrus, kur prieš juos išėjo Mozūrų kunigaikštis, kartu ir rusų karalius Čembekas su savo žmonėmis. Tačiau dabar mūšis baigėsi visai kitaip kaip pirmasis. Mat prūsai, kurie anksčiau buvo sumušti ir pabėgo, dabar ne tik daug mozūrų ir rusų nugalabijo, bet ir abu valdovus, būtent, rusų karalių kartu su mozūrų kunigaikščiu, ir ne tik juos vienus, bet daug tūkstančių bėgančių rusų ir mozūrų išžudė. Laimėję mūšyje pergalę, prūsai padarė daug žalos, nes nebebuvo daugiau jokio pasipriešinimo. Prūsai traukė išilgai ir skersai plėšdami, imdami nelaisvėn ir išsigabendami su savim daug žmonių, raguočių, aukso, sidabro ir kitų metalų, rūbų ir visko, ką tik rado: taigi atsikeršijo be pasigailėjimo, net per daug, tiems vargšams mozūrams, ir su turtingu grobiu, linksmi grįžo atgal į savo kraštą, dėkodami savo dievams, suteikusiems tokią didelę ir turtingą pergalę”.²²

Ši kartą kronikos, labai gaila, nepaduoda jokių detalių apie mūšio eigą, nei apie abiejų šalių taktiką. Galima būtų galvoti, kad Vaidevutis parbloškė Mozūrus netikėtu ir staigiu puolimu, tačiau tam prieštarauja jo ilgesni pasiruošimai, apie kuriuos mozūrai turėjo girdėti. Kad žygis nebuvo visai nelauktas ir netikėtas, rodo sąjungininko “rusų” Čembeko dalyvavimas mūšyje. Tačiau šį kartą mozūrai neturėjo tiek paramos iš kaimynų, kiek pirmą kartą, nes neminimi ir joki “*reisiger*”, o rytinių slavų parama buvusi per silpna, jei ir pats jų karalius žuvo.

Ši kova su mozūrais užsitarnauja mūšio vardą, nes prūsų pasirengimų būta didelių, pergalė buvo visiška, priešų kraštas visiškai sunaikintas, valdovai žuvo, o, kas svarbiausia, ta pergalė užtikrino Prūsams ilgametę taiką. Mūšio rezultatai buvo lemiantys.

(bus daugiau)

Mielą ir nepailstamą lietuviškame ir šau-liškame darbe sesę ELZĘ JANKUTĘ, 70 metų amžiaus proga, nuoširdžiai sveikiname linkėdamos geros sveikatos ir daug dar gražių ir darbingų metų.

Šaulė Tremtyje
ir visos sesės šaulės

PARTIZANINIS KARAS

Prieš 150 metų likučiai Napoleono nenugalimų armijų traukėsi iš Rusijos ir Ispanijos Prancūzijoje. Jos buvo nugalėtos naujos rūsies karo — liaudies karo.

Nuo tų laikų partizaninis karas matė gerų ir blogų dienų. Šiandien, tačiau, jis yra labai madoj ir turi žymios įtakos į bendrą Vakarų - Rytų šaltojo karo politiką ir strategiją.

Studijuojant ilgesnio laikotarpio partizaninius karus, yra vengtina juos suvesti į vieną grupę. Taipgi specialūs kariniai daliniai, "reideriai", "komandos", parašutininkai ir kitoki ypatingi kariniai daliniai negalima sutapatinti su partizaniais, sukilėliais, laisvės kovotojais bei revoliucionieriais.

Partizaniniai karai skirstytini į 5 grupes:

1. Liaudies karas, kai civiliai gyventojai, priešui įsiveržus į kraštą, tiesioginiai pagelbsti reguliariu karinėm jėgom kautynių lauke. Šios rūsies partizaninis karas vyko prieš Napoleoną Rusijoje ir Ispanijoje, taip gi Sov. Rusijoje II Pas. kare.

2. Liaudies karas prieš priešo okupaciją siekiant nepriklausomybės atstatymo po ilgoj vergijos. Tokio karo pavyzdžiai: Jugoslavijos karas prieš vokiečių okupaciją II Pas. karo metu ir lenkų patrijotų sukilimas 1863 m.

3. Civilinės revoliucijos prieš išnaudotojus "reakcionieriškus" režimus.

4. Tautiniai išsilaisvinimo karai prieš kolonistus.

5. Ideologiniai karai vedami dėl politinių bei religinių priežasčių.

Vakariečiams, siekiantiems išlaikyti savo laisvę ir demokratiją, yra labai svarbu suprasti minėtų partizaninių karų grupių skirtumus ir suvokti, kokios jėgos juos remia.

Pavyzdžiui, vokiečiai II Pas. kare, atrodo, nesuprato partizaninio karo gilesnių aspektų. Jie buvo pasiruošę apaugoti savo užnugarį ir partizanų pasirodymas jiems nebuvo nelauktas. tik juos stebino rusų partizaninių veiksmų apimtis. Keletas vokiečių generolų paskelbė išsamių straipsnių apie kovą su partizaniais. Taip pat jie pravedė keletą partizanų valymo operacijų, kurios rodė, kad jie gerai suprato šio pobūdžio kautynes. Bet jie nesuvokė gyventojų masių psichologijos. Tai įrodė jų bandymas užkirsti gyventojų paramą partizanams žiauriomis, baudžiamomis priemonėmis.

Kartais atrodo, kad komunistai monopolizavo partizaninį karą savo tikslams. Reikia sutikti, kad komunizmo ideologijos esmė labai pritinka partizaninio bei revoliucinio karo reikalavimams.

Praeityje vakariečiai padarė visą eilę pagrindinių klaidų, kurias Sov. Rusija, Raud. Kinija ir jų satelitai išnaudojo. Svarbiausia klaida yra nenorėjimas, nesugebėjimas bei nedrįsimas sukurstyti veikimui naikinamąsias liaudies masių jėgas, kurios yra taip veiksmingos partizaniniam kare. Diktatoriniuose kraštuose toks nesugebėjimas yra savaime suprantamas. Bet neretai ir demokratinuose kraštuose buvo nesuprasta svarbumas sukelti liaudies masių karą prieš įsibrovėlius komunistus. Kad toks partizaninis karas prieš komunistus gali būti vedamas, įrodo Vakarinės Ukrainos pavyzdys 1944-49 metais. Penkius metus 100,000 tautinių ukrainiečių partizanų kovojo prieš Sov. Rusijos priespaudą. (Čia autorius galėjo prijungti ir lietuvių partizanų didvyriškas kovas. Vert.). Ukrainiečių partizanus palaikė apie 60 proc. vietinių žemės ūkio gyventojų. Kiek žinoma, tai buvo vienintelis prieškomunistinis partizaninis karas. (Atrodo, autorius lietuvių partizanų veiksmų ir negirdėjo. Vert.). Nors tas karas ukrainiečiams nepavyko dėl daugelio priežasčių, bet tai yra įrodymas, kad kalbos, jog partizaninis karas yra komunistų monopolis, yra tik mitas, kurį komunistai taip rūpestingai stengiasi palaikyti ir garsinti.

Visos penkios partizaninių karų grupės turi tris bendras žymes: reikalas turėti veiksmingą gyventojų pritarimą, aiškų, brangų tikslą ir atitinkamą priešą.

Atrodo, kad joks partizaninis judėjimas neturės pasisekimo, jei gyventojų tarpe jis neatras 20 proc. veiklių rėmėjų ir 40 proc. prijuočių. Žinoma, partizaniniam kare yra daugiau įvairių veiksmų, kurie turi įtakų į sukilimus bei partizaninius veiksmus, bet reikia labai skaitytis su gyventojų simpatijomis ir pagalba.

Joks partizaninis karas yra neįmanomas be aiškaus, brangaus tikslo: tautiniai — patriotinio, politiniai — revoliucinio, arba religinio. Neapykanta, baimė, gobšumas ir kerštas vaidina mažesnę rolę ir tie jausmai vieni, kaip tokie, nėra pakankamas tikslas partizaniniam judėjimui. Jie yra naudingi tik tuomet, kada jie tarnauja pagrindiniam tautiniam, i-

deologiniam, religiniam tikslui siekti.

Partizaninės kautynės yra sunkiausios, žiauriausios ir nešvariausios. Partizanai gyvena ir kaunasi kaip laukiniai žvėrys. Bet tuo pat metu jie privalo būti persisunkę iki kaulų tautine ar politine atsakomybe, tautine pareiga ir sąmoningumu, daugiau už tuos savo tautiečius, kurie pasilieka namie, daugiau net už reguliarios kariuomenės kovotojus.

Partizanai yra visi savanoriai. Rėmėjų dalis gali būti įpareigoti, bet 50 proc. visų partizaninių jėgų turi būti savanoriai. Pasirinkti mėnesiams ir ištisiems metams neprašomas kančias, laukinių žvėrių gyvenimą ir išstatyti save mirties pavojui kiekvienu momentu, reikia tikrai stipraus pasiryžimo ir augšto tikslo.

Tik lygiai taip pat pasiryžę jėgos gali bandyti partizanus nugalėti, kitaip jie yra neįveikiami. Tikra yra, kad užsieniečiai, kiek jie bebūtų gerų tikslų, patys, be vietinių gyventojų paramos, negali sukelti partizaninio karo.

Sekanti sąlyga — atatinkamas priešas. Jis gyventojų turi būti nemėgstamas, nepopuliarus. Tinkamas priešas partizaniniam kare yra taip pat svarbus kaip tikslas, vietovė, klimatas bei jėgos. Yra sunku sukelti gyventojuose nepasitenkinimą valdžia, kuri gyventojų tarpe yra populiari. Tai galima pavaizduoti pavyzdžiais iš II Pas. karo.

Vokiečiai buvo lietuvių sveikinami Lietuvoje, kaip išvaduotojai ir laisvės atnešėjai. Sov. Rusija išplėšė Lietuvos nepriklausomybę tik vienus metus prieš vokiečių įsiveržimą į Sov. Rusiją. Lietuviai per tuos metus daug nukentėjo po rusų režimu, kuris truko dar neužtekina ilgai, kad rusai suspėtų visai sunaikinti tautiniai susipratusių elementą.

Dėl to, kai tik vokiečiai peržengė Nemuną, visoj Lietuvoj užsiliepsnojo sukilimas. Lietuviai partizanai puolė besitraukiančias rusų voras, tiekiamą, užėmė rusų įstaigas, geležinkelio stotis, tiltus ir kitus svarbius įrengimus. Vokiečiai Lietuvą užėmė beveik per 48 valandas dėka entuziastiškos gyventojų paramos.

Lietuviai sudarė Lietuvių Legijoną padėti vokiečiams fronte (čia str. autorius ir vėl nežino. Lietuvių legijono nebuvo. Vert.). Bet nacių administracija Lietuvoje, vėliau Ukrainoje ir kitur parodė savo politikos trum pareigiškumą. Vokiečiai negalvojo leisti Lietuvai atstatyti nepriklausomybę, net nesugundė duoti apgaulingų pažadų. Lietuvą įjungė į "Didžiosios Vokietijos" rytines sritis. Lietuviai kariniai daliniai, vietoje

fronto tarnybos, buvo skirti užnugario apsaugai. Lietuviams ūkininkams uždėjo sunkias duokles ir augštus mokesčius. Bet, nežiūrint visų nacių klaidų Lietuvoj, jos gyventojų nuotalkos buvo provokiškos ir antirusiškos. Taip buvo ne todėl, kad lietuviai mėgo Hitlerį, bet dėlto, kad nepakentė ir bijojo Stalino ir jo slaptosios policijos. Kol naciai žudė kitus ir nelietė lietuvių, jie neturėjo jokio noro rizikuoti sukilti prieš vokiečių okupaciją.

Pietų Lietuvoje rusų partizanai pasirodė 1941 metų rudenį. Jų daliniai buvo sudaryti iš rusų karių, ištrūkusių rusų belaisvių, iš getų pabėgusių žydų ir keletą užkietėjusių lietuvių komunistų, kurie, atėjus vokiečiams, pasitraukė į pogrindį. Šie partizanų daliniai turėjo būti paresti į vidurinę ir šiaurinę Lietuvos dalis, bet partizanų štabas Maskvoje protingai nusprendė to nedaryti, nes iš to tik vokiečiai laimėtų. Jei nelietuviai partizanai būtų pasiūsti giliai į Lietuvą, tai įvyktų kautynės tarp lietuvių policijos ir rusų partizanų, vokiečiams beliktų tik stebėti ir gėrėtis.

Dėl to rusų vadovybė nusprendė, kad prosovietinis partizanų judėjimas Lietuvoje turi būti grynai lietuviškos kilmės, bent pradžioje. Bet kaip vidurio ir šiaurės Lietuvos gyventojus nuteikti prieš vokiečius? Ir dar svarbiau, kaip vokiečius išprovokuoti žiauriems baudžiamiesiems veiksams prieš nekaltus, ramius lietuvius? Naciai buvo idealus taikinos provokacija. Jų reagavimą į iššaukimą buvo galima numatyti iš anksto.

Taip rusai parašiuotais nuleido į miškus netoli Vilniaus lietuvių komunistų ir lietuviškai kalbančių rusų. Vietoje dar suverbavo lietuviškai kalbančių rusų, lenkų ir žydų, kurie galėtų vaidinti lietuvius. Pirmi du tokių partizanų būriai buvo vokiečių ir lietuvių policijos sunaikinti 1942 metais. Ir rusai buvo begalvoje partizanų judėjimą Lietuvoje visai užmiršti.

Bet 1943 metų kovo mėn. rusai nuleido lietuvių komunistą "pulkinką" Zimaną su 30 partizanų prie Naručio ežero Lietuvos ir Gudijos pasienyje. Zimano (Hiršas ar Giršas Zimanas, dabar pasivadinęs Henriku. Red.) dalinys nuolat judėjo, per tris savaites padarė 240 mylių ir pasiekė šiaurinę Lietuvą vokiečių nepastebėtas. Jis vengė ką nors užpulti iki jo pirmas uždavinys — išprovokuoti vokiečius prieš lietuvius — bus įvykdytas.

Pasiekę savo veikimo plotą partizanai pasalose pagavo keletą geležinkelius saugančių vokiečių, jiems perpjovė gerkles, išrengė ir lavonus

paliko netoli lietuvių kaimo, kad vokiečių patruliai juos atrastų. Vokiečiai netikėjo lietuvių prisiekinėjimam, kad jie nieko nežinojo apie tą užpuolimą. Kaimas buvo sudegintas, gyventojai išsiūsti į darbo stovyklas. Vėliau toje pat apylinkėje Zimanas užpuolė vokiečių lakūnų liginę, kurioje buvo besveikstą pilotai. Partizanai išžudė liginius ir gailėstingąsias seseris. Ten jie paliko lapelius su įrašais: "Tegyvuoja Nepriklausoma Lietuva — Lietuvių Tautinis Frontas".

Įsiūtę vokiečiai iš trijų aplinkinių kaimų suėmė 300 įkaitų ir juos sušaudė, kaimą trobėsius sudegino. Terrorizuojami lietuviai kaimiečiai pradėjo bėgti į miškus, su ginklais prieš vokiečius. Per 4 mėnesius po šių įvykių Zimanas jau turėjo apie 1.200 miško kovotojų, kuriuos pavadino Sovietų Lietuvos Brigada.

Zimanas siuntinėjo padirbtus laiškus lietuvių dalinių karininkų vardu, kuriuose buvo siūloma keisti puses — pereiti pas partizanus, jei bus suteikta amnestija už "praeties nusizengimus prieš Sov. Rusiją". Žinoma, taip buvo patvarkyta, jog tokie laišškai pakliūdavo vokiečiams. Kadangi tai vyko jau po Stalingrado, Kuro ir Kievo kritimo ir kadangi kituose kraštuose tokių perbėgimų, net ištaisais daliniais, jau buvo įvykę, tai vokiečiai tokiais laiškais patikėjo.

Dėlto Lietuvių Legijono (Vietinės Rinktinės? Vert.) daliniai Kaune, Vilniuje, Šiauliuose, Panevėžyje buvo apsupti vokiečių tankų ir SS dali-

nių ir nuginkluoti. Vieni jų buvo išsiūsti į koncentracijos, kiti į darbo stovyklas, kiti į darbo batalionus; kasti apkasų ir valyti minų laukų. Dar kita dalis ištrūko ir prisijungė prie Zimano partizanų. (Tai nieku nepagrįstas tvirtinimas. Red.).

Vokiečiai ne tik nustojo patikimų priešsovietinių dalinių, bet dar jais sustiprino rusiškus partizanus ir gyventojų simpatijas sovietams.

Kai rusų armijos peržygiavo Lietuvą 1944 metais, Zimanas turėjo 6 000 patyrusių partizanų ir tūkstančius pagelbininkų, pritarėjų ir agentų kaimuose ir miestuose. (Smarkiai perdėta, nes ir tada Lietuvoje sovietai jokių simpatijų neturėjo. Red.). Jo daliniai susprogdino 67 traukinius, 18 policijos stočių, virš 300 sunkvežimių. Jo agentai suorganizavo masinį kalinių paleidimą iš Kauno tvirtovės ir nužudė 2 augštus Gestapo pareigūnus. Didžiausias Zimano operacijų laimėjimas buvo psichologinis, kai jis išprovokavo vokiečius prieš lietuvius. Tokiuose gyventojų persekiojimuose partizanai niekada nenukentėdavo, o vėliau tik atsirasdavo daugiau norinčių partizanauti.

Jei vokiečiai būtų supratę, kas ir kur buvo jų tikrasis priešas, ir su gyventojais būtų elgęsi žmoniškai, tai partizanai nebūtų sugebėję suparalizuoti jų administracijos. Vokiečiams būtų nereikėję atitraukti dalis iš fronto, kad apsaugotų užnagarį nuo vis išslystančių partizanų.

Kitas pavyzdys — rusų partizanai II Pas. karo metu Suomijos fronte. Čia pagrindinis rusų priešas buvo

Sovietų partizanų būrys vokiečių užnugaryje Ukrainoje 1943 m. Iš deš. antroji — lietuvaite Irena Rasteikaitė, patekusi "kacapų" tarnybon ir apdovanota ordinu.

suomiai; vokiečiai buvo tik pagelbinkai sparnuose ir turėjo suomių priversti elgtis korektiškai. Karo pradžioje suomiai užėmė Karelijos Sov. respubliką, kurios gyventojai buvo maišyti: kareliai, suomių-rusų, bei mongolų-rusų-suomių mišinys. Jie suomių sutiko kaip išvaduotojus. Tereno požiūriu, Karelija ir Suomija, su savo plačiais miškais, balomis ir ežerais, yra partizaniniams veiksmams ideali vietovė.

Šiaurėje rusai sudarė 14 partizanų dalinių, kurių 3 buvo brigados dydžio. Jie turėjo veikti suomių užnugaryje. Nė vienas iš šių dalinių nesugebėjo išlaikyti partizaninės bazės Karelijos miškuose. Ir iki Suomijos kapituliacijos 1944 m. rusų daliniai buvo partizanais tik iš vardo. Ištikro jie buvo tik įsiskverbiančios sabotazininčių komandos, jų bazės buvo rusų kontroliuojamaj teritorijoje, iš kur ėjo visas jų aprūpinimas. Jie naktį, sniego pūgos metu, praeidavo fronto linijas ir ten atlikdavo savo uždavinius per 10-30 dienų ir grįždavo savo pusėn. Nežiūrint jų atliktų uždavinių vertės, jie nebuvo tikri partizanai. Rusai bandė išprovokuoti suomių prieš vietinius gyventojus, kurių simpatijų ir paramos rusai buvo taip reikalingi.

Nežiūrint žiaurumų, kuriuos padarė įsiveržėliai rusai vietinių gyventojų vardu, suomiai vengė baudžiamųjų veiksmų. Pasirodžius rusų partizanams, suomių daliniai juos persekiodavo, bet dažniausiai jie grįždavo pavargę ir pikti, kad nepagavo. Bet niekada jie neišliejo savo pykčio ant gyventojų, net tais atsitikimais, kai įtardavo juos davus partizanams pastogę bei maisto. Priešingai, suomiai siuntė gydytojus, vaistus ir maistą į tolimiausius Karelijos užkampius pagelbėti kaimiečiams ligos ir bado atvejais. Dėlto visuomet atsirasdavo kaimo žmonių, kurie, pasirodžius rusams, bėgdavo iš tūkst kilometrų apie tai pranešti suomiams. Rusai turėjo savo agentus daugelyje kaimų ir net karelių komunistų buvo įsiveržėlių daliniuose, bet tie agentai niekad nesugebėjo suorganizuoti nė mažiausios paramos nuolatinei partizanų bazei įsteigti. Priešingai, kiekvieno kaimo gyventojų dauguma padėjo suomiams noriai ir ištikimai.

Gyventojų nuotaikos svarbesnės kaip ginklavimas, apmokymas ar tiekimas. Jei gyventojų nuotaika liaudies karui yra palanki, tai spontaniškai sudaryti partizanų daliniai, paskubomis apginkluoti senoviniais šautuvais bei pistoletais, kirviais, peiliais bei benzino buteliais yra veiksmingesni negu gerai paruošti ir gink-

luoti specialūs įsiveržėlių daliniai be visuotinos gyventojų paramos. Tai buvo įrodyta daugelį kartų. Tą tiesą vykusiai aptarė Raud. Kinijos Maocetungas: "Partizanai yra žuvis, o gyventojai vanduo; žuvis be vandens užtrokšta". Nebūtina visi gyventojai turi remti partizanus, pačiam partizanų operavimo plote vis tik reikalinga apie 50-60 proc. gyventojų parėmimo ar bent prielankumo partizanų tikslams.

Daugumoje priešsukiliminių programų pasireiškia taip aiškios tiesos nesupratimas. Partizanų persekiojimas ir jų keletas šimtų sunaikinimas nėra programos pagrindinis tikslas, jei tų veiksmų pasekmėje prarandama vietinių gyventojų simpatija. Kiekvieno nukauto partizano vietoje atsirasi 10 naujų, jei partizanų valymo veiksmuose buvo sudegintos gyvenvietės, sunaikinti javai, išpjauti gyvuliai, išniekintos moterys, sušaudyti įkaitai.

Malšinant sukilimus, pirmas tikslas yra neprarasti ar išigyti gyventojų simpatijas, tik po to seka kova prieš pačius partizanus. Užsitikrinus gyventojų simpatijas, atimamas partizanų išsilaikymo pagrindas; jie nesugebės būti psichologiniai-politine grasa, jie liks tik karinio saugumo grasintojais, kuriuos neskubant, apgalvotomis operacijomis, įmanoma sunaikinti.

Atsimintina, jog sabotazo veiksmas yra mažiau reikšmingi už motyvaciją, kuria jie yra daromi. Jei įsiveržėlių dalinys nuvers keletą traukinių, susprogdins svarbų tiltą ir pan., priešas padarytą žalą jaus, bet tai nesuardys prieš organizuotos karo mašinos. Jei tai bus atlikta vietinio pagrindo bei partizanų, tai toki veiksmai yra pradžia išsiplėšančio liaudies partizaninio karo, kuris pasibaigia aiškiu okupanto jėgų paraližavimu. Tai geriausia patvirtina Albanijos pavyzdys II Pas. kare. Anglų mažas specialus sabotazininčių dalinys atsiųstas Albanijon, padarė vokiečiams daugiau materialinių nuostolių, negu visi komunistiniai albanų partizanai kartu. Paprastai albanų kom. partizanai vengdavo susitikti su vokiečiais, bet karo pabaigoje komunistai partizanai pilnai užgrobė Albanijos kontrolę.

Anglai veikė tuštumoje. Jie buvo aprūpinami iš lėktuvų, jie neturėjo ryšio su vietiniais gyventojais, išskyrus agentus iš proanglišku asmenų tarpo. Albanų partizanai keliavo per kaimus, naikino politinius oponentus ir organizavo sau paramą. Anglai buvo užsieniečiai, albanų komunistai — vietiniai. Anglai kovojo prieš vokiečius, raudonieji albanai — prieš

komunizmui nepritariančius. Jie kovodavo su vokiečiais, kai jau nebūdavo kitokios išeities.

II Pas. kare komunistiniai partizanai prieš vokiečius laimėjo daugiau, negu vakariečių partizanai, nes tikslai buvo skirtingi. Komun. partizanai siekė politiniai - strateginių tikslų, gi vakariečių rezistenciniai daliniai turėjo kariniai-taktinius tikslus. Antinacinė rezistencija Prancūzijoje, Belgijoje, Olandijoje ir Skandinavijoje buvo drąsi, heroiška, bet niekad neišsivystė į pilną tikro liaudies karo neikinančią jėgą. Tam buvo dvi priežastys. Pirma, sąjungininkų sabotazo ir rezistencijos planotojai nepageidavo okupuotoje vak. Europoje plataus ankstyvo gyventojų sukilimo, kuris būtų paplūdęs gyventojų krauju, o jo rezultatus būtų išnaudoję komunistai, kurie tik laukė tokių skerdynių ir maišaties. Antra, okupuotų kraštų egzilinės vyriausybės nebuvo apsisprendę ir pasiryžę tokio pobūdžio karui. Bet komunistai mažai siejo, kad tūkstančiai vietovių bus sudeginta, milijonai gyventojų bus išžudyti, jei tai pasitarinaus jų pagrindinių tikslų atsiekimui. Tikrumoje jiems patiko vokiečių žiaurumai ir juos jie stengėsi išprovokuoti.

Jokia demokratinė valstybė nenorėjo apgalvotai aukoti tūkstančius nekaltų gyventojų tik tam, kad sukurstytų liaudies karą. Rezistencijos ir pogrindžio puolimai buvo nukreipti į specialiai parinktus strateginius pramoninius taikinius. Susprogdinti įmonę, suardyti laivų statyklą ar užtikrinti žinių tiekimo kelius buvo laikoma svarbiau, negu betkoks padėjimas, pasalos ir pan.

Dėlto vak. okupuotoj Europoj vokiečiai drįsdavo judėti naktį mažomis grupėmis, ir pavieniai, ir vykti atskiromis mašinomis vykdyti naktinių areštų. Ryt. okupuotoj Europoje jokia vokiečių vora nepasirodydavo kelyje nakties metu, dieną keliaudavo tik gerai ginkluoti. Partizanų valymo operacijose dalyvaudavo nemažiau pulko, vėliau divizijos jėgos.

Skirtingas partizaninio karo supratimas priešinguose Europos galuose davė ir skirtingus jo panaudojimo rezultatus.

Autorius Leo Heiman, Užsienio spaudos korespondentas, gimęs Lenkijoje, mokėsi S. Rusijoje, 2 metus — rusų partizanais prieš vokiečius, studijavo Miunchene, nuo 1948 m. 7 metus Izraelio kariuomenėje. Šis straipsnis verstas iš Military Review, 1963 m. nr. 7. Vertė B.B.).

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis,
1561 Holmes Av.,
Racine, Wisc.

TREM TIES TRIMITAS

LŠST TREČIASIS SUVAŽIAVIMAS

LŠST III-sis Visuotinas Atstovų Suvažiavimas, įvykęs 1964 m. rugsėjo mėn. 6 d., Jaunimo Centro patalpose, Čikagoje, prasidėjo 10 val. 30 min. pamaldomis T.T. Jėzuitų koplyčioje ir lietuvių evangelikų liuteronų parapijos "Tėviškė" bažnyčioje.

Tėvų Jėzuitų koplyčioje kun. J. Borevičius, S. J., pasakė suvažiavimo atstovams ir svečiams įspūdingą ir prasmingą pamokslą.

Po pamaldų prie paminklo Žuvusiems dėl Lietuvos Laisvės buvo padėtas LŠST vainikas ir pagerbti žuvusieji šauliai.

Iškilmes pravedė nuolatinis apeigų vykdytojas mjr. P. Šestakauskas.

LŠST CV vardu kalbėjo garbės narys gen. K. Musteikis. Vėliavas pusiau stiebo nuleido šauliai: P. Balsevičius ir Alf. Liškevičius. Vainiką padėjo šaulės: G. Balsevičienė ir S. Petrauskienė, o šaulės Budrytė ir Jacytė uždegė aukurą.

Pagerbiant žuvusiuosius, buvo sugiedotas Lietuvos Himnas ir giesmė "Marija, Marija".

Po to, suvažiavimo svečiai ir atstovai susirinko į Jaunimo Centro salę, kur įvyko iškilmingas posėdis. Jį trumpa kalba atidarė CV pirmininkas š. J. Giedrikas ir pakvietė garbės prezidiumą. Į garbės prezidiumą pakviesti: dr. Petras Daužvardis, Lietuvos generalinis konsulas Čikagoje, gen. prof. Stasys Dirmantas, LKVS-gos "Ramovė" CV pirmininkas, sav. - kūrėjas M. Klikna, Lietuvos Kariuomenės Sav. - Kūrėjų atstovas, M. Babickienė, LKŠMD-jos "Birutė" CV pirmininkė, kun. Br. Markaitis, S.J., Tėvų Jėzuitų provincijolas, vyr. sktn. O. Zailskienė, skautijos atstovė, LŠST garbės narė Sofija Pūtvytė - Mantautienė, PLB atstovas (vietos niekas neužėmė) ir ALB atstovas (vietos niekas neužėmė).

Garbės prezidiumui užėmus vietas prie stalo, buvo įneštos Vytauto Didžiojo š. kuopos, LK Mindaugo š. kuopos, ramovėnų ir sav. - kūrėjų

vėliavos. Vėliavų tarnybai komandavo š. Stasys Bagdonas.

Įnešus vėliavas, solistė Genovaitė Peškienė sugiedojo JAV Himną ir kun. J. Borevičius, S. J., perskaitė dienai pritaikintą maldą.

SVEIKINIMAI

Lietuvos generalinis konsulas dr. P. Daužvardis savo sveikinime ragino šaulius rūpintis lietuvišku jaunimu, kovoti dėl Lietuvos nepriklausomybės atstatymo, jieškoti priemonių kitus supažindinti su mūsų reikalais, o ypač reaguoti į Sovietų Rusijos propagandines užmačias, siekiančias išgauti laisvojo pasaulio pripažinimą, kad Lietuva esanti integralinė Rusijos dalis.

Prof. gen. St. Dirmantas, sveikindamas suvažiavimą, priminė, kad jam teko kalbėti LŠS-gos Jugilėjiniame suvažiavime Kaune prieš 25 metus. Pabrėžė, kad gyvenime veikia draugijinė bei visuomeninė aritmetika, todėl organizacijos, siekiančios tų pačių tikslų, turėtų susiglausti. Ramovėnų, birutiečių, savanorių - kūrėjų ir šaulių beveik tie patys tikslai. Reikėtų sudaryti tam tikrą centrą, kuris derintų ir bendrintų tų organizacijų veikimą.

Kun. Br. Markaitis, S. J., Tėvų Jėzuitų provincijolas, pareiškė, kad LŠS-ga buvo organiškai įaugusi į lietuvių tautos kamieną. Svetur tautines apraiškas geriausiai galima išreikšti puoselėjant savo kultūrą ir kūrybą. Kiekvienas naujas kultūrinis laimėjimas, ar tai knygos ar muzikos bei meno kūrinių forma, praturtins kultūrinį lobyną ir kels lietuvių tautos vardą. Reikia stengtis sudaryti sąlygas, kad tai būtų galima kuo dažniausiai įgyvendinti.

Sav. - kūrėjas M. Klikna palinkėjo suvažiavimui našaus darbo ir sėkmingos ateities LŠST.

Vyr. sktn. O. Zailskienė, sveikindama lietuvių skautijos vardu, prašė šaulius dirbti, būti ir auklėti mūsų jaunimą tautinėje dvasioje.

LŠST III-jo Visuotino Atstovų Suvažiavimo garbės prezidiumo dalis: iš k. į d.: gen. prof. St. Dirmantas, LKV S-gos "Ramovė" CV pirm., kun. Br. Markaitis, SJ, TT Jėzuitų provincijolas, M. Babickienė, LKŠM D-jos "Birutė" CV pirm., dr. P. Daužvardis, Lietuvos generalinis konsulas Čikagoje, J. Giedrikas, LŠST CV pirm., skautinė O. Zailskienė.

M. Babickienė sveikino birutiečių vardu.

LŠST garbės narė S. Pūtvytė - Mantautienė, sveikindama, pabrėžė, kad ji dalyvauja jau 24-me šaulių suvažiavime. Papasakojo išpūdžių iš praėjusių suvažiavimų.

Inž. Br. Nainys sveikino LB Čikagos Apygardos vardu, siūlydamas, kad šauliai, norėdami patraukti jaunimą, daugiau rūpintųsi sportine veikla. Pagyrė Vytauto Didžiojo šaulių kuopos tautinių šokių grupę, vadovaujamą š. K. Ulevičiaus, už jos aktyvų dalyvavimą tautinių šokių pasirodymuose.

J. Dañauskas, "Lietuvos Praeities" redaktorius, sveikindamas pareiškė, kad L-S-ga buvo didelis lietuvių tautos nepriklausomo gyvenimo ramstis.

T. Blinstrubas, Lietuvių Fondo valdybos pirmininkas, sveikindamas kvietė šaulius dar sparčiau jungtis į LF narius ir pasidžiaugė, kad suvažiavime mato daug asmenų, kurie jau yra LF nariai. Taip pat priminė, kad Brocktono Martyno Jankaus ir DLK Kęstučio šaulių kuopos yra LF narės.

Toliau CV sekretorius š. P. Petrušaitis perskaitė iš ko gauti sveikinimai raštu.

Raštu suvažiavimą sveikino: Lietuvos atstovas Vašingtone J. Kajeckas, Lietuvos generalinis konsulas Čikagoje dr. P. Daužvardis, buv. LŠS-gos vadas, plk. Pr. Saladžius, vyr. sktn. Br. Juodelis, "Kario" atstovas Čikagoje plk. A. Reklaitis, "Kario" redaktorius Z. Raulinaitis, Lietuvos konsulas Kanadai dr. J. Žmuidzinas, Lietuvos diplomatijos šefas St. Lozoraitis, "Dirvos" redaktorius J. Čiuberkis, Lietuvos konsulas Los Angeles dr. Julius J. Bielskis, Lietuvos nepaprastas pasiuntinys ir įgaliotas ministeris Bronius K. Balutis, Amerikos lietuvių susivienijimo prezidentas Povilas P. Dargis, Pabaltiečių rezolucijai praveisti kongrese komiteto pirmininkas L. Valiukas, "Laisvosios Lietuvos" redaktorius A. Kaulėnas, Amerikos Lietuvių tarybos vicepirmininkas dr. inž. Antanas J. Rudis, Jo ekselencija vysk. Vincentas Brizgys, Lietuvių evangelikų reformatų kolegijos prezidentas M. Taulėnas, buv. Sintautų šaulių būrio vadas J. Švarplaitis, prel. Mykolas Krupavičius, Lietuvos laisvės komiteto pirm. min. Vaclovas Sidzikauskas, LŠST garbės narys Aleksandras Mantautas, LŠST garbės narys adv. Rapolas Skipitis, "Draugo" moderatorių kun. Pr. Garšva, MIC, Dehli šaulių būrio pirmininkas Stp. Jakubickas, jūr. sktn. Ed. Vengianskas, Vilniaus krašto lietuvių s-gos

pirmininkas K. Veikutis ir per Vincą Tamošiūną Detroito lietuvių organizacijų pirmininkai: Vladas Pauža — LB vardu, Jonas Atkočaitis — Dariaus - Girėno klubo vardu, Pranas Stanionis — Liet. rezistencinės santarvės vardu ir inž. Jonas Gaižutis — Amerikos lietuvių tautinės s-gos skyriaus vardu.

Iškilmingąjį posėdį uždarant, buvo išneštos vėliavos, o jo dalyviai pakviesti į kitą salę užkandžiams, kuriuos paruošė jūrų šaulės ir šauliai.

DARBO POSĖDIS

Darbo posėdį atidarė CV pirmininkas š. J. Giedrikas ir pasiūlė posėdžio darbotvarkę, kuri buvo priimta su pataisa, kad Korespondencinio suvažiavimo paskutinio posėdžio protokolo skaitymas būtų nukeltas prie einamųjų reikalų. Į suvažiavimo pirmininko vietą pasiūlė š. Br. Keturakį, o į vicepirmininką — šaulį Osv. Žadvydą. Suvažiavimo atstovai š. J. Petrauskui pasiūlius į suvažiavimo pirmininkus š. Vl. Išganaitį, buvo praveisti pusiau slapti rinkimai. Suva-

žiavimo pirmininku buvo išrinktas š. Vl. Išganaitis, o vicepirmininke — LŠST garbės narė S. Pūtvytė - Mantautienė.

Sekretorijatan pakviesti šauliai: Br. Pupalaigis ir G. Valentinas.

Į mandatų komisiją išrinkti šauliai: kun. J. Borevičius, S. J., Anatolijus Kairys, inž. J. Preikšaitis ir Vincas Tamošiūnas. Į rezoliucijų komisiją šauliai: Alf. Nevardauskas, Ig. Petrauskas ir Ig. Serapinas.

CV pirm. š. J. Giedrikas padarė išsamų pranešimą apie CV atliktus darbus ir padėkojo visiems, kurie rūpestingai atlikinėjo šauliškas pareigas. Atskirus pranešimus patiekė: šaulių moterų vadovė š. K. Kodatienė, jaunimo vadovas š. Vl. Išganaitis, "Nepriklausomai Lietuvai" leidinio redaktorius š. P. Petrušaitis, sporto vadovas š. Br. Keturakis, archyvo vedėjas š. Vl. Skirmuntas, spaudos ir informacijos vedėjas š. Ant. Gintneris, ir išdininkas š. K. Žilėnas.

Revizijos komisijos aktą perskaitė jos pirmininkas š. Br. Ambraziejus, o garbės teismo

LŠST III-jo Visuotino Atstovų Suvažiavimo darbo prezidiumas. Dešinėje Suvažiavimo pirm. š. Vl. Išganaitis ir vicepirm. š. Pūtvytė-Mantautienė. Kairėje sekretorijatas. Pirmas iš k. š. G. Valentinas, antras š. B. Pupalaigis. Pranešimą daro "Nepriklausomai Lietuvai" leidinio redaktorius š. P. Petrušaitis.

pirmininkas kun. J. Borevičius, S. J., pranešė, kad bylų nebuvo.

Visi pranešimai po bendrų diskusijų buvo suvažiavimo priimti.

Mandatų komisija, patikrinusi atstovų registraciją, pranešė, kad suvažiavime dalyvauja 46 pilnateisiai atstovai. Gauta 138 dol. registracijos mokesčio. DLK Kęstučio ir Brocktono Martyno Jankaus šaulių kuopos paaukojo po 25 dol. suvažiavimo išlaidoms padengti.

Padalinių veikla

Padalinių veiklos pranešimus pradėjo Toronto Pūtvio šaulių kuopos atstovas, buvęs tos kuopos pirmininkas ir garbės šaulys, inž. J. Preikšaitis. Kuopai pastoviai priklauso 60-65 šauliai. Turi stiprią sportinio šaudymo sekciją, kuri dalyvauja rungtynėse su kitų organizacijų komandomis. Gerai sugyvena ir gražiai bendradarbiauja su kitomis lietuvių organizacijomis.

Vytauto Didžiojo Čikagos šaulių kuopos veiklą apibūdino jos vicepirmininkas š. Vl. Išganaitis. Kuopa turi apie 225 narius, tačiau tik apie 50 proc. aktyviai dalyvauja šauliškame veikime. Vengiama neaktyvius narius išbraukti iš šaulių tarpo, nes jie bent retkarčiais paremia šaulišką darbą. Gražiai veikia meno kuopelė, kuri turi vaidintojų ir tautinių šokių grupes. Jaunimas noriai jungiasi į meno kuopelę. To pasekoje sukurta 18 grynai lietuviškų šeimų. Turima uniformuota vėliavų tarnyba, kuriai dažnai tenka dalyvauti įvairiuose minėjimuose bei paraduose.

DLK Kęstučio šaulių kuopos veiklos pranešimą padarė jos vicepirmininkas š. Z. Lukauskas. Kuopa turi 55 narius, kurie beveik visi aktyvūs. Kasmet švenčia Jonines ir ruošia Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimus. Gerai sugyvena su kitomis organizacijomis. Eilė šaulių užima vadovaujančias vietas vietos lietuvių organizacijose.

Lietuvos Karaliaus Mindaugo šaulių kuopos pirmininkas š. St. Barauskas pranešė, kad kuopa turi savišalpos fondą, sportinio šaudymo sekciją ir uniformuotą vėliavų tarnybą. Glaudžiai bendradarbiauja su lietuvių organizacijomis. Turi šerų bendrovėje, kuri leidžia savaitraštį "Nepriklausomą Lietuvą". Kasmet ruošia šeimyninę iškilą į gamtą. Išsirūpino iš Kanados vyriausybės veikimo leidimą (čarterį).

LŠST garbės narė š. S. Pūtvytė-Mantautienė kalbėjo apie Brocktono Martyno Jankaus šaulių kuopos veiklą, kuri yra gražiai vystoma, tačiau apgailėstavo, kad Jono Vanagaičio šaulių būrys jokios veiklos neberodo.

Su I-jo Lietuvos Kareivio Stasio Butkaus Detroito šaulių kuopos veikla suvažiavimą supažindino š. V. Tamošiūnas. Atšvęsta 5-rių metų veiklos sukaktis ir įsigyta kuopos vėliava. Ruošta eilė viešų pasirodymų ir minėjimų. Veikla ypač gyva ir numatoma ją tokią palaikyti. Ruošiamas š. kun. V. Kriščiūnevičiaus pagerbimas, kviečiamas Alice Stephens ansamblis ir t.t. Kuopoje yra užtenkamai inteligentinių jėgų, tačiau jaunimo klausimas, kaip ir visur, yra opus.

Apie gen. Teodoro Daukanto Jūrų šaulių kuopą platesnį pranešimą padarė jos steigėjas ir dabartinis sekretorius š. M. Maksvytis, supažindindamas suvažiavimą su sąlygomis, kurios turėjo įtakos jūrų šaulių padalinio steigimui. Kuopa turi 46 narius, kurie visi aktyvūs. Veikia jūrų šaulių rėmėjai. Įsigytas kuopos laivas, kainavęs virš 3,000 dol. Kuopos šauliai turi 9 privačius laivus. Padaryta keletas kelionių Mičigano ežero pakraščiais. Numatoma įsteigti jūrų šaulių būrį Cicero, Ill.

Buv. Kretingos šaulių rinktinės vadas kpt. Osv. Žadvydas, padaręs ilgą kelionę iš Ramiojo vandenyno pakrančių, supažindino su naujausiojo šaulių padalinio — Los Angeles šaulių būrio — veikla. Būrys veikia tik du mėnesius. Turi 14 narių. Surinkta 15 prenumeratų "Nepriklausomai Lietuvai". Bandoma veikti iš palengva, nenorint apsunkinti ar trukdyti jau veikiančių organizacijų tikslų.

Centrinės vadovybės rinkimai

Suvažiavimas nutarė rinkti CV iš 9 asmenų, vietoj buvusių 7 asmenų. Pusiauslygiu balsavimu, balsų dauguma, buvo išrinkti sekantieji šauliai: P. Petrušaitis, Ant. Gintneris, K. Kodatienė, K. Žilėnas, Alf. Valatkaitis, Vl. Išganaitis, Alf. Nevardauskas, G. Valentinas ir kun. J. Borevičius, S. J.

Į revizijos komisiją — šauliai: Ant. Kairys, A. Juodka ir Br. Ambraziejus, o į garbės teismą — šauliai: kun. B. Sugintas, kun. Ant. Šeštokas ir J. Giedrikas.

Buvo pasiūstas sveikinimas Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimui, vykstančiam Fordhamo universitete, New Yorke. Taip pat priimtos dvi rezoliucijos, kurios bus paskelbtos vėliau.

LŠST vėliavą perdavus vyriausiam amžiumi CV nariui gen. K. Musteikiui, suvažiavimas buvo užbaigtas Lietuvos Himnu.

IŠVADOS

Tenka pasidžiaugti, kad suvažiavimas buvo gausus. Sveikinimai žodžiu ir gautas jų glėbis raštu rodo, kad LŠST yra mėgiama, gerbiama

LŠST CV išrinkta 1964 m. rugsėjo 6 d. trijų metų kadencijai. Iš k. į d. sėdi šauliai: gen. K. Musteikis — garbės narys, K. Kodatienė — narė ir šaulių moterų vadovė, S. Mantautienė — garbės narė, kun. J. Borevičius, S.J. — narys ir tautinės kultūros skyriaus vedėjas. Stovi: Alf. Nevardauskas — narys, G. Valentinas — protokolų sekretorius, mjr. Br. Ambraziejus — rev. komisijos narys, K. Žilėnas — išdinininkas, P. Petrušaitis — II-sis vicepirmininkas, Ant. Gintneris — narys ir spaudos bei informacijos vedėjas, Alf. Valatkaitis — pirmininkas ir VI. Išganaitis — I-sis vicepirmininkas.

SVEIKINIMAI VISUOTINAM ŠAULIŲ ATSTOVŲ JUBILĖJINIAM SUVAŽIAVIMUI ČIKAGOJE

Brangūs Broliai ir Sesės Šauliai,

Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Atkūrėjų Branduolio, Laik. Steigiamosios ir Pirmosios Centro Valdybos vardu nuoširdžiai sveikinu Jūsų Jubilėjinį Šaulių Sąjungos Tremtyje Visuotiną Suvažiavimą ir linkiu, kad brolišku bendravimu atnaujintumėte jėgas, su nauja energija tęstumėte šauliškus idėjų įgyvendinimą.

Ta pačia proga, nuoširdžiai dėkoju dabartinei Centro Valdybai už gražų, pavyzdingą šaulišką darbą. Ypatingai dėkoju už jau baigiamą pinti jubilėjinį vainiką — knygą, kuri pavadinta mūsų vėliavos šūkiu "Nepriklausomai Lietuvai". Daug Šaulių S-gos nežinomų darbų, žygių ir vardų išvys dienos šviesą per tą knygą. Daug

ir pripažinta, kaip centrinė lietuviškojo laisvės kovos fronto ir lietuviybės išlaikymo svetur organizacija. LŠS-ga buvo valstybinio masto organizacija, kurios veikimas rėmėsi ir teritorija ir tauta. Svetur šauliai teritorijos ar valstybės pagalba negali remtis ir turi pasikliauti tautinės pareigos vykdymu. Suvažiavime tas motyvas aiškiai vyravo.

Grįžtant prie suvažiavimo, tenka paminėti ir nesklaidumus, kurių nebeturėtumėm ateityje kartoti. Suvažiavimo pirmininko priešrinkiminis epizodas paliko nekokį įspūdį atstovams, o ypač svečiams, kurie tuojau pradėjo apleisti salę. Pradžia darbo nuotaika buvo apgadinta ir vos tik nesukūrė dviejų blokų vienos ideologinės organizacijos suvažiavime dėl poros asmenų netakto.

šauliškos šviesos savo atsiminimuose apie LŠS-gos įsikūrimą, jos Įkūrėją, jos darbus įnešė vienas artimiausių Vlado Pūtvio bendradarbių, garbės narys Rapolas Skipitis, kuri turite savo tarpe, o knyga "Nepriklausomai Lietuvai" tą šviesą dar sustiprins.

Lai toji knyga pradės naują lapą LŠST istorijoje, atgaivindama V. Pūtvio pradėtas ir Šaulių S-gos 7-rius metus vykdytas Šaulių Spaudos talkas, kur šauliai su knygomis ir laikraščiais ėjo per visą Lietuvą iš trobos į trobą.

Linkėdamas sėkmės visuose užbrėžtuose darbuose, ypatingai siūlau gaivinti šaulišką dorybių ugdymą: punktualumą, žodžio laikymą, blaivumą ir tarpusavį broliškumą, ką taip labai vertino LŠS Įkūrėjas Vladas Pūtvis-Putvinskis.

Su nuoširdžiausiais šauliškais linkėjimais,

Aleksandras Mantautas, LŠST garbės narys

Broktonas, 1964 rugsėjo 5 d.

Mieli Šauliai!

Sveikinu jus, suvažiavusius savo organizacinių reikalų apsvarstyti ir iš visos širdies linkiu:

kad jūsų darbai ir žygiai reikšmingai padėtų visiems bolševizmo iš Lietuvos ištreptiems ir seniems ateiviams mūsų broliams ir sesėms išlikti lietuviais,

kad šaulių šeimos būtų pavyzdingi lietuvių bės židiniai,

kad šauliai vengtų mūsų tautai labai daug žalos padariusio ir tebedarančio alkoholio,

kad šaulių širdyse ir mintyse žibėtų negęstama viltis, jog Lietuva nutrauks rusų bolševikų pančius ir vėl bus laisva.

Geriausios sėkmės suvažiavimui!

Tegyvuoją laisva, nepriklausoma Lietuva!

1964 rugsėjo 6 d.

R. Skipitis

Red. pastaba: LŠST garbės narys R. Skipitis dėl staigaus sunegalavimo širdimi suvažiavime negalėjo dalyvauti, todėl atsuntė šį sveikinimą.

Lithuanian Legation

17 Essex Villas, London, 2. 8
1964 m. rugsėjo 6 d.

Lietuvos Šaulių Sąjungos
Centro Valdybai

Gerbiameji,

Ačiū už malonų pakvietimą į Lietuvos Šaulių Sąjungos Visuotiną Atstovų Suvažiavimą, įvykstantį Čikagoje šių metų rugsėjo mėn. 6 d.

Lietuvos Šaulių Sąjunga yra viena iš gražiausių ir labiausiai nusipelnusių draugijų Lietuvių Tautoje.

Būkit pasveikinti, mieli Šauliai ir šaunios Šaulės, susirinkę šiandien pasvarstyti savo reikalų! Šauliai visados buvo Lietuvos Gynėjų avangarde. Sekmingai tęskite ir toliau šią didžią garbingą tradiciją!

Širdingus sveikinimus ir linkėjimus siunčia
Jums B. K. Balutis, Lietuvos Ministeris

Lithuanian Legation
Washington, D. C.
Nr. 1148

1964.VIII.21 d.

Ponui Jonui Giedrikui
LŠST Centro Valdybos Pirmininkui

Malonus Ponas Pirmininke,

Esu labai dėkingas už Jūsų malonų kvietimą dalyvauti Lietuvos Šaulių Sąjungos Visuotiname Atstovų Suvažiavime rugsėjo mėn. 6 d., Jaunimo Centre, Čikagoje.

Labai apgailestauju, kad asmeniškai man neįmanoma bus dalyvauti LŠS Visuotiname Atstovų Suvažiavime.

Bent šiuo giliai nuoširdžiai sveikinu LŠS Atstovus, susibūrusius taip gražiais ir kilniais tikslais tęsti ir puoselėti Šaulių tradicijas sveitingoje JAV žemelėje. Giliai nuoširdžiai sveikinu ir visus kitus Suvažiavimo dalyvius. Linkiu sėkmės Suvažiavimo darbams ir LŠS-gai taip gražiai veikiančiai Lietuvos ir Lietuvių labui.

Te Šaulių veikla pagreitina tikrosios Lietuvos Laisvės ir Nepriklausomybės rytojų. Te Dievas laimina Jūsų kilnias pastangas tą rytojų priartinti.

Gilia pagarba

J. Kajeckas,
Lietuvos Atstovas

Lietuvos Konsulatas

1 Trillium Terrace
Toronto 18, Canada
1964 m. rugpiūčio mėn. 28 d.

J. M.

Ponui š. Jonui Giedrikui
LŠST Centro Valdybos Pirmininkui

Didžiai Gerbiamas
Pone Pirmininke,

Dėkodamas už Jūsų šio rugpiūčio 10-tos pakvietimą į Lietuvos Šaulių Sąjungos Visuotinį Atstovų Suvažiavimą, gailiuos, kad negalėsiu jame dalyvauti.

Tad nors sveikinimais įsijungsiu į dalyvaujančių atstovų gretas ir linkiu Suvažiavimui ko didžiausios sėkmės, nes: . . .

— Ką reiškia šis Jūsų suvažiavimas? — Tai rodo, kad Šaulių Sąjungos steigėjo ir ideologo Vlodo Pūtvio dvasia tebėra gyva ir šaulys tebebudi ir tiki, kad Lietuva tikrai bus laisva.

Jonas Žmuidzinas
Lietuvos Generalinis Konsulas Kanadai

Lietuvos Konsulatas
1001 Hilts Avenue,
Los Angeles, California

1964 m. rugp. 28 d.

Gerb. Jonas Giedrikas
Lietuvos Šaulių Sąjungos Centro Valdybos
Pirmininkas

Didžiai Gerbiamas p. Pirmininke:

Mano nuoširdus ačiū Tamstom už kvietimą dalyvauti Sąjungos Visuotiname Atstovų Suvažiavime, š. m. rugsėjo mėn. 6 d., Čikagoje. Labai apgailestauju, kad dėliai daugelio priežasčių asmeniškai suvažiavime dalyvauti negalėsiu.

Malonu matyti, kad šios garbingos ir reikšmingos Sąjungos veikla nors laisvame pasaulyje palaikoma, ugdoma. Suprantama, Sąjungos svarbiausiu uždaviniu visuomet buvo ir, tikiuos, tebėra, kaip ir visų geros valios lietuvių, rūpintis ir veikti Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės reikalais.

Visus suvažiavimo dalyvius nuoširdžiai sveikinu! Linkiu sutartinių pokalbių, reikšmingų tarimų ir vėliau tų tarimų vykinimą Lietuvos laisvinimo reikalams.

Su tikra pagarba,

dr. Julius J. Bielskis,
Lietuvos konsulas

Priedas: Priede noriu pastebėti, kad dar 1922 metais, čia važinėjant Šaulių Sąjungos Įgaliotiniui p. A. Žmuidzinavičiui, teko jam gelbėti Sąjungai aukų parinkti ir bendrai padirbėti. Už pagelbą ir stambesnę piniginę auką Įgaliotinis įrašė kaipo "Šaulys Rėmėjas" ir įteikė specialų pažymėjimą 1922 m. gegužės mėn. 29 d. Man, taigi, anuo laiku įteiktą Sąjungos ženklelį, dar ir po šiai dienai turiu prisisėgęs.

J. J. Bielskis

Malonūs Prenumeratoriai,

KARYS, stengdamasis padidinti savo skaitytojų skaičių, skelbia naujų prenumeratorių v a j ū, kuris baigiasi balandžio 1 d. 1965 m. Mums vieniems neįmanoma atlikti tą didelį darbą, todėl kreipiamės į Tamstas pagalbos — suraskite bent vieną naują prenumeratorių žurnalui.

Surinkusiems naujas metines prenumeratas (metams po \$6.00 už kiekvieną) bus duodamos dovanos — knygos:

Už 3 naujas prenumeratas —

"Praeities Pabiros"

Už 2 naujas prenumeratas —

"Žalgirio Mūšis" arba "D. š. Karo Frontas Lietuvoje" I ir II d.

Už 1 naują prenumeratą vieną iš sekančių —

"Kryžiuočiai" II d. arba III d.

"Durbės Mūšis"

"Aisčiai Karinės Istorijos šviesoje"

"Galindai prieš Romą"

"Hunų žygis į Prūsus"

K A R Y S

NAUJAS prenumeratorius, betarpiai užsiprenumeravęs žurnalą v a j a u s metu ir sumokėjęs prenumeratos mokestį (\$6.00), gauna vieną knygą (jo pasirinkimu) dovanai iš žemiau išvardintųjų:

1. "Durbės Mūšis"

2. "Aisčiai Karinės Istorijos šviesoje"

3. "Galindai prieš Romą"

4. "Hunų žygis į Prūsus"

Sumokėjęs prenumeratos mokestį už du metus (\$12.00) gauna: "Žalgirio Mūšis" arba "Didžiojo šiaurės Karo Frontas Lietuvoje" I ir II d.

K A R Y S

L Š S T C V I-jam Vicepirmininkui šauliui
VLADUI IŠGANAIČIUI, jo mylimai žmonai
šaulei

JADVYGAI IŠGANAITIENEI

mirus, giliausią užuojautą liūdesio valandose
reiškia

D L K Kęstučio Šaulių Kuopa

L Š S T C V I-jį Vicepirmininką brolių šaulių
VLADĄ IŠGANAITĮ ir jo šeimą, mylimai
žmonai šaulei

JADVYGAI IŠGANAITIENEI

mirus, nuoširdžiai užjaučiame ir kartu liūdimė.

L Š S T Centro Valdyba

Redaguoja K. KODATIENĖ, Nida Resort, Linden, Mich., ir
E. PETRAUSKAITĖ, 6602 So Fairfield, Chicago 29, Ill.

AR KELTINOS BLOGYBĖS?

Kad pasaulyje vyksta žiauri kova dėl gėrio su blogiu pastebi kiekvienas, bent kiek giliau susimąstęs. Jei prieš keletą generacijų toji kova buvo daugiau moralinė ir ne tokia vieša, tai dabar ji yra išėjusi į gyvenimą savo realiausiomis ir žiauriausiomis formomis, ir pasidariusi pasaulio pabaisa. Tuo pavyzdžiu yra jau ne vien komunizmas, marksizmas ir visoks banditizmas, veikia valstybiniais mastais, bet tas blogis giliai yra įleidęs šaknis ir į kultūrinės srities ir sunkiasi į atskirų asmenų dvasinį gyvenimą. Žmonių širdys darosi vis kietesnės ir žiauresnės, silpnėja valios atsparumas ir menkėja dvasinio gyvenimo idealizmas. Realusis materializmas yra šių laikų stipresnis dvasinis vadovas nei kitos gilesniosios pasaulėžiūros. Relingumas dažniausia reiškiasi tik grynai išviršine forma ir vis mažiau bevaldo žmonių širdžių gelmes. Moralinis atbukimas reiškiasi ne tik privačių žmonių gyvenime, bet jis pastebimas ir tų gyvenime, kurie turėtų būti dvasinio gyvenimo pavyzdžiai ir vadovai.

Tačiau viešai kelti gyvenimo blogybes bei trūkumus pasidarė lyg ir nepriimtina, neįprasta. Pavyzdžiui, kada prašoma parašyti straipsnį apie mūsų gyvenimo blogybes, buvo atsisakoma ir net patariama tų klausimų nejudinti, kad nesukėlus pasipiktinimo. Kodėl mes, būdami realistai, bijome pačios tikrosios realybės? Kodėl turime bijoti aiškiai pasmerkti, kas smerktina ir bloga ir tada priešpastatyti kitą realybę — gerąją. Nepasidarydami moralistais, būkime tikrai modernistais — realistais giliausiąja prasme. Pasekdami blogybes, labiau išryškinsime gražiausius gėrio pasireiškimus, jų ryškiausiuose ir giliausiuose pavidaluose, amžinai patraukliuose, prieš kuriuos mes pagarbiai visados lenkiame galvas. Juk taip gražu, kad ruošiamės kuo iškilmingiau paminėti savųjų partizanų žygius, kurie mums simbolizuoja mūsų tautos kankinius, sukilusius prieš neteisybę, ir visus tikrus pasišventėlius tautos veikėjus, išėjusius viešai kovai su gyvenimą žlugdančiomis blogybėmis.

Didžiausioji blogybė bene ir bus, blogio tolerancija ir jam reiškiamas visuotinis abejingumas. Dar mes nesame tiek atbukę, nes mūsų dvasios gilumoje dar slypi krikščioniškosios moralės šaknis ir mes dar ryškiai skiriame, kas bloga. Tik dažnai ir mes jau norime prieš jį užmerkti akis ir, tuo būdu, leisti jam veistis ir savo aplinkos gyvenime. O toji tolerancija ir veda į tikrąjį atbukimą ir abejingumą. Mes norime padėti ginklus ir eiti pagal gyvenimo tekę — pasroviui.

A. Maceina savo knygoje *Niekšybės paslaptis*, nagrinėdamas Solovjovo antikristo problemą, sako, kad minia "labai gerai pajėgia eiti užmiršimo bei nesidomėjimo keliu. Šis kelias nereikalauja jokio mąstymo, jokio gilaus pergyvenimo, jokios jausmo įtampos. Priešingai, jis kaip tik reikalauja nemąstyti, nepergyventi, neištempti. Jis reikalauja pasilikti kasdieninėje lėkštumoje, kur viskas yra lygu ir pilka, kur *kiti* mąsto ir jaučia, kur kiti kovoja ir gyvena". Tai ir yra tas mėgiamas ėjimas pasroviui. Ir antikristas pasirinkęs šią dirvą geriausia savajai veiklai. Anot to paties A. Maceinos, ir tikrasis bedievis esąs ne tas, kuris kovoja su Dievu, nes tuo pačiu jis oripažįsta Jo buvimą, bet tas, viskam abejingasis, kuriam vis tiek pat, yra Dievas ar nėra. "Jeigu tad anas apokalipsinis atkritimas yra ne atskirų asmenų, bet išties minių atkritimas, jis negali būti kitoks, kaip tik Dievo pamiršimas, Juo nesidomėjimas, abejingumas viskam, kas yra dieviška ir kuo Dievas pasaulyje apsireiškė". Ir toliau: "Antikristas, statydamas savo karalystę ant šios tikrovės faktiškumo, kaip tik ir mėgina šitokiu keliu atitraukti žmones nuo Dievo" — atseit, nuo tikrojo Gėrio. "Jis — čia turima galvoje antikristą — žino, kad *kankinių susilaukusi idėja pasidaro nemirtinga*. Ir juo daugiau Bažnyčia turės kankinių, juo ji darysis stipresnė. Todėl žudynes antikristas skiria tik Dievo išrinktiesiems, tik tiems, kurių jis prisivilioti neįstengia. Į visus kitus jis eina antroju keliu. Į visus kitus jis neša abejingumą Dievo atžvilgiu" (262-263) pusl.).

Em. P.

ŠAULĖS VISUOTINAM SUVAŽIAVIME

Visuotinam šaulių S-gos suvažiavime, įvykusiam rugsėjo 6 d. Jaunimo Namuose Čikagoje, dalyvavo gražus būrys, tautiniais rūbais pasipuošusių, šaulių moterų iš Čikagos, o taip pat ir atstovių iš tolimesnių vietovių.

Pirmiausia išklausėme pamaldų ir nepaprastai gražaus ir jausmingo, šauliams pritaikinto, kun. J. Borevičiaus pamokslą. Toliau, dalyvavome žuvusių pagerbimo išskilmėse, kur tautiniais rūbais pasipuošusios vietos šaulės S. Petrauskienė ir G. Balsevičienė prie žuvusiems Už Laisvę paminklo padėjo trispalvį gyvų gėlių vainiką.

Po to vykome į iškilmingą susirinkimą, kurį pradėjo šaulių S-gos pirm. J. Giedrikas, pakviesdamas prezidiuman ir 3 moteris: Birutiečių centro v-bos pirm. M. Babickienę, Skaučių Seserijos vyr. skautininkę O. Zailskienę ir šaulių S-gos garbės narę S. Pūtvytę - Mantautienę, kurios visos tarė žodį perduodamos suvažiavimui nuoširdžiausius sveikinius. Įdomu buvo išgirsti, kad sesė Mantautienė yra jau net 24-to visuotino suvažiavimo dalyvė.

Pasibaigus iškilmingam posėdžiui visi suvažiavimo dalyviai buvo labai gražiai Čikagos jūrų šaulių pavaišinti.

Darbo posėdžio prezidiuman išrinkus Vl. Išganaitį, vėl buvo pakviesta tolimoji viešnia — S-gos garbės narė Sofija Mantautienė — Brocktono šaulių atstovė.

Be kitų Centro v-bos narių, kalbėjo ir moterų šaulių vadovė Kunigunda Kodatienė, pasidžiaugė nuošird-

džia moterų šaulių veikla vietovėse ir kvietė visas seses ir brolius šaulius prie dar didingesnio, reikšmingesnio, šauliška idėja pagrįsto, darbo, kad ne tik pateisinti savo egzistenciją, bet kad šauliai visur reikštųsi kaip gyva ir kovojanti lietuvių tautos dalis.

Šaulys Vl. Skirmuntas ėteikė jai dar iš Lietuvos atsivežtą gintarinį šaulišką ženklelį.

Centro valdybos rinkimuose K. Kodatienė vėl buvo suvažiavimo išrinkta ir vėl pasiliko moterų šaulių vadovės pareigose.

Be suminėtų moterų suvažiavimo darbo posėdyje dalyvavo: iš Racine, Wisc. atvykusi atstovė St. Petrušaitienė ir vietos šaulės: S. Petrauskienė — pirm., Em. Petrauskaitė, Eug. Izokaitienė, Gr. Balsevičienė ir Em. Bačkauskienė, G. ir D. Šilingaitės ir kt.

Išklausę pranešimų, džiaugėmės, kad Čikagos meno kuopelė taip gražiai dirba ir turi daug moterų, kad jūros šauliai jau turi 12 šaulių moterų ir, kad steigiasi naujas šauliškas vienetas Los Angeles, kuris jau irgi turi 5 moteris; kad kituose Amerikos ir Kanados šaulių vienetuose moterys gražiai reiškiasi.

Vakare dalyvavome bendromis jėgomis, šaulių su birutininkėmis ir kariais bei sav.-kūrėjais, suruoštame žurn. "Kario" naudai koncerte-vakarieneje. Buvo nepaprastai jauki nuotaika, gera programa ir skanios šaulių ir birutininkių suruoštos vaišės. Ypač buvo miela matyti savąjį šaulišką jaunimą, taip gerai susišokusią tautinių šokių grupę, o taip pat

klausytis solistės G. Peškienės dainų, R. Stankevičiūtės akordeono muzikos ir t.t.

Dalyvavusios suvažiavime viešnios buvo pakviestos pasilikti ir sekmadienio popietę šaulių A. A. Kybartų rezidencijoje pabendrauti su vietos šaulėmis. Šauliškoje popietėje dalyvavo ir naujai išrinktas šaulių S-gos pirm. A. Valatkaitis.

Pradėdama subuvimą, K. Kodatienė padėjo mieliems šeiminkams, leidusiems pasinaudoti jų patalpomis ir moterų šaulių vadovei S. Petrauskienei, už šaulių moterų sukvietimą. Pasidžiaugė jų gražia šakota veikla: kuopos darbe ir meno kuopelėje, o taip pat naujai besikuriančiu choru, kur sesė D. Valatkaitytė stengiasi kuo daugiau moterų pritraukti, linkėjo dar gražesnės tolesnės veiklos.

Papasakojo apie Brocktono moterų šaulių veiklą ir gražių minčių ateities darbui dar patiekė garbės narė S. Mantautienė, o taip pasidalino mintimis šaulių Sąjungos pirminkas A. Valatkaitis, ilgametė šaulių veikėja L. Dainauskienė, T. Serapinienė, Em. Petrauskaitė ir kt. sesės.

Sesė S. Petrauskienė, pasiaukojusi Čikagos moterų šaulių vadovė, nepaprastai daug dirbanti meno kuopelėje ir su kuopos šaulėm, nupasakojo sąlygas ir darbo kliūtis, nusiskundė, kad per mažą sesių įsitraukia į aktyvų darbą. Jos darbui palengvinti buvo išrinktos dvi padėjėjos: Eug. Izokaitienė ir Em. Jazbutienė.

K. Kodatienė taip pat pareiškė negalinti toliau dvių pareigų eiti ir prašė E. Petrauskaitę sutikti perimti ir toliau skyrelį "Šaulė Tremtyje" redaguoti. Sesėms pasižadėjus daugiau savo skyreliu domėtis ir į jį rašyti, Emilija Petrauskaitė, kuri jau faktinai šį darbą dirba, sutiko nuo naujų metų savystoviai skyrelio redagavimą perimti.

Tenka džiaugtis, kad Čikagos šaulės, nežiūrint amžiaus nei kitų skirtumų, gražiai darbe sutaria. Čia bendrą kalbą rado ir pati vyriausia šaulė, jv. darbų rėmėja, O. Vyšniauskienė ir pati jauniausia, 14 m. sesė B. Baškauskaitė, kuri jau nuo 12 metų — būdama VI skyriuje — į šaulės įsirašė. Visoms buvo vienu dvi miela ir ši popietė. Ir vėliau prie vaišių stalo ilgai dar buvo dalintasi bendromis mintimis, dainuota gražios lietuviškos dainos ir net sutemus nenoromis skirstytąsi. Dalyvės labai dėkingos šeiminkams A. A. Kybartams už nuoširdų šaulišką priėmimą ir taip skanias vaišes. K.

Laiminga sekmadienio popietė Lietuvoje. Šaulės Galvės ežere prie Vytavo pilies Trakuose.

DEGANČIAI SVARBUS IR SKUBUS REIKALAS

LIETUVOS SIENŲ KLAUSIMAS IR
ALGIRDO GUSTAITIČIO RUOŠIAMAS
ZEMĖLAPIS

VLADAS MINGĖLA

Jau 1915 m. balandžio 20 d. Amerikos Lietuvių Taryba paskelbė peticiją, be to, ją išsiuntinėjo anuometiniams pasaulio dignitoriams, kurioje visų lietuvių vardu prašė Lietuvai tik "pilnos autonomijos" priskiriant būsimajai Lietuvai šias žemes: Kauno, Vilniaus, Suvalkų, Gardino gubernijas, neužmirštant prijungti Klaipėdos, Tilžės, Gumbinės ir Karaliaučiaus sričių. Šią lietuvių peticiją (lietuvių, anglų ir prancūzų k.) pasirašė apie milijonas Amerikos piliečių.

Tuo tarpu kun. A. Milukas ir kun. magistras A. Jusaitis jau 1914 m. "Žvaigždės" Nr. 50 paskelbė Maspetho masinio lietuvių mitingo priimtą rezoliuciją, reikalaujančią Lietuvai laisvės: "Mes reikalaujame, kad tos Lietuvos žemės, kurios nuo amžių Lietuvai priklausė, sudarytų vieną geografinį kūną, kuris valdytųsi teisių kodeksu, kuriuo būtų Lietuviškas Statutas ir Lietuvos valstybės seimo išleistoji konstitucija. Mes reikalaujame, kad lietuvių teisės žinovai pasirūpintų paruošti Lietuvos statutą mūsų įgimtoje kalboje. Kad sujungtos Lietuvos - Latvijos žemės sudarytų Lietuvos - Latvijos valstybę abi tautos federacijos ryšiais apjungiant."

1915 m. "Žvaigždės" Nr. 37, kun. A. Milukas paskelbė masiniame lietuvių susirinkime Easton, Pa. priimtąją rezoliuciją reikalaujančią Lietuvai laisvės (Lietuvai ir Latvijai) kartojant: "Lietuvos - Latvijos valstybė turėtų apimti šias sritis: Klaipėdą, Tilžę, Gumbinę ir Karaliaučių su visomis apylinkėmis ir su visu Baltijos pajūriu Rygą - Liepoją apimant." A. Milukas jungė prie Lietuvos šias gubernijas: Suvalkų, Kauno, Vilniaus, Gardino ir dalį Minsko; toliau minimas Kuršas, Ryga ir Liepoja — Latvijai priklausančios žemės. Ši valstybė turėtų būti tvarkoma demokratiniais pagrindais rinktojo seimo. Valstybėje lygiomis teisėmis būtų vartojamos trys kalbos: — lietuvių, latvių ir vokiečių.

Tačiau, 1918 m. atsikūrė visai kitokia Lietuva, — mažutė, iš visų pusių kaimynų smarkiai apkarpyta. Nuo Lietuvos buvo atplėstos visos rytinės, pietinės ir vakarinės sritys.

Ilgainiui patys ėmėme paišyti žemėlapiuose tik liliputinę Lietuvą, užmiršdami savo tėvynės keleriopai didesnius plotus svetimųjų pasisavintus.

Keleri metai ruošiamo istorinio - dokumentinio Lietuvos žemėlapio autorius Algirdas Gustaitis savo bute darbo metu prie Lietuvos žemėlapio 1:400.000 mastelio.
L. Kačanausko nuotrauka

Tai mūsų tragedija! Neišmanėliai imasi tokių darbų, kurių pasirodymas pasaulinėje arenoje mums daro baisią žalą ir gėdą.

Juk Lietuvos Steigiamasis seimas visam pasauliui pareiškė, jog Lietuvos demokratinė respublika atstatoma etnografinėse sienose. Daugumas mūsų net nežinome kokios tos sienos, kaip toli ir į kurias šalis jos nusitęsia? Tuo tarpu bailiai ar neišmanėliai savo žemėlapiuose pripasakojo visokių nesąmonių, dėl kurių nukenčia būsimosios Lietuvos reikalai.

TAIKOS SUTARTIM SU RUSIJA PRIPAŽINTOS LIETUVOS SIENOS

Taikos sutartį pasirašė 1920 m. liepos 12 d. šie oficialūs asmenys: Rusijos Federalinės Soc. Tarybos Respublikos įgaliotiniai — 1. Adolf Joffe, Abraomo sūnus, 2. Julijan Marchlevskij, Josifo sūnus ir 3. Leonid Obolenskij, Leonido sūnus; Lietuvos Demokratinės Respublikos įgaliotiniai — 1. Tomas Naruševičius, 2. Petras Klimas, 3. Simonas Rozenbaumas, 4. Juozas Vailokaitis ir 5. Vytautas Račkauskas.

Pirmasis šios sutarties paragrafas byloja: "Remdamiesi Rusijos Federacinės Socialistinės Tarybų Respublikos paskelbtąja visų tautų teise laisvai apsispręsti ligi joms visiškai atskiriant nuo valstybės, kurios sudėtyje jos yra, Rusija be atodairių pripa-

žįsta Lietuvos valstybės savarankiškumą ir nepriklausomybę su visomis iš tokio pripažinimo einančiomis juridinėmis pasekmėmis ir gera valia visiems amžiams atsisako nuo Rusijos suvereniteto teisių, kurių ji yra turėjusi lietuvių tautos ir jos teritorijos atžvilgiu.

Kad Lietuva buvo kuomet priklausiusi Rusijai, tas faktas neuždeda lietuvių tautai ir jos teritorijai jokių pareigų Rusijos linkui."

Antrasis šios sutarties paragrafas byloja apie Sovietų Rusijos pripažintą Lietuvos sienas:

"Valstybės siena tarp Lietuvos ir Rusijos eina: Pradėdama nuo tos vietos, kur Porodniankos upė įteka į Bobro upę, tolumo 2 varstai į rytus nuo Šarnalieso kaimo. Gorodniankos upė tarp Chmelnikų - Chmelevkos ir Levkų - Olšos kaimų; nuo ten sausuma į Veselavo kaimo pietų šoną; nuo ten bevardžiu Kamenos upės intaku iki tos vietos, kur tas intakas įteka į minėtąją Kamenos upės tekme augštytyn apie varsto atstume; nuo ten sausuma maždaug valsčiaus valdybos link kaime Nerastnaja ligi pat bevardžio Sidros upės intako versmių; toliau tuo intaku iki jo santako su Sidra tolumo apie varstą nuo Siderkos kaimo. nuo ten Sidros (Siderkos, Sidriankos) tekme tarp šeštakų ir Siderkos kaimų, pro Sidros miestelių, tarp Jurašių ir Ogorodnikų kaimų, pro Beniašių kaimą, pro Litvinkos kaimą, tarp Zveranų ir Timanų, iki

KARAI BE PERGALĖS

Visi geros valios žmonės smerkia karus, kaip ginčų sprendimo priemonę. Nejaugi augšto intelekto galinčių valstybių vadovai nepajėgia savo tarpe susitarti? Arba, nejaugi vyraujančių valstybių vyrai yra "apsėsti" kokios tai gangsterinės dvasios, kad leidžia plėstis rafinuotoms tarpusavio žmonių žudynėms? O gal, pagaliau, didžiųjų valstybių vadovaujami asmenys yra diriguojami kokių tai, mums ne visai žinomų, slaptinčių, pasaulio įvykių tvarkančių, bet drauge ir destruktivių jėgų.

Lietuvių tauta nuo praamžių buvo taikinga. O, vienok, gintis nuo puoliančių priešų privalėjo, jei norėjo iš-

likti gyva. Šimtai tūkstančių prūsų lietuvių žuvo nuo kryžiuočių germanų, kol, ilgainiui, pavyko, sukūrus apjungtą lietuvių valstybę, apsaugoti likusią laisvą tautos dalį nuo jų grobuoniškų kėslių. Ir jei mūsų garbingų kunigaikščių laikais Lietuvos valstybė išsiplėtė toli į Rytus, tai tik dėka to, kad mūsų kunigaikščiai toleravo prijungtų sričių gyventojų kalbą, bei papročius; todėl tie taip mieliai šliejosi prie mūsų valstybės.

Ilgainiui išsivystė net tam tikras karių luomas, bajorais vadinamas, ir visa mūsų senos valstybės bei tautos istorija pilna įvairaus dydžio karų, kurie, toli gražu, ne visi buvo grynai apsigynimo karai. Ak, neį-

manoma čia trumpai suminėti nei visų mūsų tautos, bei valstybės vestų karų.

Taipgi neliesime tų dviejų milžiniškų karų, Pasauliniais vadinamų, o mėginsime panagrinti tuos naujausius nedidelius karus, kuomet kariaujama be taip įprasto, kariaujančių užsibrėžiamo, tikslo — pergalės. Atsiet, kariaujama, o pergalės nesiekiami, arba net dirbtinai tos pergalės siekimas sutrukdomas.

Kiek čia seniai vyko, taip vadinamas, Korejos karas. Vadovavo tam karui vienas iš geriausių senųjų vadų, gen. D. McArthuras. J.A.V. kariai sudarė tame kare didžiausią kontingentą, ir žuvusių Amerikos karių priskaitoma virš 30,000, o sužeistų, bei invalidais patapusių, keletopai daugiau. Kariauvo turtingiau-

Lovčikų kaimo; nuo ten sausuma į Valkušių kaimo pietų šoną; nuo ten į Čuprinavo kaimo šiaurės šoną; toliau į augštumą, kurioje stovi trigonometrinis punktas (108,0) toumo apie varstą į pietus nuo Navodielių kaimo; toliau į Tolčių sodybų šiaurės šoną toumo maždaug varstas į šiaurę nuo jų; nuo ten į Dubavosios kaimo pietų šoną; toliau Induros upe, pro Luškių kaimą, pro Indros miestelį, pro Prokapavičių kaimą, pro Bieliavo kaimą; toliau Lašos upe, pro Babrauninkų kaimą ir toliau šita upe iki jos santako su Svisločim. Toliau Svisločies upe iki jos santako su Nemunu; nuo ten Nemunu ligi Beržūnos (Berezinos) upės žiočių, Beržūnos, Isločies ir Voložinkos upėmis, Voložino miesto vakarų šonu, Brillų, Burlokų (Burmokų) ir Polikščiausščiznos kaimų šiaurės šonu; nuo ten į šiaurės rytus Mielaišių ir Gintausščiznos (Menžikauščiznos) kaimų rytų šonu toumo apie varstą nuo jų; toliau į šiaurės rytus Chochlo miesto vakarų šono toumo apie varstą nuo jo; toliau Suchanarovščiznos kaimo vakarų šonu toumo apie varstą nuo jo; toliau Suchanarovščiznos kaimo vakarų šonu toumo apie varstą nuo jo. Nuo ten siena pasuka į šiaurės rytus į Berezovų kaimo vakarų šoną toumo nuo jo apie vieną varstą; toliau į šiaurės rytus Vaskaučių kaimo vakarų šonu; nuo ten Lialkovščiznos kaimo vakarų šonu apie vieną varstą nuo jo; nuo ten pasuka į šiaurę, į Kuliausščiznos kaimo vakarų šoną ir nuo ten į šiaurę tarp Drenių ir Žerlokų kaimų; nuo ten į šiaurės vakarus Garavinos kaimo rytų šonu ir Adomavičių kaimo vakarų šonu; toliau į Mislevičių kaimo rytų šoną; toliau Buchovščiznos kaimo rytų šonu į Molodečnos stotį, kurią perkerta taip, kad geležinkelio

Vilniaus - Molodečnos - Lydos linija lieka Lietuvos teritorijoje, o geležinkelio Vileikos - Molodečnos - Minsko linija Rusijos teritorijoje; nuo ten Buchovkos upe iki jos santako su Uša; ta upe iki Ušos kaimo; nuo ten pasuka į šiaurės rytus ir čia sausuma Slobodkos, Dolgosios, Prentos kaimų vakarų šonu; nuo ten Naročies upe ir prie Čeremščinos kaimo toumo apie varstą nuo jo pasuka į šiaurę ir eina Bliados ežero rytų šonu; toumo apie varstą nuo jo eina per Miastros ežerą ir išėjusi iš šio ežero sausuma tarp Pikolčių kaimo iš vakarų šono ir Minčiakų kaimo iš rytų šono; toliau į šiaurę ir Voloako kaimo vakarų šonu toumo apie varstą nuo jo; nuo ten į šiaurę per Medžolo ežerą į Pšegrodo kaimo vakarų šoną toumo maždaug vienas varstas nuo jo; nuo ten į Medžiolos upės versmes ir ta upe iki jos santako su Dyna; nuo ten siena eina sausuma į šiaurės rytus į Baravosios kaimo vakarų šoną toumo maždaug varstas nuo jo; toliau į šiaurės rytus per Mykoliškių ežerą; toliau Niščiankos upe iki Oziraičių ežero paralelės, į Repiščios viensėdžio vakarų šoną, į Zamošies vakarų šoną, Žalvos ežerą, Žalvos upe per Drisvėtų ežerą į Ceno (Cno) ir Nespižos ežerą; toliau į šiaurę per Niedriavo ežerą ir nuo šio ežero Drujos upe ligi ji perkerta Kauno gubernijos sieną ir toliau į Dauguvos upę ties šafranavo palivarku.

Pastaba 1: Lietuvos siena su Lenkija ir Lietuvos siena su Latvija bus nustatyta susitarus su tomis valstybėmis.

Pastaba 2: Valstybės sieną tarp abiejų susitariančių šalių turi gamtoje išvesti ir pasienio ženklus pastatyti tam tikra komisija iš lygaus abiejų šalių atstovų skaičiaus. Vesdama ir

nustatydama sieną, minėtoji komisija vaduojasi etnografijos ir ekonomijos ypatybėmis, laikydama kiek galėdama gamtos teikiamosios sienos; gyvenamieji punktai turi, kiek tai galima, ištiesai būti vienos kurios valstybės sudėtin. Tais atvejais, kai siena vedama ežerais, upėmis ir perkasais, ji eina ežerų, upių ir perkasų viduriu, jei šia sutartimi nėra kitaip sulagta, nubrėžta raudona linija pridedamajame žemėlapyje.

Jei žemėlapis nesutinka su tekstu, sprendžiamos reikšmės turi tekstas.

Pastaba 3: Iš pasienio upių ir ežerų yra draudžiama dirbtinai nuleisti vanduo, jeigu per tat gali nulsūgti vidutinis vandens paviršius.

Toms upėms ir ežerams laivų plaukiojimo ir žvejojimo tvarką ir sąlygas nustato tam tikras sutarimas; žvejojimo būdas tėra leidžiamas tik tai tas, kurs nenaikina žuvų apsto."

Šią sutartį su Sovietų Rusija svastė Steigiamasis Seimas 1920 m. rugpiūčio 6 d. ir ją patvirtino. (Vyr. Žin. 1922)

Tikiu, jog šia informacija gal kiek prisidėsiu prie Algirdo Gustaičio ir topografo plk. Juozo Andriaus jau tiek metų kruopščiai ruošiamo dokumentalinio ir Lietuvą neskriaudžiančio jos žemėlapiu. Iš tikrųjų, yra ruošiami du žemėlapiai: vienas, t.v., didysis — 1:400,000 mastelio, o kitas, mažasis — 1:1,000,000 mastelio. Lietuvos sienos vienodos, tačiau vaizdinis bei duomeninis apipavidalinimas kiek skirsis.

Literatūra bei šaltiniai:

1. Kun. A. Milukas (Vl. Mingėla) 1962 m.;
2. Vyriausybės žinios 1922 m.;
3. Lietuvos Respublikos istorija, 1921 m.;
4. Lietuvos istorija (A. Šapoka);
5. Trimitas, 1930 m.

sias, įvairiausių išteklių pertekęs kraštas su "nusususiais" šiaurės korejiečiais, bei alkanais, menkai ginkluotais kiniečiais ir ... karas pasibaigė be pergalės.

Kuriuo gi būdu galima buvo sutrukdyti laimėti toks, palyginti, mažos apimties karas, kuomet neseniai pasibaigusiam II Pasauliniame kare amerikiečiai sulaužė tikrai galingos ir pergalingos Europos - Azijos ašies (Vokietijos, Italijos, Japonijos) pastangas užvaldyti pasaulį? Kaip galėjo toks daug mažesnis karas baigtis be pergalės, jei ten nebūtų buvę sabotazo?

Kartu su Amerika kariavo Korejoje maži (tik simboliniai) daliniai britų, turkų ir kitų, — na ir naujai susikūrusios Izraelio valstybės, kuri prisitūnė į Korėją ne karius, bet ... karo lauko liginę. Aiškus dalykas, kad visos kariavusios sąjunginės valstybės turėjo Vašingtone savo atstovus, atsieit, ir balsą Korėjos karo strategijoje. Ar bereikia tad stebėtis, kad visa Korėjos karo vedimo strategija buvo žinoma komunistams, ir todėl jie taip drąsiai rizikavo, siųsdami kiniečių "savanorius" į šiaurės Korėją.

Jei nebuvo leidžiama bombarduoti Mandžūrijos bazių (už Jalu upės); jei neleista buvo panaudoti Čiang-Kai-Šeko armijos kovoje prieš įsibrovusią kinų komunistų armiją; jei amunicijos į Korėją pristatymas šlubavo; jei, pagaliau, Japonijos nugalėtojas, garsus karo vadas, generolas D. McArthuras buvo pašalintas karui dar nepasibaigus, — tai kokios gi kitos geresnės pagalbos Sovietai galėjo tikėtis? Koks gi dar didesnis sabotazas Korėjos kare galėjo būti įvykdytas Trumano civilinės administracijos metu? Išvada prašosi savaime: ta civilinė JAV administracija sąmoningai pagelbėjo Sovietams, sutrukdydama nugalėti lengvai sutriuškinamus kinų komunistus. Tuo būdu. Vašingtono kairieji "liberalai" nori karo su komunistais, bet tik tokio, kuriame Amerikos kariuomenė būtų pažeidžiama, bet netaptų nugalėtoja.

Jei miręs senatorius McCarthy, kovojęs prieš komunistų simpatikus Pentagone, buvo kaltinamas atgaivinti "raganų gadyne"; jei nepersekusiškai perbėgęs lenkų žvalgybos pulkininkas nurodinėjo didelį (virš 800) skaičių JAV užsienių reikalų ministerijos tarnautojų, šnipinėjančių sovietams; jei bet koks stambesnio pobūdžio antikomunistinis sąjūdis (kaip pvz. John Birch society) juodinamas spaudoje kraštutiniu ir reakciniu; jei net komunistų registravimas, augščiausio JAV teismo

išaiškinimu, esąs prieškonstitucinis, nes varžas "įsitikinimo" laisvę, — tai kuriam gi iš mūsų dar iki šiol neaišku, kad kairiųjų liberalų koegzistencinis pataikavimas Sovietams yra numatytas ir konsekventingai pravedamas.

Ir ne vien tas yra tikslas, kad Azijos tautos galėtų pradėti galvoti apie Ameriką, kaip apie "popierinį tigrą". Yra dar ir gilesnių tikslų tų sovietinių "kurmiarasių" - planuotojų.

Prisiminkime Katyno mišką. Kodėl gi taip brutaliai tūkstančiai lenkų karininkų buvo išžudyti? Tipingas posakis sovietų kalėjimucse yra: "Tu nori mirti, bet tu nemirsi, tačiau tu ir negyvensi". Ir tuo būdu milijonai žmonių yra žiauriai kankinami koncentracijos stovyklose šiaurės Europoje ir Sibire. Kaip gyvulys, pirm paskerdžiamas, turi būti pamažu pjaunamas (atsieit, kankinamas), kad pagal žiaurųjį ritualą, būtų aporuota jo mėsa naudojimui, taip lygiai daroma su nepatikimaisiais "buržujais".

Bet karininkai, tai vėl visai kitas reikalas: juos, jei randasi proga, "reikia tuojau pašalinti". Ir mūsų nemaža karininkų buvo išvežti į Sovietiją "apmokymui", o vėliau jie atsidūrė koncentracijos stovyklose, kur jų didžiausia dalis ir žuvo.

Dabartinis karas — tai specialistų technikų karas. Kas gi, kad ne karininkai ir yra tie specialistai, karių vadai. Todėl tie ilgai užsitęsę "karai be pergalės" yra labai patogūs sovietams ir jų čia, JAV-se, gausiems simpatikams tuo, kad nemaža dalis tokių karių - specialistų žūva.

Pietų Vietname prie Diemo vyriausybės buvo kalbama, kad 16.000 karių - instruktorių už metų bus visai atitraukti iš Vietnamo, nes komunistai jau bus nugalėti. O dabar, nužudžius Diemą, jau kalbama apie ištisą 10-20 metų karą, kuriame J. A.V.-bių instruktoriai - specialistai palaipsniui būtų žudomi, bei verčiami invalidais.

Kaip gi pasaulį užvaldysi, jei JAV-se dar daug yra karininkų, generolų MacArthuro ar Walkerio tipo? Jie, aišku, yra "p'anuotojams" pavojingi. Todėl JAV-s, įsivėlusios Azijoje į karą (žinoma, be pergalės ir be atominių ginklų vartojimo), per metų eilę, gerokai apnaukintų Amerikos kariuomenės vadų skaičių.

Manoma, kad Sovietų Rusija nepadės komunistų Kinijai eventualaus karo su JAV atveju. Taigi, "žaidžiama" Sovietų - Kinų nesantaika tam, kad JAV galėtų įsivelti į ilgą karą

be pergalės su Kinija, ir tuo keliu būtų vykdomas planingas JAV kariuomenės specialiu jėgų (ypač karininkų) iš rikiuotės išvedimas. Ir, žinoma, per ilgai užsitęsiančius mažus karus Azijoje, sumažėtų Amerikos antisovietinių karių skaičius ir drauge atsitolintų galimybė arba iš viso praeitų noras, kada nors kariauti su taip skrupulingai kairiųjų liberalų branginama Sovietų Sąjunga.

Čia, Amerikoje, kariams neleidžiama kalbėti be cenzūros, nes nenorima, kad jie atsileptų nepalankiai apie Sovietus, su kuriais geidžiama koegzistuoti. Tam juk sudaroma konsularinė sutartis, tam sudaromos palankiausios sutartys su Sovietų satelitais, tam vedamos nusiginklavimo derybos, — nes Kremlius Pentagono slapukams yra neliečiama šventenybė.

Smulkieji karai, karai be pergalės, civilių Pentagono politrukų diriguojami taip, kad tų nekenčiamų karininkų skaičių galimai sumažintų. Nesgi dabar Pietų Vietname "dar tik" 250 specialistų - instruktorių yra užmuštų ir virš 1,000 sužeistų ... Karai be pergalės turi palaipsniui priartinti pergalę tų, kurie siekia valdyti visą pasaulį. K. Č.

ŠEIMYNIŠKA "KARIO" ŽURNALO ŠVENTĖ

Spalio 3 dieną įvykusi KARIO šventė Liet. Atletų klube, Brooklyne, buvo nepaprastai sėkminga, kokiam ramovėnams įmanoma surengti. Nors nebuvo siekiama pelno ir brangaus vaišių stiliaus, svečių buvo daugiau negu tikėtasi ir jie gavo daugiau negu tikėjosi.

Trumpoje oficialioje dalyje, visiems sėdint prie vaišių stalų, kalbėjo šventės rengėjų New Yorko Ramovės skyriaus vardu pirm. V. Alksnis, paskiau red. Z. Raulinaitis. Sveikino eilę įžymių svečių ir veikėjų: Vac. Sidzikauskas, kun. Pr. Giedgaudas, kpt. K. Jurgėla, kpt. J. Kiaunė, A. Vakselis ir k. Plk. Izid. Kraunaičio našlė sveikino raštu, prijungdama ir savo čekį linkėjimams sustiprinti; panašiai sveikino ir dail. J. Juodis, už ką jiems ir dar kitiems, panašiai sveikinusiems, KARYS dar širdingiau dėkoja.

Meninę dalį, iš vietų paskaitydami savo kūrybos, išpildė iš eilės V. Jonikas, L. Žitkevičius ir J. Rūtenis, tarp jų tarpuose akordeonu pagrojo keletą smulkių bendrųjų ir lietuviškų muzikos kūrinių jaunas Vidutis Kereminas. Skaitymas ir grojimas šį kartą visiems gerai pasisekė ir nuotaika buvo žavi. Programai spalvin-

gai vadovavo kpt. A. Rugys iš New Jersey, svečius vaišino p. Steponis.

KARIO leidėjų, RAMOVĖS New Yorko skyriaus, dešimties metų darbo sukaktį paminėti ir padėkoti KARIO talkininkams, buvo pagerbti techniškieji KARIO darbuotojai. Skyriaus ir KARIO vardu, kpt. V. Alksninis įteikė padėkos laiškus Tėvų Pranciškonų spaustuvės vedėjui kun. Pr. Giedgaudui ir tarnautojams K. Brazauskui ir Albinai Žumbakienei. Toki pat padėkos laiškas vėliau buvo perduoti ir tiems tarnautojams ir darbuotojams, kurie negalėjo dalyvauti minėjime ir pobūvyje: Vytautui Abromaičiui, broliams pranciškonams: Jurčiui Petkevičiui, Didakui Pauliukaičiui ir Karoliui Puzai.

Speciali dovanėlė, Lietuviško kryžiaus paveikslas, buvo įteiktas KARIO vardu kun. P. Giedgaudui, malonaus ir ilgamečio bendradarbiavimo ženklui.

Buvo neužmiršti ir KARIO vadovai. Skyriaus dovanėlės, odinių valizų pavidale, buvo įteiktos redaktoriui Z. Raulinaičiui ir administratoriui L. Bileriui.

Sokiams grojo stereo aparatas, patiekdamas gražiausių plokštelių su V. Stankienės žavingais, lietuviškai įdainuotais, "šlageriais". Tas pats aparatas

Vaclovas Alksninis kalba Kario dešimtmečio paminėjimo proga Atletų klube, kairėje — kpt. A. Rugys →

Perpildytos salės dalis svečių. Žodį taria redaktorius.

Nuotr. R. Kisieliaus ↓

tas vaišių metu mus džiugino kariūnų dainomis, o šokant buvo galima prisiminti jaunystės flirto likučius. Šeimyniškoje nuotaikoje ištirpo visi laipsniai ir diplomai, liko tik viena, didelė, nostalgiška lietuvių širdis ir gimtas žodis. Liko dar pavyzdys ir paskatas kitiems ramovėnams, kaip galima su mažu duoti publikai tiek daug.

V. Jonikas

NIAGAROS PUSIASALIS, KANADA

Artėjant šiems metams prie galo, Niagaros pusiasalio organizacijų veikla jau perkeliama ateinančių metų laikotarpiui. Labai džiugus reiškinys, kad mūsų lietuviškasis gyvenimas neapsiriboja vien tik raumenų tampymu plieno fabrikuose, bet stengiamasi nepalūžti ir kultūringose veikimo srityse.

Šį kartą prieina eilė pasireikšti ramovėnams su Kariuomenės Sukakties minėjimu, kuris įvyks š. m. lapkričio 21 d. slovakų salėje, Page - Welland, gatvių kampe, St. Catherine Ont., Kanadoje.

Tradicinis kalakutų sportinis šaudymas įvyks š. m. gruodžio 5 d., šeštadienį, nuo 12 iki 5 val. vak. ponų Beliūnų ūkyje, R. R. 1, Welland, Ont., Kanadoje. Jame dalyvauti yra kviečiami visi sportinio šaudymo mėgėjai. Rungtynėms pasibaigus, 6 val. vak. įvyks šaudymo dalyviams bendri pietūs, kuriuose bus aptariami sportinį šaudymą liečią reikalai.

Paskutinis ramovėnų visuotinis narių susirinkimas, įvykęs š. m. birželio 27 d., yra įpareigojęs šios kadencijos valdybą suruošti pirmojo Kanadoje įsikūrusio ramovėnų skyriaus dešimtmečio paminėjimą. Dešimtmetis sukaks 1965 m. balandžio 24 d. Jame numatoma pagerbti seniausiais atvykusius į Kanadą ramovėnus ir kitus nusipelnčius organizacijai asmenis. Smulčiau minėjimų programos bus paskelbtos vėliau.

Kitos organizacijos yra maloniai prašomos atkreipti dėmesį dėl parengimų datų, kad nesutaptų du parengimai tą pačią dieną.

Už gražų organizacijų bendradarbiavimą tariame iš anksto nuoširdų ačiū.

Niagaros Pusiasalio Ramovėnai

Viršuje: Tėvų Pranciškonų spaustu-
vės vedėjas kun. P. Giedgaudas svei-
kina Kario leidėjus ir bendradarbius.

←

Poetas Vincas Jonikas skaito savo
kūrybą Kario dešimtmečio paminėji-
me. šalia sėdi Leonardas Žitkevičius,
kuris taip pat skaitė savo kūrybos iš
politinio humoro.

Nuotr. R. Kisieliaus

PARTIZANO PAGERBIMAS

Studijų Savaitės metu Vokietijoje,
Vasario 16-sios gimnazijoje

P. Gudelis

Šių metų rugpjūčio 8-16 dienomis, Vasario 16-tosios gimnazijoje, vyko XI Lietuvių Studijų Savaitė. Jos bendroji tema buvo: krikščionybė moderniam pasaulyje. Buvo išklausyta 13 įvairių paskaitų, kurias skaitė atvykęs iš Šveicarijos dr. J. Erečas, iš Italijos — kun. dr. V. Kazlauskas, Vatikano Radijo liet. sk. vedėjas, St. Lozoraitis jr., Lietuvos pasiuntinybės sekretorius, prel. dr. L. Tulaba, Popiežinės Lietuvių Kolegijos rektorius; iš Švedijos — lic. J. Lingis, Stockholmo ir Upsalos univ. lektorius, iš JAV — mag. V. Mantautas, Worcesterio šv. Kryžiaus kolegijos docentas, ir gyveną Vokietijoje: dr. J. Grinius, dr. Z. Ivinskis, Bonnos univ. profesorius, V. Natkus, žurnalistas, dr. J. Norkaitis, dr. P. Reklaitis ir kun. J. Urdzė.

Klausytojai ne visi dalyvavo ištiesai, kiti atvykdavo tik kelioms dienoms. Iš viso dalyvavo apie 100 asmenų, jų tarpe daug jaunimo: studentų ir moksleivių.

Vasario 16 gimnazijos VIII kl. moksl. Vanda Endriukaitytė ir stud. Algimantas Gegeckas iš Zūricho neša vainiką žuvusiems Lietuvos partizanams.

Vėliavą nuleidus. Už aukuro jaunimas, studentai. Priekyje iš k.: M. Margirienė, P. Gudelis ir A. Grininė.

Man teko iš viso pirmą kartą dalyvauti st. savaitėje. Buvau nuste-
bintas augštu akademinų paskaitų
lygiu ir klausytojų aktyviu dalyva-
vimu diskusijose, taip pat dideliu at-
sidėjimu ir rūpestingumu svarstant
dabartinio gyvenimo keliamus klau-
simus. O kas mane visų rimčiausiai
nuteikė ir prakilniausius jausmus su-
kėlė, tai Partizano pagerbimo apei-
gos. Jas ir noriu KARIO skaityto-
jams plačiau aprašyti.

Stud. savaitės darbotvarkėje buvo
kukliai pažymėtas "Partizano pager-
bimas". Vykdamas į suvažiavimą,
maniau, kad toks pagerbimas įvyks
pirmą kartą, nes kitoje vietoje bu-
vo paminėta "20 metų tremties ir
partizaninių kovų pradžios sukak-
tys". Man parūpo priminti dalyviams
ir Lietuvos nepriklausomybės kovų
partizanus, veikusius prieš daugiau
kaip 45 metus. Apsiginklavau auten-
tišku 1939 m. KARIO 34 nr. atspau-
du, kurį man nesenai, kaip relikvi-
ją, prisiuntė iš JAV partizanas P.
Blumas. 9-to p. pulko 20 metų su-
kakties proga jame buvo atspausdin-
ti keli straipsniai apie buv. Joniškė-
lio aps. partizanų veiklą.

Nuvykęs, gi, sužinojau, kad parti-
zano pagerbimas Europos Lietuvių
Fronto Bičiulių suvažiavimuose yra
vykdomas kasmet, pradadant 1948
m., kada iš Lietuvos buvo atvykę
krašto rezistencijos atstovai. Iš st.
savaitės konspekto matyti, kad 1960
m. Berniade buvo surengtas parti-
zano vakaras. Žurnalistas V. Nat-
kus skaitė "Partizanas herojinė ir
realistinė buity". Vyko studentų de-
klamacijos ir dainos.

Įvykęs šiomet prie gimnazijos Tau-
tinės vėliavos minėjimas susidėjo iš
dviejų dalių: vėliavos nuleidimo apei-
gų ir susirinkimo salėje.

Už, iš akmenėlių sudėliotos, stili-
zuotos Vyties, prieš vėliavos stiebą
buvo pastatytas mok. A. Krivicko pa-
dirbtas aukuras. Iš Anglijos buvo
gauta magnetofono juostelė su vė-
liavos nuleidimo apeigomis prie Ne-
žinomo Kareivio Kapo Karo muzė-
jaus sodely Kaune.

Priešpaskutinę st. savaitės dieną,
rugsėjo 14, 8 val. vak. visi dalyviai
susirinko vėliavos nuleidimo apei-
goms. Pasigirdus iš garsiakalbio ka-
ro invalidų maršui, lėtu, sukauptu
žingsniu atžygiavo tautiniais drabu-
žiais pasipuošusio jaunimo grupė.
Jaunimas atnešė ažuolo lapų vainiką
ir susigrupavo apie vėliavą. Vaini-
ką prie aukuro padėti buvo pakviesti
ponia M. Margirienė, rusų okupuotos
Lietuvos miškuose žuvusio partizano
žmona, ir Nepriklausomybės kovų
partizanas ats. mjr. P. Gudelis.

Sugiedojus Himną, dr. K. Čeginskas
tarė giliai jausmingą, daugeliui
dalyvių ašaras išspaudusį, žodį.

Kadangi Vasario 16-tosios gimna-
zija kuria apie save daugiausia Vo-
kietijos lietuvių jaunimo, tai XI st.
savaitės dalyviai dovanuoja jai žiups-
nelį žemės iš tos vietos, kur stovė-
jo Nežinomojo Kareivio Kapas Karo
muzėjaus sodelyje.

Giliausiam susikaupimui ir tylai
viešpataujant, ponia A. Grinienė su
dr. Čeginsku pabarstė žemę, o parti-
zanų atstovai padėjo prie aukuro
vainiką.

Po to, pasigirdo iš garsiakalbio
nuleidžiamai vėliavai pagerbti ko-
mandos ir giesmė Marija, Marija. O
maršą grojant, jaunimas taip pat
gražioj eisenoj, poromis, pasišalino.
Visi dalyviai buvo pakviesti rinktis
į posėdžių salę. Iškilnių metu nuo-
traukas darė mok. kun. J. Dėdinas
ir iš Stuttgarto atvykęs fotografas
A. Plenys.

Posėdžių salėje dr. K. Čeginskas
pirmiausia pakvietė sudainuoti parti-
zanų dainą "Prašydo jazminai". Ta-
da pristatė susirinkusiems dalyvau-
jančius Nepriklausomybės kovų vete-
ranus — Mažosios Lietuvos Tarybos
pirmininką Erdmoną Simonaitį ir sa-
vanorius - kūrėjus Kundrotą ir ats.
mjr. P. Gudelį. Po to studentas Lin-
gė iš Hamburgo perskaitė iš 1939
m. KARIO p. Gudelio straipsnį: "Jo-
niškėlio aps. milicija — 9 p. p. užuo-
mazga".

Bendrai sudainavus "Gegutėlę", stud
A. Panulis, trečios išeivių kartos lie-
tuvis iš Anglijos, paskambino pia-
ninu. Tada deklamavo trys 5-7 metų
mergaitės: Barasaitė Jūratė, Čegins-
kaitė Marytė, Pauliukevičiūtė Ritutė
ir prof. Ivinskio sūnelis Kęstutis.

Po to, dideliu susidomėjimu buvo
išklaustytos mokinės Kr. Pauliuke-
vičiūtės deklamuotos, prieš pusmetį
iš Lietuvos gautos, nežinomo auto-
riaus eilės "Lietuvos Motinai".

Augščiausia laipsnį svečių nuotai-
ka pasiekė, prieš porą metų iš Lie-
tuvos atvykusioms, studentėms sese-
rims Gotšalkaitėms padainavus "Miš-
kas užia". Jos buvo priverstos dar
kartą išeiti ir dar padainuoti.

Taip pat lyriškai nuskambėjo visu
sudainuota partizanų daina "Aš ver-
čiau parimus".

Studentas Gegeckas, iš Ziuricho,
padeklamavo nežinomo autoriaus ei-
lėraštį "Paminklas tebestovi".

Oficialioji Partizano pagerbimo da-
lis buvo pabaigta bendrai sudaina-
vus "Aš išeisiu" ir visiems atsisto-
jus, lyg kokią ilgesio maldą, "Leiskit
į tėvynę".

PRISIMENANT ĮVYKUSĮ POBŪVĮ

Rugsėjo 20 d. Čiurlionio Ansamb-
lio namuose Clevelando ramovėnai
surengė pobūvį. Spaudoje garsino,
kad kviečiami ramovėnai su šeimo-
mis, svečiais ir liet. visuomenė, ra-
movėnų draugystėje. linksmoje nuo-
taikoje, praleisti šventadienio popie-
tę.

Lietuvišku punktualumu, o tai reiškia
geru pusvalandžiu vėluojant, visi
atsilankę buvo sudodinti prie stalų
apdėtų šaltais valgiais. Jų užkandus,
buvo patiekta šiltų dešrų us kopūs-
tais. Valgius paruošė p. Navickienė,
jai padėjo p. Jucaitienė.

Vaišių pabaigai laukiant kavutės
su saldumynais, ramovėnų sk. pirm.
L. Leknickas priminė, kad kalbamas
pobūvis surengtas pageidaujant ra-
movėsams, pabendrauti tarpusavyje
ir su visuomene. Be ramovėnų į po-
būvį atsilankė ir visuom. organizaci-
jų atstovų: Alto sk. pirm. A. Pautie-
nis, Valst. Liaudininkų s-gos pirm.
J. Daugėla, L. Kriksčionių Demokra-
tų s-gos pirm. A. Kasulaitis, Vienybės
s-gos pirm. K. Žiedonis, Darbo
Federacijos V. Kasakaitis, LB 1-os
Apyl. pirm. F. Eidimtas, LB II-os
Apyl. pirm. P. Mikšys su ponja, kun.
P. Dziegoraitis, Čiurlionio Ansamblio
vadov. Al. Mikulskis su ponja ir kt.

Šių metų pradžioje Clevelando ra-
movėnai gražiai paminėjo savo sky-
riaus garbės nario gen. Kazio Tallat-
Kelpšos 70 metų amžiaus jubilėjinę
sukaktį. Ta proga fotografai minėji-
mo 'domesnius įvykius užfiksavo fo-
tografijose. Fotografijų komplektas
buvo surinktas, sudėtas į albumą
ir, šio pobūvio proga, gen. K. Tallat-
Kelpšai įteiktas. Jubilijatas gautą do-
vaną perdavė savo gyvenimo palydo-
vei — žmonai, kuri prie vaišių sto-
lo sėdėjo greta. Prim. L. Leknickas,
padėkojęs visiems atsilankiusiems į
pobūvį, toliau jam vadovauti pavedė
ramovėnui Al. Mikulskiui.

Al. Mikulskis, perėmęs pobūvio va-
dovavimą, pareiškė, kad ramovėnai
ne tik prisimena gražias karių tra-
dicijas, bet randa progos glaudžiam
tarpusavio ir su visuomene bendra-
vimui.

Buvęs ramovėnų pirm. A. Jonai-
tis pareiškė, kad ramovėnai turi gra-
žias tradicijas ir jos palaikytinos ne
vienų ramovėnų, bet ir liet. visuome-
nės talka. Ramovėnai yra iš tos pa-
čios lietuvių visuomenės ir jų eilių
papildymas laukiamas iš jaunesnio-
sios kartos, kuriai gal teks įvykdyti
didysis uždavinys. Pavyzdžiais turi-
me — Darių ir Girėnų ir kt. Jis
nepagailėjo šiuptelėt karčių pipirų
ramovėnams, kurių yra sąrašuose ir
tik sąrašuose, o veikloje jų nematy-

A.a. ltn. PRANAS RIMKŪNAS

Hamiltonė, Kanadoje, liūdnam su-skambėjo varpai, pranešdami skau-džią žinią, kad nelaiku pakirstas staigaus širdies smūgio, 1964 m. rug-pjūčio mėn. 24 d., vėlų vakarą, mi-rė agronomas, atsargos leitenantas Pranas Rimkūnas. Velionis mirė dar pačiame pajėgume, sulaukęs 58 me-tus amžiaus. Jis buvo gimęs 1906 m. rugsėjo mėn. 3 d. Medinių kai-me, Pasvalio valsč., Biržų apskr. Tė-vai, Barbora Velžytė ir Kazys Rim-kūnai, buvo pasiturintys ūkininkai, valdė apie 34 ha ūkį, tad pajėgė savo sūnui duoti augštąjį mokslą.

Pirmuosius mokyklinius žingsnius velionis pradėjo dar pirmiesiems Lie-tuvos Nepriklausomybės kovų šū-viams tebeskambant, 1918 m. Skrebo-tišchio ir Medinių pradžios mokyklo-se. Vėliau augštesnio mokslo siekia Linkuvos ir Biržų gimnazijose, pa-

starąją baigdamas 1929 m. Karinę prievolę atlieka, įstojęs į Karo mo-kyklą. Baigdamas kariūnų - aspi-rantų V laidą, gauna jaun. leitenan-to laipsnį. Vėliau, jau būnant atsar-goje, 1940 m. vasario mėn. 16 d., buvo pakeltas į leitenanto laipsnį.

Baigęs Karo mokyklą, 1930 m. į-stoja į Dotnuvos Žemės ūkio aka-demiją, kurią sekmingai baigia 1934 m., įgydamas agronomo specialybę. Specializavosi ir daugiausia dirbo linininkystės srityje, pradžioje kaip linininkystės inspektorius Panevėžio, Utenos ir Rokiškio apskrityse. Vė-liau, 1940-43 m., buvo "Linias" šiau-lių fabriko vicedirektorius, o 1944 m. Pamūšio linų apdirbimo fabriko direktorius.

Vaisingą specialisto darbą Lietuvo-je nutraukia atslenkanti raudonoji banga, nuo kurios 1944 m. liepos mėn. pasitraukia iš tėvynės Vokie-tijon. Tremties dienas Vokietijoje

ti. Sako — tegul valdyba dirba, nes ji yra išrinkta ir ji visa turi at-likti. Tai nedovanotinas reiškinys. Jis kvietė visus ramovėnus tas gražias tradicijas ateityje dar intensyviau palaikyti.

Gen. K. Tallat-Kelpša padėkojo ra-movėnams už jo prisiminimą ir įteik-tą dovaną. Jis pritarė ir A. Jonaičio pareikštai minčiai. Be to, jis palie-tė ir Amerikos vedamą tarptautinę politiką, kuri rutuliojasi eilę metų, kartu riša ir Lietuvos likimą. Jis pri-minė, kad šie metai yra JAV prezi-dento rinkiminiai metai. Ir mūsų pa-

reiga dalyvauti ir balsuoti už tuos kandidatus, kurių išrinkimas laiduo-ja akciją prieš komunizmą ir už iš-laisvinimą pavergtų tautų.

Ramovėnų pobūvis praėjo geroj nuotaikoj ir atsilankiusieji skirstėsi gerų išpūdžių vedini.

L. Žvirkalnis

BOSTONO JŪRŲ SKAUTAI

Lietuvių jūrų skautijos Bostono Nemuno tuntas susideda iš trijų lai-vų įgulų ir prie tunto veikiančios sesių ūdryčių Orchidėjų valtės, viso

apie 40 įvairių laipsnių jūrų skau-tų ir skaučių. Per savo, palyginus, trumpą veikimo laikotarpį, kaip lie-tuvių j. s. tautinis vienetas, nekar-tą gražiai pasirodė Bostono ameri-kiečių BSA suruoštose skautiškose varžybose, laimėdami pirmas vietas.

Šiais metais Nemuno tuntas sto-vyklavo gražioje Tėvų Pranciškonų sodyboje Kennebunkporte, Maine. Stovyklai vadovavo j. sk. M. Mano-maitis ir j. b. vair (ramovėnas) Br. Kovas. Tuntui vadovauja j. b. v. v. P. Jančauskas.

B. K.

Bostono jūrų skautai šaudy-mo pratimuose. Vadovas ra-movėnas ltn. Br. Utenis. Ste-bi tuntininkas P. Jančauskas ir adjut. Br. Kovas.

B. Kerbelienės nuotr.

A. a. plk. inž. Antanas Breimeris

Š. m. liepos 2 d., Little Falls, N. J., mirė Lietuvos kariuomenės pulkininkas inž. Antanas Breimeris. Velionis 1918 m. su šeima gyveno Suomijoje. Į Lietuvą grįžo 1920 m. ir apsigyveno Biržuose. 1920 m. rugpj. mėn. persikėlė į Kauną ir dirbo inžinierium Karo Butų skyriuje. 1927 m. buvo apdovanotas Vyties kryžiumi be kardų Nr. 101.

Į atsargą išėjo 1928 m. Nuo to laiko dirbo Maiste. Vykdė ir prižiūrėjo Maisto fabriką statymą įvairiose Lietuvos vietose.

1941 m. jis išvyko į Vokietiją. Amerikon atvyko 1952 m. ir apsigyveno Patersone, N. J.

Velionis pasižymėjo ypatingu pareigingumu, darbštumu ir nuosaikingu. Būdamas ramaus būdo ir didelis tolerantas, nemėgo viešumos.

Mirė eidamas 83 m. Nuliūdusius paliko išmokslintus sūnus Algirdą, Little Falls ir Feliksą Čikagoje, su jų šeimomis.

A. R.

praleido Liubeko stovykloje, iš kur 1947 m. išvažiavo į Angliją. Iš ten, 1952 m. kovo mėn. 8 d., atvyko į Kanadą, apsigyvendamas Hamiltono mieste, Ontario provincijoje. Darbą gavo ir iki pat mirties išdirbo ligoninėje, kurioje, darbo metu, ištiktas širdies smūgio, ir mirė.

Velionis buvo reto išsilavinimo ir charakterio asmenybė. Baigęs augštesnį mokslą, bet paprastas gyvenime, plačiai apsiskaitęs, besidomįs visomis visuomeninio bei bendruomeninio darbo sritimis, aistringas knygų mėgėjas. Plačiau visuomeninėje veikloje nedalyvaudamas, daugiau stovėdamas nuošaliai, jis nuoširdžiai aukomis parėmė kiekvieną lietuvišką reikalą. Nemėgo viešumos, bet kokio pasinešimo į priekines eiles, tačiau buvo draugiškas, jis nuoširdžiai aushypseną ant lūpų. Kalbinamas prisidėti į kurią nors valdybą, numodavo ranka: ką ten, dirbant pamainose ir dar sergant širdies liga. Mažai kas žinojo, kad velionis širdies ligą išsinešiojo visą dešimtmetį, kol liga galutinai jį pakirto. Gal ligos

pradai ir apsprendė, kad vedė labai uždarą, ramų gyvenimą, paskyręs laisvas nuo darbo valandas vien knygoms, bei laikraščiams.

A. a. Pranas Rimkūnas buvo palaidotas rugpjūčio 27 d. iš Hamiltono Aušros Vartų Marijos bažnyčios lietuvių šv. Jono kapinėse Port Credit, Ont. Išvakarėse laidotuvių namuose rožinį atkalbėjo prel. dr. J. Tadarauškas ir klebonas Tėvas Placidus, O.F.M. Laidotuvių dieną gedulo pamaldas atlikė prel. dr. J. Tadarauškas, vargonuojant ir giedant solistui V. Verikaičiui. Į kapines lydėjo gausus būrys lietuvių, kur apveigas atliko ir atsisveikino Toronto šv. Jono parapijos klebonas kun. P. Ažubalis. Prie kapo su velioniu atsisveikino Hamiltono bendruomenės vardu apylinkės pirm. K. Mikšys, ir darbovietės lietuvių bendradarbių vardu, P. Savickas. Velionio laidotuvėmis rūpinosi pusbrolis pedagogas Antanas Rinkūnas, su šeima, iš Toronto. Liko dar kitas pusbrolis Čikagoje ir du broliai, Juozas ir Kazys, Lietuvoje.

St. J. Dalius

RAŠYKITE ATSIMINIMUS

Š. m. spalio mėn. KARYJE tilpo žiupsnelis plk. Vaclovo Šliogerio atsiminimų iš mūsų KARO MOKYKLOS III-ios laidos gyvenimo Kaune ir Vilniuje, 1920 m.

Labai gerai padarė p. V. Š., parašydamas ano meto kariūnų gyvenimą ir bendras krašto nuotaikas bei įvairius kt. reiškinius. Nuotraukoje, be paties str. autoriaus, iš artilerioninkų (kuriuos visus gerai pažinojau), tepavyko įžiūrėti tik P. Žuką ir, buvusį šaunųjį dainorių, Igną Apyrubį, kurie abu jau a. a. ramiai ilsisi, deja, ne Lietuvos žemelėje, už kurios laisvę jie vargo, kariavo, dėl kurios gyveno ir aukojosi.

Visiems dar tebeesantiems gyviems, nors ir išsisklaidžiusiems pasaulyje, linkiu geros sveikatos, ilgai gyventi — sulaukti sugrįžimo vėl laisvon Lietuvon ir tik ten kaulus palaidoti ...

Pastabose Vilniaus praradimo reikalu, p. V. Šliogeris samprotauja, sakydamas: ... "buvome kalti, nes

neparodėm ryžtingumo ir per maža pastangų padėjom Vilnių ginti. Savo sostinę reikėjo ginti iš paskutiniųjų". Ir man, tada, paskutiniui mūsų traukiniui Vilnių apleidusiam, taip atrodo. Įdomu būtų išgirsti tuo reikalu mūsų "genštabistų" karininkų nuomonę.

Įdomu ir miela skaityti tokius mūsų kariuomenės veteranų, kaip V. Šliogerio, P. Jurgėlos (apie a. a. gen. štabo kavalerijos plk. Iz. Kriaunaitį) ir kt. atsiminimus. Vaidžgantiškai tariant, tai tikri deimantukai mūsų memuarinėje raštijoje.

... "Nors ir pavėluotai, noriu užpildyti šią spragą, nes atrodo, greitai visi tą laidą baigę išmirsime". Tačiau ... Išmirsime baigę III-čią laidą, išmirsime baigę kitas, išmirsime ir jokių laidų nebaigę, nes toks yra nepakeičiamas Praamžiaus surėdymas: kas gimė, tas ir mirs. Tad tie, kurie dar esame gyvi, turime pasistengti palikti mūsų palikuonims ženklų, kad esame buvę ir kokiomis sąlygomis bei kokiose aplinkybėse kovojome su visais, mūsų žemių ištroškusiais, priešais, dėl mūsų gimtosios šalies laisvės ir nepriklausomybės, kad ji, kaip atskiras žiedas, bendrame tautų kultūros sode žydėtų. Mes džiaugiamės, tebeturėdami savo tarpe dar visą eilę sveikų, nors ir gerokai amžiaus naštos palenktų, aktyvių Nepriklausomybės kovų ir kitų valstybinės reikšmės mąsto, dalyvių, net tiesiog, legendomis supamų (gen. P. Plechavičius), kurie labai daug turėtų ką iš savo prisiminimų parašyti ne tik įdomaus, bet mūsų tautos istorijai reikalingų ir todėl istoriniai naudingų atsiminimų.

Bene pirmiausia savo atsiminimus parašė a. a. savanoris kūrėjas ir Vyties Kryžiaus kavaliere St. Butkus. Vėliau pasirodė savanorio - kūrėjo Pleskevičiaus atsiminimai. Štai, dar nuo spaustuvės dažų neapdžiūvę, savanorio - kūrėjo, Vyties Kryžiaus kavaliere, viršilos Antano Šukio: **Du Mediniai ir Trys Geležiniai Kryžiai** knyga, kurioje autorius labai įdomiai, gyvai ir vaizdžiai aprašo kovas už nepriklausomybę. Ši knyga savo buitine ir moraline verte yra labai svarbi. Tai vis, šiaip ar taip, kareivių atsiminimai, kurie mokslinėms kautynių studijoms nagrinėti teturi neperdaug reikšmės.

Dalyvavę Nepriklausomybės kovose, vėliau užsieniuose, o ir savojoje generalinio štabo akademijose baigę studijas, augštųjų laipsnių kariai (majorai, plk., generolai) turėtų parašyti ne tik buitinius, bet ir karo mokslo požiūriu vertingus atsiminimus.

Tokie veikalai turėtų ne tik didelės mūsų karo istorijai reikšmės; jie

patarnautų mūsų tautai uždegdami jaunosios kartos širdyse tėvų žemės, už kurią didvyriškai jų pirmataakai kariavo ir aukojosi, meilę ir pasiryžimą sekti jų pėdomis.

Jaunimas myli savo tėvų žemę, jos ilgisi, sielojasi ir svajoja apie ją, tik nereikia leisti jam jos užmiršti. Tą meilę reikia diegti, skiepyti, puoselėti ir auginti. O atėjus laikui ji tikrai prasiverž galinga liepsna. Atsiminkime tik praėjusius 1918 - 1919 metus — kiek mūsų kariuomenėje kariavo už Lietuvos laisvę Amerikoje gimusio ir augusio jaunimo!...

Ramovėnai - Veteranai, visuomenė laukia Jūsų atsiminimų, nors paskirais straipsniais KARYJE. Koks bus įdomus ir kaip mielai skaitytinas KARYS, kai kiekviename jo numeryje tilps kurio nors mūsų augšto karininko anų neužmirštamų laikų, vertingi atsiminimai ... Nereikės tada vidudieny su žiburiu jieskoti skaitytojų!...

Kalpas Uoginius

NESENSTANTI DOVANA

Gražiausia, puikiausia ir niekad nesenstanti dovana įvairiomis progomis: šv. Kalėdų, sukaktuvių, vestuvių, vardinių, gimtadienio ir pan. yra LIETUVIŲ VETERANŲ SAJUNGOS RAMOVĖS PIRMAS DEŠIMTMETIS 1950 - 1960. Ją užsisakykite tuojau šiuo adresu Mr. A. Rėklaitis, 6643 So. Maplewood Ave., Chicago, Ill. 60629, U.S.A. Kaina — 8.50 dol. Gavus užsakymą ir pinigus, knyga bus išsiųsta tuč-tuojau. Surinkti pinigai bus panaudoti išleidimui Lietuvos karinės istorijos veikalo, kurio ruošimas smarkiai varomas pirmyn.

Šios knygos atestacija: — Lietuvos Įgalioto Ministerio Did. Britanijai B. K. Balučio laiško 1962 m. liepos 3 d., rašyto knygos autoriui ir redaktoriui A. Rėklaičiui, ištrauka:

"Malonus Tamsta,

"Esu didžiai dėkingas už prisiūtą man L. V. S. Ramovės išleistą Jūsų redaguotą leidinį LIETUVIŲ VETERANŲ SAJUNGOS RAMOVĖS PIRMAS DEŠIMTMETIS 1950-1960, su prof. St. Dirmano, Ramovės Centro Valdybos pirmininko, ir Tamstos, Autoriaus - Redaktoriaus, specialiu įrašu. Atvirai pasakysiu, kad esu sužavėtas šiuo leidiniu. Jo kruopščiai surinktą turinį pasiskaičiau ir itin gausiomis iliustracijomis pasigėrėjus, savaime galvon skverbiasi kelios mintys: Viena — man dar neteko matyti nei čia išėivijoj, nei net ir plačioj Lietuvoj, lygiai pilnai, gražiai ir puošniai išleistos bet kurios

lietuvių organizacijos istorijos, — nors tų organizacijų yra nemaža ir net didesnių ir senesnių. Tuo atžvilgiu pirmoji premija, be abejonės, priklauso "Ramovėi". Antra — nors iš leidinio ir negalima susigaudyti, kiek būtent tiksliai narių dabar "Ramovė" turi (ne visi skyriai tokias skaitlines ir pateikia), bet turbūt nebus apsiriktą pasakius, kad šiuo laiku "Ramovė" turi iš viso bene vos kelius šimtus, o "Birutininkės" apie du šimtus narių. Drauge paėmus, turbūt, nė pilnas tūkstantis ... Tuo tarpu jų surinktos ir įvairiems kilniems tikslams išleistos sumos yra tikrai imponuojančios, darbuotė atlikta per praeitą dešimtmetį pasigėrėtina, ir, pagalios, kaip jau minėta, "DEŠIMTMEČIO" leidinys yra be sau lygių. Iš čia, nenoroms, prašosi ir išvada, — kad "Svarba yra ne tiek kiekybėje, kiek kokybėje" ... Ir ši teisybė lietuviams, neskaitlingos tautos nariams, privalo būti ypatingai ir visuomet atmintina. Trečia — vieni Dievai težino, kada Lietuvių Veteranų Sąjunga "Ramovė" ir vėl galės normaliais keliais papildyti savo eiles naujais veteranais laisvoj Lietuvoj. Gal būt greitu laiku, bet gali teikti ir ilgiau palaukti. Tas priklausys nuo to, kaip vystysis tarptautinė padėtis. Bet ne visiškai: dalinai tas priklausys ir nuo mūsų pačių; nuo to, kaip lietuvių tauta sugebės išsilaikyti gyva, veikli ir pasiryžusi būti laisva. Ir čia mūsų visų, bet Veteranų visų rūšių, ypatingai, laukia itin svarbi ir atsakinga rolė. Kol ši, dabartinė karta dar gyva, ji ir veteranai, gyvai palaiko ir garbingas laisvos Lietuvos tradicijas. Jiems išnykus, naujoms kartoms liks tik istorija. Todėl lietuvių tautos ateičiai yra be galo svarbu, kad toji netolimos praeities ir dabarties istorija galėtų reikštis taip dabartinėms jaunoms, kaip ir būsimoms kartoms galimai pilniau, vaizdingiau ir patraukliau. Nes praeities ir dabarties istorija yra žibintai ateičiai. Tebūna jis kuostipriausias ir kuošviesiausias!"

A. A. ST. BUTKAUS,
Pirmojo Lietuvos Kareivio,
fondan aukojo:

- 137. Čepukas B. Middle Village, N.Y. \$1.00
- 138. Gobužas P., Maspeth, N.Y. 2.00
- 139. Krinickas A., Maspeth, NY 2.00
- 140. Vainius K., Maspeth, N.Y. 1.00
- 141. Žiupka St., Maspeth, N.Y. 1.00 (Aukas surinko p. A. Pumputis)

KARIO nuoširdi padėka!

ECHO VALLEY lietuviška vasarvietė

Atidaryta ištisus metus. Lietuviai savininkai *Elena ir Julius GARMAI* visus maloniai kviečia atvykti. Iš anksto kreiptis:

ECHO VALLEY, Echo Lake, Pa. — Telef.: 717-424-1920.

DZIAUGSMAS — POILSIS IR RAMYBĖ POCONO KALNUOSE

Kur vakar dienos malonumai — tampa rytdienos maloniais prisiminimais...

Puikūs ir patogūs kambariai su televizija, radijo ir voniomis, arba atskiri nameliai. Modernus baras, didelis maudymosi baseinas ir ežerėlis, 20 akrų miško, visokiausias sportas vasarą ir žiemą, šokiai ir geras lietuviškas maistas. Nuolaidos: organizacijoms, stovykloms, suvažiuavimams

A K T A S

Chicago, 1964 m. gegužės mėn. 31 d. Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovė" Centro Valdybos sudarytoji Premijų Komisija, tilpusiems KARY 1963 metais premijuotiniems straipsniams išrinkti, bei jų autoriams premijoms paskirti, iš S-gos Centro Valdybos atstovo Jono Švedo, KARIO redakcijos atstovo Antano Reklaičio ir S-gos Chicagos skyriaus atstovo Juozo Rapšio, susipažinusi, bei apsvarsčiusi premijuotinių straipsnių reikalą, priėjo išvadą, kad reikėtų premijuoti šių autorių straipsniai ir už juos skirti šios sumos:

1. O. Urbonas, *Didžiojo Šiaurės karo frontas Lietuvoje, II d.*, (Kario nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9) — 50 dol.
2. Dr. V. Sruogienė, *1863 m. sukilimas* (Kario nr. 7) — 40 dol.
3. Petras Būtėnas, *Paslaptingieji Sūduviai* (Kario Nr. 2) — 30 dol.

Premijų komisija:

Jonas švedas, Antanas Reklaitis, Juozas Rapšis

LIETUVOS ATKŪRIMO SUKAKTIES MINĖJIMAS

Brooklyne įvyks lapkričio 21 d. Apreiškimo parapijos salėje. Kalbės adv. Julius Smetona, meninėje programoje:

New Yorko Vyrų Oktetas, vad. A. Mrozinsko,
Tautinių Šokių Grupė, vad. J. Matulaitienės,
Pradžia 7 val.

Pradžia 7 val.

Ruošia
New Yorko ramovėnai

Prenumerata JAV-se ir užsienyje:
Metams — \$6.00, pusmečiui — \$3.00,
atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

* Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.